

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1942.

Andra kammaren.

Nr 11.

Tisdagen den 10 mars.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 3, den 4 och den 7 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 102, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 26 april 1940 (nr 272) med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 103, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 9 januari 1940 (nr 3) om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 107, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 11 juni 1937 (nr 348) om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer, m. m.;

nr 108, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.;

nr 115, angående överståthållarämbetets organisation m. m.;

nr 116, angående anslag till folktandvården för budgetåret 1942/43;

nr 117, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § och 2 § 1 mom. förordningen den 3 juni 1938 (nr 360) om lindring i obemedlades och mindre bemedlades tandvårdskostnader m. m.;

nr 119, angående anslag till utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.;

nr 120, angående ianspråktagande av vissa anslag till sprängningsarbeten m. m. för oljelagring m. m.;

nr 121, angående viss ändring i reglementet för statens pensionsanstalt m. m.;

nr 123, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 april 1935 (nr 113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling; och

nr 126, angående anslag till försäkringsrådet m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 98, med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253) m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 99, angående anslag till undervisning i meteorologi vid Stockholms högskola; och

nr 100, angående befrielse för E. E. Andersson m. fl. från ersättningskyldighet;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 101, angående fortsatt tullfrihet för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 104, angående anslag till förrådsbyggnader för telegrafverkets räkning i Västanfors; och

nr 106, angående återbäring av arvsskatt för vissa donationer m. m.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 1, statsutskottets utlåtanden nr 5, 18 och 39—41, sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 1, bevillningsutskottets betänkanden nr 4 och 5, bankoutskottets utlåtanden nr 4—6, första lagutskottets utlåtanden nr 5—8, andra lagutskottets utlåtande nr 8, andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 2.

§ 5.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **Hage**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att bland två gånger bordlagda ärenden å morgondagens föredragningslista konstitutionsutskottets utlåtande nr 1 skall uppföras närmast efter första lagutskottets utlåtande nr 8, under det att övriga ärenden upptagas i den ordning, vari de förekomma å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 6.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1942/43 under riksstatsens tionde huvudtitel, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående återbetalande till postbiträdet Laila Aurora Gustafsson, född Andreasson, av viss del av till postverket inlevererat penningbelopp;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv för statens järnvägars räkning av aktier i aktiebolaget svenska godsbilcentraler m. fl. bolag;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till elektriska lokomotiv;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avhändande av vissa kronan tillhöriga fastigheter och vägmarksandelar;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till ändringsarbeten i fastigheten nr 4 i kvarteret Kungl. Trädgården i Stockholm;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande kapitalinvestering för budgetåret 1942/43 i statens allmänna fastighetsfond, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt giltighet för förskottsstaten för försvarsväsendet, m. m.;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av kronan tillhörigt område i Halmstad; och

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för H. G. Persson m. fl. från ersättningsskyldighet m. m.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Herr *Mårtensson* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 268, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 97, angående grunder för kris-tillägg åt statliga befattningshavare m. fl.

Denna motion bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.7 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 11 mars.

Kl. 11 f. m.

På grund av förfall för sekreteraren tjänstgjorde undertecknad, jämlikt herr talmannens förordnande, till en början vid protokollet.

§ 1.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Svar på fråga.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Gjöres**, som anförde: Herr talman! Herr Svedman har frågat mig, om jag vore i tillfälle meddela, huruvida regeringen — med anledning av vad som framkommit under is-avspärningen — ansåge åtgärder behövlige för att öka lagerhållningen på Gotland och särskilt huruvida staten vore beredd att lämna nödigt stöd åt planerna inom de gotländska jordbruksorganisationerna att uppföra ett frys-lagerhus, som kunde mottaga överskottet av livsmedelsproduktionen på ön.

Jag vill i anledning av den framställda frågan till en början framhålla, att Gotland beträffande livsmedel i stort sett är ett överskottsområde. Innevarande vinters avspärning har i viss ej ringa utsträckning föranlett svårigheter att omhändertaga överskottet av åtskilliga jordbruksvaror. Dessa svårigheter skulle sannolikt kunna undvikas om å ön funnes erforderliga kylrum. Enligt vad jag inhämtat förhandlade också statens jordbruksnämnd redan år 1939 med Gotlands andelsslakteriförening i Visby om uppförande av ett frys-lagerhus på ön. Föreningen förklarade sig emellertid icke kunna acceptera de erbjudna villkoren. Sedermera upptogs under år 1940 förhandlingar mellan statens livsmedelskommission och slakteriföreningen, vilka dock icke heller ledde till något resul-

Svar på fråga. (Forts.)

tat. Därefter har slakteriföreningen själv i år hos livsmedelskommissionen gjort framställning om att kommissionen skulle förhyra ett av föreningen planerat fryslagerhus. Livsmedelskommissionen har i anledning härav förklarat sig villig garantera visst hyresbelopp under fem år, men i svar å detta erbjudande under gårdagen har slakteriföreningen framfört ett motförslag, till vilket livsmedelskommissionen ännu ej tagit ställning.

Vad därefter angår frågan om lagerhållning på Gotland vill jag nämna, att i samband med den beredskapslagring av olika produkter som ägt rum i riket i anledning av nu rådande krisförhållanden olika slags förnödenheter givetvis även lagrats på Gotland. Omfattningen och arten av denna beredskapslagring anser jag mig dock av förklarlig anledning här icke böra närmare redogöra för. Gotlands avspärrning från fastlandet på grund av issvårigheterna under de gångna åren ha emellertid föranlett försörjningskommissionerna att genom särskild representant på ort och ställe studera förhållandena under avspärrningen. Därutöver har länsstyrelsen under hand anmodats lämna en redogörelse för vinterns erfarenheter.

Det är självklart att dessa erfarenheter komma att beaktas vid den översyn över lagringsverksamheten på Gotland som sedan någon tid pågår. Därvid torde särskild uppmärksamhet komma att ägnas åt nödvändigheten att på vissa punkter förstärka den för civilbefolkningen avsedda lagerhållningen av vissa varor.

I anslutning härtill vill jag emellertid understryka att beträffande den lagerhållning av mera umbärliga varor, som är påkallad med hänsyn till de mer eller mindre regelbundet återkommande och så att säga normala svårigheterna att under vintern uppehålla sjöfarten på Gotland, det i första hand bör ankomma på det enskilda initiativet att sörja för att tillräckliga lager finnas på ön. I den mån gällande ransoneringsföreskrifter försvåra en sådan lagerhållning, komma givetvis från myndigheternas sida åtgärder att vidtagas för att undanröja dylika hinder.

Härefter yttrade:

Herr **Svedman**: Herr talman! Jag skall be att få framföra mitt tack till herr statsrådet för det vänliga svaret på min fråga, och till detta tack anhallar jag att få foga några ord.

På visst håll i pressen har man med anledning av isspärren framställt en del anmärkningar i förvånad och förebrående ton, i vilka man under hänvisning till att en del nödvändighetsvaror togo slut redan 8 dagar efter Gotlands isolering gjorde gällande, att beredskapen där inte skulle befinna sig i tillfredsställande skick. I den mån man kan säga, att brist på omtanke och framsynthet föreligger, är det inte min mening att söka försvara den. Jag skall emellertid be att med några ord få framhålla ett par synpunkter, som kanske kunna göra anspråk på att tjäna som förmildrande omständigheter.

Det är inte så lätt att i ransoneringstider lägga upp lager av ransonerade varor. Bland de varor som först togo slut var tobaken, och jag skulle tro, att Sveriges hela tobakshandlarkår kan vittna om svårigheten — eller rättare omöjligheten — att nu och under de närmast gångna månaderna lägga upp några lager av denna vara för någon avsevärd tid framåt. Därjämte uppstod brist på jäst, men jäst är en sådan vara, att någon lagring därav inte är möjlig, utan den måste användas i någorlunda färskt tillstånd och lagren sålunda ofta förnyas. Så komma vi till bristen på karbid. Med den saken förhåller det sig så, att på grund av godsanhopningen på fastlandets järnvägar, vilken föranletts inte minst av vedtransporterna, kunde järnvägarna inte framföra till utförselhamn de kvantiteter, som rekvirerats, och man kunde

Svar på fråga. (Forts.)

sålunda inte få hem vad man önskat av denna vara. Vad slutligen den omtalade bristen på medicin beträffar, kan den möjligen stå i samband med den omständigheten, att innehavaren av öns största apotek — det i Visby — under februari har överlåtit apoteket till sin efterträdare, sedan han själv ingått i pensionsåldern. Det kan ju tänkas, att han av denna anledning inte ville lägga sig till med allt för stora lager. Något bestämt påstående därvidlag kan jag dock icke göra.

Det hör givetvis icke till denna diskussion att det finns för krigsbehov upplagda varureserver, vilka naturligtvis icke få användas förrän under krig.

Gotlänningarna hade två års erfarenheter av isvintrar, värre och strängare än i mannaminne, och man får förlåta dem, om de inte voro beredda på att den tredje skulle bli den värsta i den moderna meteorologiska statistikens historia. Men även den saken hade klarat upp sig, för såvitt man även i år hade fått samma isbrytarhjälp, som man fick de närmast föregående vintrarna. Men då det stod klart, att statens bägge isbrytare voro engagerade på annat håll i veckor framåt — ja, då började man förse sig med de varor man behövde och kunde komma åt. Detta har i väsentlig mån varit anledningen till att brist på vissa varor uppstod rätt snart efter det ångbåtsförbindelsen upphörde.

Men det är inte närmast för att säga detta som jag nu står här. Det är mera utförseln än införseln till Gotland, som föranlett min fråga till herr statsrådet. Vårt lands försörjningsfråga och enkannerligen vår livsmedelsfråga torde under de närmast förestående åren inte komma att befinna sig i bättre läge än för närvarande. Det gäller alltså att tillvarata alla möjligheter, som kunna bidra till livsmedelsförsörjningens trygghet. Till dessa möjligheter hör det exportöverskott av livsmedel, som herr statsrådet antydde i sitt svar. Jag skall anföra ett par siffror från ett någoriunda normalt år, ett av åren närmast före krigsutbrottet, som visa, att dessa kvantiteter icke äro att ringakta. Under detta år exporterades av kött och fläsk ungefär 2,500 ton, av smör omkring 1,800 ton och av ägg i runt tal 33½ miljon stycken. Nu kan ju en isolering föranledas av andra omständigheter än isspärr, och det är tanken därpå, som har gjort, att man börjat på allvar undersöka möjligheterna att under sådana förhållanden kunna förvara och lagra dessa livsmedel. De gotländska jordbruksorganisationerna ha gjort upp planer för att inrätta sådana lagerhus tillika med kylhus men de undra, huruvida och i vad mån i tider som dessa, när staten kategoriskt bestämmer över livsmedlens användning, ett stöd och en samverkan från statens sida för dessa planers förverkligande vore att vänta. Det är detta som föranlett mig att ställa min fråga till herr statsrådet, och jag har att tacksamt erkänna det välvilliga intresse, som herr statsrådet givit uttryck åt i sitt svar.

Herr Gardell: Herr talman! På grund av de svåra isförhållandena i Östersjön har båtförbindelsen mellan Gotland och fastlandet en längre tid varit avbruten. Då brist på vissa varor uppstod på Gotland, blev det en livlig diskussion i pressen om den förment dåliga beredskapen i försörjningshänseende därstädes, och även här i riksdagen uppmärksammades denna sak. Överdrivna eller helt ogrundade rykten kommo i omlopp, och man påstod till och med att Gotland saknade brödsäd och att slakthuset i Visby ej kunde mottaga djur till nedslaktning, därför att det saknade lagringsmöjligheter.

Vid en undersökning som företogs med anledning av dessa rykten visade det sig, att slakthuset tar emot så mycket kött, som kan produceras på Gotland, och att brödsäd finns lagrad i så stor omfattning att den motsvarar konsumtionen till dess att innevarande års skörd i höst kommer i marknaden.

Svar på fråga. (Forts.)

Vad kylrumsutrymmena beträffar äro de ju som herr statsrådet sade otillfredsställande. Slakthuset kan för närvarande i sina kylrum lagra 80 kroppar av större nötkreatur och 250 kroppar av smådjur samtidigt. De stora fördelarna av ett fryshus inses utan vidare om man betänker, att kött kan förvaras vid en temperatur av — 18 grader under en tid av upp till ett år. På grund av åtagna leveranser till militära förband och till sjukhus måste Gotlands andelsslakteriförening under sommaren 1941 från fastlandet importera 100 ton kött. Hade fryshus funnits, som medgivit infrysning i större omfattning, hade någon import icke behövt äga rum.

Tidigare slaktade så gott som alla djuruppfödare sina smådjur, såsom får och kalvar, hemma, dels för konsumtion i det egna hushållet, dels för försäljning och dels för att tillgodogöra sig slaktavfallet. Då Visby stad beslöt inrätta köttbesiktningebyrå väckte jag år 1935 i landstinget en motion vari föreslogs, att om köttbesiktning skulle komma till stånd, medlem av andelsslakteriföreningen skulle erhålla rätt att låta besiktiga kött av smådjur i föreningens slakthus i särskilt därför inredda lokaler. Motionen avslogs. Följden blev, att hemslakten nära nog helt upphörde och att alla djur slaktas i slakthuset. Visby stad har således fått en köttbesiktningebyrå, som inte får något kött att besiktiga, och förråden i hemmen ha blivit mycket mindre.

Vad kylrumsmöjligheterna för smör beträffar kan Gotlands mejeriförbund i sina kyllagerrum mottaga 6,000 drittlar och de enskilda mejerierna sammanlagt 1,000 drittlar.

Styrelsen för Gotlands andelsslakteriförening har nu såsom herr statsrådet omtalade förhandlat om anläggande av ett fryshus. Tidigare har slakteriföreningen framlagt förslag om byggande av ett fryshus gemensamt med de övriga ekonomiska jordbrukarorganisationerna på Gotland, men detta förslag avslogs emellertid på föreningens årsstämma — på grund av invändningar, som från osakkunnigt håll gjordes mot förslaget, kan jag tillägga. Kylhusfrågan förefaller mig enligt herr statsrådets uttalande kunna lösas inom en snar framtid.

Om isbrytarfrågan löses inom en snar framtid är därmed ej den frågan löst, hur Gotland skall kunna klara sig vid en avspärrning i krigstid. Det är därför viktigt att man även ägnar denna fråga uppmärksamhet, så att Gotland kan bli självförsörjande vid en tillfällig avspärrning.

Förr låg det spannmål i varje sockenmagasin, som kunde lämnas ut till behövande familjer under vintermånaderna. I källare och visthusbodas fanns det lager av kött och fläsk för minst ett halvt år framåt. Stråfoder fanns det också gott om; man hade stora halmstackar vid gårdarna, som man sparade i många år. Blev det ett dåligt skördeår hade man här en reserv av stråfoder som man kunde tillgripa. Den export av hö och halm som ägde rum från Gotland under senare år strax före krigstiden hoppas jag må för alltid upphöra.

Det har sagts i tidningarna att det skulle finnas stora brister i beredskapen på Gotland och att ön därigenom skulle kunna utsättas för stora faror. Jag vill med anledning härav framhålla, att det, om det skulle saknas så viktiga varor som medicin och salt, är berättigat att tala om fara. Det har försäkrats mig, att salt finnes i tillräckliga kvantiteter, men vad medicinen beträffar vet jag inte hur därmed förhåller sig. Skulle det råda brist därpå är det ju ganska betänkligt. Annars vågar jag påstå, att det är en svår överdrift att göra gällande att det skulle vara dåligt ställt med beredskapen på Gotland.

Med anledning härav och på grund av det välvilliga uttalande herr statsrådet nu gjort hyser jag den förhoppningen, att gotlänningarna skola få hjälp att kunna motstå en avspärrning under en längre tid. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att genom statens välvilliga anslag till fiskehamnar även fisk före

Svar på fråga. (Forts.)

krisen blivit en tämligen betydande exportvara från Gotland. 1935 exporterades 576 ton, 1936 742 ton, 1937 451 ton, 1938 128 ton, 1939 218 ton, 1940 26 ton och 1941 130 ton. I vinter har ingen fisk kunnat exporteras. Det skulle vara ganska önskvärt att vi finge litet större tilldelning av animaliska produkter.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 2.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 102, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 26 april 1940 (nr 272) med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 103, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 9 januari 1940 (nr 3) om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m.; och

nr 107, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 11 juni 1937 (nr 348) om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer m. m.;

till bankoutskottet propositionen, nr 108, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 115, angående överståhållarämbetets organisation m. m.; och

nr 116, angående anslag till folktandvården för budgetåret 1942/43;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 117, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § och 2 § 1 mom. förordningen den 3 juni 1938 (nr 360) om lindring i obemedlades och mindre bemedlades tandvårdskostnader m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 119, angående anslag till utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.; och

nr 120, angående ianspråktagande av vissa anslag till sprängningsarbeten m. m. för oljelagring m. m.;

till bankoutskottet propositionen, nr 121, angående viss ändring i reglementet för statens pensionsanstalt m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 123, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 april 1935 (nr 113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling; samt

till statsutskottet propositionen, nr 126, angående anslag till försäkringsrådet m. m.

§ 3.

Föredrogs och remitterades till statsutskottet den på bordet liggande motionen nr 268 av herr *Mårtensson m. fl.*

§ 4.

*Egentliga
statsutgifter
under riks-
statens femte
huvudtitel.*

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1942/43 under riksstatens femte huvudtitel, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Punkten 6.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 7, angående arbetsdomstolen: Avlöningar.

*Arbetsdom-
stolen: Avlö-
ningar.*

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln (punkt 9, sid. 7—15 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1942) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för arbetsdomstolen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1942/43, dels ock till Arbetsdomstolen: Avlöningar för budgetåret 1942/43 anvisa ett förslagsanslag av 79,100 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag måtte

a) godkänna följande avlöningsstat för arbetsdomstolen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1942/43:

Avlöningsstat.

1. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, förslagsvis	kronor 42,400
2. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	» 26,700
3. Rörligt tillägg, förslagsvis	» 3,500

Summa förslagsanslag kronor 72,600;

b) till Arbetsdomstolen: Avlöningar för budgetåret 1942/43 anvisa ett förslagsanslag av 72,600 kronor.

Enligt utskottets förslag skulle årsarvodena till andra domstolens ledamöter än ordföranden och vice ordföranden indragas. Utskottet förklarade sig dela besparingsberedningens uppfattning, att ett dagarvode av 40 kronor till efter förslag utsedda ledamöter kunde anses utgöra tillräcklig ersättning för leda-

Arbetsdomstolen: Avlöningar. (Forts.)

motskapet i domstolen. Vidare borde enligt utskottets mening dagarvodena till vice ordföranden och den tredje utan förslag utsedde ledamoten utgå med samma belopp.

Reservation hade vid denna punkt avgivits av herrar *Bäckström, Sven Larsson, Karl Magnusson, Bäcklund, Gustaf Karlsson, Eriksson* i Stockholm och *Ward*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag måtte

a) godkänna följande avlöningsstat för arbetsdomstolen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1942/43:

Avlöningsstat.

1. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, förslagsvis	kronor 48,900
2. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	» 26,700
3. Rörligt tillägg, förslagsvis	» 3,500

Summa förslagsanslag kronor 79,100;

b) till Arbetsdomstolen: Avlöningar för budgetåret 1942/43 anvisa ett förslagsanslag av 79,100 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Såsom kammarens ledamöter redan observerat, föreligger här en tvist om en förhållandevis liten summa. Statsutskottets majoritet har på den här föredragna punkten gått ifrån Kungl. Maj:ts förslag, vilket innebär ett anslag av 79,100 kronor, och i stället följt ett förslag, som är framlagt av besparingsberedningen och där det begäres ett anslag av 72,600 kronor. Skillnaden mellan de båda förslagen är sålunda endast 6,500 kronor. Det är emellertid en ganska stor principfråga, som döljer sig bakom detta, och det är det som gjort, att jag tillsammans med ett antal ledamöter av statsutskottet upptagit såsom vårt yrkande Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, vilket sålunda i form av en reservation återfinnes på sid. 76 i det föredragna utlåtandet.

Jag vill då allra först framhålla, att det finnes flera offentliga institutioner, som äro paritetiskt sammansatta på det sättet, att det dels finns en kärna, som så att säga skall representera de allmänna statliga intressena, och dels en intresserepresentation, kan man kalla det, i det att arbetsgivarna äro företrädna av ett visst antal ledamöter, som utses av Kungl. Maj:t efter förslag av organisationerna på arbetsgivarsidan, och arbetarna likaledes av vissa representanter, utsedda på samma sätt efter förslag av arbetarorganisationerna. Utöver den institution, som det nu är fråga om, arbetsdomstolen, äro även arbetsrådet och försäkringsrådet sammansatta på detta sätt. Vad beträffar arbetsrådet och försäkringsrådet, som ju också höra under femte huvudtiteln, har emellertid frågan om anslag till dem utbrutits ur huvudtiteln för att göras till föremål för särskild proposition. Vi äro således inte i dag i tillfälle att sakbehandla arvodesfrågorna i dessa fall. Jag anser mig emellertid böra, med utgångspunkt från riksdagens tidigare beslut i arvodesfrågorna för dessa tre institutioner, göra en liten jämförelse.

Om man ser på hur arvodena äro tillmätta, måste man säga, att av dessa tre institutioner torde arbetsdomstolen vara den viktigaste ur samhällliga synpunkter. Alldeles särskilt framträder detta, om man ser på hur arvodena till institutionernas ordförande ha tillmätts. Arbetsdomstolens ordförande har ett årsarvode av 21.000 kronor jämte dyrtidstillägg och kristillägg. Det är sålun-

Arbetsdomstolen: Avlöningar. (Forts.)

da här fråga om en verklig tjänst. Befattningen såsom försäkringsrådets ordförande är också en fast tjänst, vilken är avlönad med 18,000 kronor jämte dyrtidstillägg och kristillägg. Posten såsom ordförande i arbetsrådet är däremot inte en fast tjänst i samma bemärkelse, men torde dock i praktiken vara en fast tjänst. Arvodet för den utmätes i form av avlöning efter 30:e lönegraden, men därutöver utgår ett fast årligt arvode av 4,000 kronor.

Man kan således säga, att av de av mig nu anförda siffrorna framgår, att vid den gradering i avlöningshänseende, som gjorts mellan de tre ordförandeposterna, har befattningen såsom ordförande i arbetsdomstolen ansetts vara den viktigaste. Jag tror också, att den, som varit i tillfälle att bedöma saken ur samhällseliga synpunkter, måste säga att den gradering, som framkommer ur dessa lönesiffror, är rättvis och riktig. Beträffande ordföranden i arbetsdomstolen ifrågasättes heller icke i detta sammanhang någon som helst ändring, utan man godtagger den värdesättning, som tidigare har gjorts.

Twisten gäller således för närvarande endast arvoden till de ledamöter av domstolen, vilka, såsom jag förut omnämnde, tillsättas efter förslag av de olika intresseorganisationerna på arbetsgivar- och arbetarsidan. För dessa har utgått ett arvode med 1,500 kronor per år räknat jämte ett dagtraktamente av 40 kronor för sammanträdesdag. Statsutskottets majoritet föreslår nu, att detta årsarvode på 1,500 kronor skall indragas och att hela ersättningen skall utgöras av dessa 40 kronor per sammanträdesdag. Kungl. Maj:ts förslag däremot innebär ett bibehållande av årsarvodet men en sänkning av dagtraktamentet från 40 till 30 kronor. Av vad jag nu senast sagt framgår sålunda, att frågans betydelse ur budgetär synpunkt inte är så särskilt stor.

När man har att bedöma arbetets omfattning och den ersättning, som bör utgå därför, måste man komma ihåg, att det här är fråga om en verklig domstol, där det gäller att fatta ståndpunkt i tvister, som beröra en hel rad av kollektivavtal, sinsemellan olika avfattade, av olika betydelse och omfattande helt olika arbetsområden. Det måste därför vara förenat med ganska stor möda att taga ståndpunkt till de tvister, som skola avdömas av arbetsdomstolen. Det gäller inte bara att komma till ett sammanträde och deltaga i detta, tills det är slut, och så åtskiljas, utan man har också att utföra ett visst förarbete. Dels måste man sätta sig in i den föreliggande tvisten och taga del av de akter, som ha presterats i ärendet, och dels måste man sätta sig in i själva avtalets lydelse, och kanske inte bara i det avtal, som just är föremål för tvisten, utan även i liknande avtal på andra områden. Det är sålunda ett förarbete av ganska stora mått, som man här måste förutsätta av arbetsdomstolens ledamöter. Och det hela är inte slut med att sammanträdet är över, utan sedan har man att justera det protokoll, som förts vid förhandlingarna, för att bedöma, huruvida man har någon erinran att göra mot detsamma.

Arvodet måste alltså ses i belysning av såväl det förarbete som det efterarbete, som ligger vid sidan om sammanträdena, och jag skulle föreställa mig, att när man fastställt detta årsarvode, har man avsett att det skulle utgöra ersättning för detta arbete, som utföres mellan sammanträdesdagarna. Ser man exempelvis på försäkringsrådet, finns där inte denna kombination av årsarvode och dagarvode, utan där är arvodet fixerat till ett visst belopp per år även för de efter förslag tillsatta ledamöterna.

Nu har man inom besparingsberedningen, vars förslag ju ligger till grund för statsutskottets ståndpunkt, uppgjort en statistik, där man åberopar att under ett visst angivet år har en av de efter förslag utsedda ledamöterna deltagit endast i 18 av de 49 sammanträden, som under året avhållits. När man sedan räknat ihop den ersättning, som denne ledamot åtnjutit i fast arvode och dagtraktamenten, och delat upp den på de olika sammanträdesdagarna, har

Arbetsdomstolen: Avlöningar. (Forts.)

man kommit till ett belopp av 123 kronor per sammanträdesdag. Men om man gör samma beräkning för övriga ledamöter, vilka deltagit i ett större antal sammanträden under året, blir motsvarande belopp 86 kronor, alltså avsevärt lägre. Vidare har jag gjort mig underrättad om att anledningen till att en av ledamöterna deltog i så få sammanträden, hade samband med sjukdom och hälsans vårdande, och det plägar ju i allmänhet inte läggas någon till last, att han drabbas av dylika fataliteter.

Jag måste ur dessa synpunkter anse, att den statistik, som här har framlagts, i viss mån är missvisande, liksom jag inte heller, med hänsyn till den arbetsbörda som vilar på arbetsdomstolens ledamöter, kan anse att man här kan tala om att arvodet till dem är för högt.

Med stöd av de synpunkter, som jag sålunda utvecklat, ber jag att få yrka bifall till den reservation, som vid denna punkt är avgiven av herr Bäckström m. fl., alltså om avslag på utskottets hemställan och bifall till det av reservationerna framställda förslaget.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Jag kan inte säga, herr talman, att jag är särskilt förvånad över den ovilja, som både inom och utom riksdagen har kommit till uttryck med anledning av besparingsberedningens ansats i föreliggande fall eller över statsutskottets ställningstagande. Man talar i det här landet ofta och värtaligt om sparsamhetens utomordentliga betydelse, men allesammans veta vi, hur svårt det är att tillämpa denna sparsamhet. Kungl. Maj:ts besparingsberedning kan ju inte berömma sig av att ha uppnått någon större förståelse för de, jag vill säga, synnerligen anspråkslösa försök till besparingar, som den har kunnat göra. Det är alldeles klart, att om man skall inskränka på statens utgifter, åstadkommer man alltid en hel del obehag. I allra värsta fall uppstår det ju arbetslöshet — något som besparingsberedningen dock hittills försökt undvika — men under alla förhållanden blir resultatet, att åtskilliga människor förlora en del av de förmåner, som de tidigare haft, och det är klart att detta väcker föregelse där det drabbar.

För egen del hade jag likväl trots på något större förståelse för besparingsberedningens ansats i förevarande fall. Kungl. Maj:t har ju tidigare ofta av egen drift företagit sänkningar eller indragningar av diverse arvoden, varvid man anfört besparingsskäl. Ofta har det blott varit fråga om arvoden på några hundratals kronor, när de statsfinansiella svårigheterna fått lämna motivet för inskränkningar. Men så har nog hittills mestadels skett, då det gällt personer, som man så att säga vågat sig på eller inte värdesatt något nämnvärt eller kanske önskat ge en påminnelse om att de borde draga sig tillbaka.

Det arvode, som det här gäller, 1,500 kronor om året och för de flesta ledamöterna 40 kronor per sammanträdesdag, är ju inte dåligt. Man kan inte påstå, att ett dagtraktamente på 40 kronor för personer, som äro bosatta i Stockholm, är någon dålig ersättning, i synnerhet om man tänker på många andra arvoden, där en jämförelse skulle vara möjlig. Riksdagsarvodet — jag vet inte om det är ogrannlagt att tala om det — är ju, såsom herrarna och damerna själva kunna räkna ut, åtskilligt lägre, för att nu inte tala om kommittéarvodena, vilka ju äro försvinnande små i jämförelse med detta arvode till arbetsdomstolens ledamöter. Besparingsberedningens ledamöter här i Stockholm få sålunda 6 kronor om dagen, men så är ju inte heller deras arbete någonting värt!

Jag medger, att det beträffande arbetsdomstolens ledamöter är fråga om en kvalificerad uppgift, och jag medger också gärna att under sådana omständigheter får man betala litet mer än man i vanliga fall gör. Det är ur den synpunkten motiverat med en förhållandevis hög ersättning, och man kan natur-

Arbetsdomstolen: Avlöningar. (Forts.)

ligtvis också, om man gör jämförelser åt andra hållet, säga att dessa arvoden äro förhållandevis rimliga. Om man ser efter, vad staten får betala för att få expertisen från det enskilda näringslivet att ställa sig till förfogande för uppgifter inom krisförvaltningen, komma ju arvodenå å arbetsdomstolens ledamöter alldeles i skuggan — det skall jag gärna medge.

Jag vill inte göra gällande, att besparingsberedningen eller statsutskottets majoritet lyckats få det allra bästa greppet på denna fråga, men jag vill uppriktigt säga, att det har inte heller Kungl. Maj:t eller reservanterna lyckats få. Den sänkning av dagarvode, som Kungl. Maj:t föreslagit, går ju företrädesvis ut öfver suppleanterna och icke, i varje fall inte i någon nämnvärd grad, öfver de ordinarie ledamöterna. Jag har aldrig kunnat förstå, varför man i vårt offentliga liv alltid skall sätta suppleanter i ett slags sekunda klass.

Nu inser jag mycket väl, att prestigen spelar en ofantlig roll vid denna frågas avgörande i dag. Eljest skulle jag ha hoppats, att det varit möjligt att få till stånd en återremiss av ärendet i syfte att uppnå en kompromiss, detta inte bara därför att det skulle vara ett sätt att undvika en obehaglig tvist, utan också därför att det enligt min uppfattning är sakligt berättigat med en kompromiss. Jag skall gärna taga på mig beskyllningen för att vid behandlingen inom statsutskottet inte ha på ett så smidigt sätt som möjligt handlagt detta ärende.

Det har i den diskussion, som föregått ärendets behandling i kamrarna, liksom även nu av den ärade ordföranden i statsutskottets tredje avdelning framhållits, att det årsarvode, som besparingsberedningen och även statsutskottets majoritet vill stryka, närmast är till för att ge ledamöterna ersättning för det arbete, som de utföra mellan sammanträdena. Herr Eriksson sade sålunda — säkerligen med all rätt — att före själva sammanträdena och innan domstolen skall avgöra ett ärende, måste det ske ett förarbete, som kan vara ganska vidlyftigt och betungande — ett förarbete av ganska stora mått, såsom han uttryckte sig — och även efter sammanträdena skall det arbetas. Det är därför, som denna särskilda ersättning i form av ett årsarvode skulle vara påkallad. Men suppleanterna då? De måste ju också, ifall de inkallas, göra ett sådant förarbete, och då de ju inte kunna veta, när de kunna få träda in och döma i ett ärende, borde de få tillfälle att öfverhuvud taget följa ärendenas behandling. Under sådana omständigheter borde de väl i varje fall ha någon ersättning för det förarbete, som de utföra. Men det få de inte, utan nu skulle de efter Kungl. Maj:ts förslag t. o. m. få mindre betalt än de förut haft, fastän erfarenheten ändå borde visa, att suppleanterna få tjänstgöra tämligen ofta.

Jag skulle därför anse det vara sakligt motiverat med en arvodesreglering inom den kostnadsram, som utskottets majoritet har stannat för, och att man därvid gäve ett mindre arvode, i form av ett årsarvode eller extra dagarvode eller hur man vill, åt suppleanterna såsom ersättning för deras hemarbete, medan de ordinarie ledamöterna, om nu årsarvodet skall bibehållas, erhöle ett mindre sådant än de nu ha. Jag tycker, att man på det sättet skulle skipa en smula mer rättvisa.

Jag har inte något att tillägga utöver vad jag nu sagt. Det är ju ganska ovanligt att en, som har suttit med vid den slutliga behandlingen av ett ärende inom ett utskott och där biträtt en ståndpunkt, ställer ett yrkande om återremiss. Det kan förefalla en smula löjligt, att man gör det, men jag tror, att man i detta fall kan stå till svars för ett sådant yrkande, och jag tillåter mig därför hemställa, att denna fråga måtte återförvisas till utskottet för ny behandling. Skulle detta yrkande falla, vilket kanske är det troligaste, kommer jag naturligtvis att biträda det yrkande, som är framställt av statsutskottets majoritet.

Arbetsdomstolen: Avlöningar. (Forts.)

Herr statsrådet **Bergquist**: Herr talman! Då socialministern är upptagen av motsvarande debatt i första kammaren, skall jag be att med några ord få antyda de synpunkter, som varit avgörande för Kungl. Maj:ts ställningstagande i denna fråga. Det kan synas, som om det spörsmål, som nu är föremål för kammarens debatt, skulle vara av relativt obetydlig art. Det gäller ett mycket litet belopp i den stora femte huvudtiteln. Frågan är icke desto mindre av såväl praktisk som principiell betydelse. Såsom det framhållits i tidigare anföranden, utgå för närvarande till vissa ledamöter av arbetsdomstolen såväl årligt fast arvode som viss ersättning för varje sammanträdesdag, under det att suppleanterna för dessa ledamöter endast ha viss ersättning för sammanträdesdag. Det är icke en tillfällighet, att ersättningen till vissa av arbetsdomstolens ledamöter konstruerats på detta sätt med dubbel beräkningsgrund, alltså fasta arvoden och vissa dagersättningar. Man har tvärtom just genom denna konstruktion av ersättningsgrunderna velat fastställa, att de ordinarie ledamöterna av arbetsdomstolen äro på ett fast och mera beständigt sätt knutna till domstolens verksamhet. Det är här fråga om verkliga domarbefattningar. Arbetsdomstolen är, som bekant, ensamdomstol i de mycket betydelsefulla tvister, som röra arbetsmarknaden. Den dömer både i första och sista instans, och det gäller frågor, som ingalunda äro mindre viktiga än de frågor, som prövas av de allmänna domstolarna. Det gäller här att slita tvister, vilkas avgörande kan vara av synnerlig ekonomisk betydelse för hela arbetsmarknaden och vilkas rättsliga avgörande kräver stor omsorg och erfarenhet. Det är ju en allmän regel i vårt land, att man så starkt som möjligt vill trygga domarnas ställning, så att de skola vara oberoende av alla bihängsyn. Det är därför också av mycket stor betydelse icke minst för dessa domare, att de få en stark och fast ställning gentemot de parter, vilkas tvister de ha att bedöma. Det är detta, att de måste ha en stark ställning, som motiverat, att man velat ge dem ett fast arvode, som liksom säger ifrån att de äro bundna till domstolen, att de äro domare i egentlig mening.

Nu är arbetet i arbetsdomstolen mycket krävande. Man har i arbetsdomstolen föregripit — kan man säga — den stora processreformen. Man har där redan infört muntliga förhandlingar, som enligt all erfarenhet ställa mycket stora krav på domstolens ledamöter. Det gäller här att inom en relativt begränsad tid få ett tvistemål ordentligt utrett, och det gäller för domstolen att omedelbart på grund av detta material försöka träffa ett avgörande i frågan. Denna omständighet, att processen är vad man kallar muntlig, innebär dock ingalunda, att arbetet skulle vara begränsat till de tillfällen, då den muntliga förhandlingen försiggår. Tvärtom måste just vid muntliga förhandlingar ett synnerligen omsorgsfullt förarbete föregå själva domstolshandläggningen. Här måste de, som skola döma i saken, på förhand försöka tränga in i själva tvistefrågan, så att det står klart för dem, vad tvisten gäller. Det blir alltid en omsorgsfull och långvarig skriftväxling mellan parterna, innan man skrider till de muntliga förhandlingarna, och denna skriftväxling måste samtliga domstolens ledamöter, om det skall vara någon mening med deras arbete, ordentligt på förhand tränga in i. Det gäller givetvis också för domstolens ledamöter att se till hur arbetsdomstolen tidigare dömt i likartade fall. Det är emellertid icke slut med arbetsdomstolens arbete i ett visst mål i och med att de muntliga förhandlingarna äro över. Därefter skola överläggningar äga rum i domstolen, förslag till utslag skall uppsättas och granskas samt eventuella reservationer skrivas. Det ger alltså en alldeles felaktig bild av arbetsdomstolens arbete, om man fastställer, att ersättningen skall utgå för varje sammanträdesdag. Antalet sammanträdesdagar är nämligen icke i och för sig någon mätare på arbetet inom arbetsdomstolen.

Arbetsdomstolen: Avlöningar. (Forts.)

Man kan icke heller till stöd för besparingsberedningens strävanden säga, att arbetet inom arbetsdomstolen nedgått under de sista åren. Det märktes visserligen en tendens i den riktningen under 1930-talets senare år, men under sista tiden har det tvärtom varit en tydlig tendens till uppgång i arbetsdomstolens arbetsbörda. Det är också att märka, att arbetsdomstolens mål blivit svårare att avgöra än tidigare. Genom tidigare domar ha skapats prejudikat på det ena området efter det andra, och i och med det att man fått en fast praxis dragas icke likartade tvistemål inför arbetsdomstolen, utan dessa lösas av parterna med ledning av tidigare prejudikat. Däremot inkomma till domstolen nu nya tvistemål av annan karaktär än de tidigare behandlade. Det leder till att målen i allmänhet undan för undan bli mer och mer komplicerade.

Det förtjänar också att i detta sammanhang understrykas, att alla de myndigheter, som verkligen känna till arbetsdomstolens arbetssätt och arbetsförhållanden, med energi gått emot det förslag, som framlagts av besparingsberedningen. Arbetsdomstolens ordförande har med styrka argumenterat mot detta förslag, och de två stora parterna på arbetsmarknaden, arbetsgivareföreningen och landsorganisationen, ha med skärpa hävdats, att ett genomförande av besparingsberedningens förslag icke skulle vara lyckligt. Jag tror, att de skäl, som anförts från arbetsdomstolen och de olika organisationerna på arbetsmarknaden, verkligen ha något att säga. Det vore icke lyckligt att för dessa domarbefattningar nu enbart på grund av besparingsskäl införa fullständigt nya ersättningsgrunder, som faktiskt skulle ge dessa ledamöter av arbetsdomstolen en annan ställning än de nu ha. Man skulle på sätt och vis genom att följa besparingsberedningen säga ifrån, att dessa ledamöter, som utses efter förslag av organisationerna, icke äro knutna vid arbetsdomstolen på samma sätt som de andra domarna, utan att de mera äro ett slags partrepresentanter. Det bör kraftigt understrykas, att de icke äro partrepresentanter utan domare i vanlig mening. De tillsättas efter förslag av parternas organisationer endast därför att man skall kunna få största möjliga sakkunskap.

Herr Jonsson i Eskilstuna talade här ganska vemodigt om besparingsberedningens arbete, och han klagade över att, när besparingsberedningen kommer med något, röner det i allmänhet mycket liten förstäelse. Jag kan icke ge herr Jonsson i Eskilstuna rätt i detta, ty besparingsberedningens förslag ha i varje särskilt fall blivit föremål för mycket noggranna utredningar och undersökningar. En annan sak är, att besparingsberedningens förslag visst icke alltid lett till de resultat, som besparingsberedningen åsyftat. Man får komma ihåg, att besparingsberedningens förslag icke äro några direktiv för Kungl. Maj:t och riksdag, utan förslag, och dessa förslag äro icke på något sätt sakrosankta. Beredningens förslag måste vara underkastade prövning och kritik likaväl som alla andra förslag från myndigheter och sakkunniga. När Kungl. Maj:t efter att ha hört alla de instanser, som kunna ha något att säga i frågan, finner, att vad besparingsberedningen anfört icke står sig gent emot de skäl, som anförts mot dess förslag, måste Kungl. Maj:t ha full frihet och riksdagen likaså att själv avgöra, om man skall följa förslaget eller icke. Här har Kungl. Maj:t funnit, att de skäl, som anförts från de båda organisationernas sida och från arbetsdomstolens sida, ha den styrka, att de väga över de skäl, som besparingsberedningen framlagt till stöd för sitt förslag.

Herr Jonsson i Eskilstuna gjorde en jämförelse med andra arvoden, riksdagsmannaarvodena och kommittéarvodena. Jag antar, att herr Jonsson i Eskilstuna icke menade så allvarligt med denna jämförelse. Det är en helt annan sak med riksdagsmannaarvodet, vilket beräknas efter andra grunder och på ett annat sätt, och ett kommittéarvode kan självfallet icke jämföras med dessa arvoden,

Arbetsdomstolen: Avlöningar. (Forts.)

där det gäller ersättning till personer, som fast och för lång tid äro knutna till en viss institution.

Så slutade herr Jonsson i Eskilstuna med att erkänna, att varken han eller besparingsberedningen eller Kungl. Maj:t fått något riktigt grepp på denna fråga. Herr Jonsson i Eskilstuna var icke nöjd med besparingsberedningens förslag och icke heller nöjd med det förslag, som framlagts av Kungl. Maj:t. Om man har den inställningen, att man icke finner det bra, vilken av dessa vägar man än följer, borde konsekvensen leda till att man skulle stanna vid vad som förut gäller och icke göra någon ändring i det hänseendet innan man haft tillfälle att ytterligare överväga saken. Men den slutsatsen var herr Jonsson i Eskilstuna icke beredd att draga i sitt anförande. Jag tror icke heller, att det är någon anledning att göra några ytterligare undersökningar i denna fråga. Här har Kungl. Maj:t endast föreslagit en blygsam justering av dagarvodet. Det kan icke ha någon större betydelse. Jag tror, att man gör klokt, om man följer Kungl. Maj:ts förslag, och jag ber, herr talman, att med dessa ord få förordna bifall till detta förslag, som också tillstyrkts av statsutskottets minoritet.

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Jag vill först deklarerera, att vi alla äro säkerligen ense om att arbetsdomstolens uppgift är mycket viktig. När vi i statsutskottets majoritet gått in för en beskärning av arvodena, har icke anledningen varit att på något sätt förtaga den auktoritet, som dessa representanter i arbetsdomstolen ha. Att vi stannat för besparingsberedningens förslag beror därpå, att vi ha den uppfattningen, att det arvode, som besparingsberedningen föreslagit, nämligen 40 kronor om dagen, gott kan räcka till, då man känner till hur det förhåller sig med dessa ledamöter. De väljas efter förslag av dels landsorganisationen och dels arbetsgivareföreningen. De föreslagna höra till sådana kretsar, som dessa organisationer företräda. De måste alltså på grund av sin verksamhet sätta sig in i just de skiljedomar och andra åtgärder, som där förekomma. Det ingår alltså i deras dagliga gärning att syssla med detta. När man därför från såväl statsrådet som andra vill göra gällande, att det arbete, som uträttas mellan sammanträdena, är så krävande, så torde detta icke vara fallet, utan de måste i sin dagliga verksamhet i stor utsträckning syssla med detta.

Statsrådet nämnde, att det är riksdagen som nu skall taga ståndpunkt till saken och pröva, huruvida besparingsberedningens förslag är riktigt eller icke. Det är alldeles givet, att det är så. Det är för den saken, som riksdagen nu har detta ärende på föredragningslistan i dag, att besluta om. Då statsrådet vill göra gällande, att man icke tillräckligt penetrerat denna sak, vill jag säga, att vi åtminstone på tredje avdelningen, som förberedande sysslat med denna fråga, synnerligen noga diskuterat frågan både från den ena synpunkten och den andra och kommit till den uppfattningen, att besparingsberedningens förslag i denna punkt torde vara riktigt. Då man framkastat, att detta förslag skulle innebära en undervärdering av arbetsdomstolens ledamöter, om man nu toge bort de fasta arvodena, så tror jag, att så icke blir fallet. År 1933, när vi också hade en rätt svår kris, gick man in för att göra beskärningar för domstolens ledamöter från 4,000 till 1,500 kronor, men icke har man lagt märke till att det var någon olycka, eller att man underkände dessa ledamöter i arbetsdomstolen, utan de fungerade på precis samma sätt, sedan arvodena nedskurits, som de gjorde, när arvodet var 4,000 kronor.

Vi skola också lägga märke till att suppleanterna eller ersättarna icke ha något som helst fast arvode men ändå måste tjänstgöra ganska mycket. Av de 49 sammanträden, som arbetsdomstolen hade under förra året, tjänstgjorde en

Arbetsdomstolen: Avlöningar. (Forts.)

suppleant vid 26 sammanträden, alltså vid över halva antalet sammanträden under denna period. Jag förmodar, att de domar, som då avkunnades, icke varit sämre, därför att det varit en suppleant, som suttit med i domstolen, än som fallet varit, om det varit ordinarie ledamot. Vi skola också lägga märke till att enligt det förslag, som besparingsberedningen kommit med, bli suppleanterna bättre ställda än enligt Kungl. Maj:ts förslag. Enligt detta förslag skulle dessa suppleanter få ett dagtraktamente på endast 30 kronor utan något som helst extra arvode. Enligt besparingsberedningens förslag skulle de få 40 kronor, vilket också statsutskottet gått in för, alltså en förbättring för suppleanterna. Det måste vara riktigt, att för det arbete, som nedlägges, bör samma ersättning utgå, vare sig det utföres av en ordinarie ledamot eller en suppleant.

Jag tror därför, att kammaren utan alltför stora betänkligheter kan gå på den linje, som statsutskottet anvisat. Jag tror icke, att det skulle vara någon fördel att återremittera detta förslag till statsutskottet för förnyad överläggning. Hela detta ärende är nämligen så ingående penetrerat, att jag knappast tror, att ärendet återkommer med någon enhällighet, utan antagligen kommer även då att föreligga en reservation i ena eller andra avseendet. Jag tycker, att då frågan nu föreligger här kan kammaren lika gärna i dag taga ståndpunkt som att göra det senare. Jag har sett, att LO-chefen i dag i Social-Demokraten haft svar på ett slags förfrågan och där framhållit, att han hoppades, att riksdagen tar på denna sak på ett annat sätt än statsutskottet gjort. Jag antar emellertid, att flertalet i denna kammare ändå prövat ärendet efter de sakliga grunder, som här föreligga, och icke tar intryck av en sådan här insändare.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag kanske kunde underlåta att yttra mig efter statsrådet Bergquists anförande, som jag emellertid icke haft tillfälle att i dess helhet åhöra, men jag anser mig böra åtminstone med några ord bidra till debatten i detta ärende.

När arbetsdomstolen på sin tid inrättades, fastställdes vissa arvoden till ledamöterna av arbetsdomstolen, och jag skall be att få erinra något om dessa arvoden. Vice ordförandens arvode bestämdes till 5,000 kronor och höjdes vid 1931 års riksdag till 5,500 kronor. Beträffande de övriga ledamöterna av arbetsdomstolen utgick arvode med 4,500 kronor till den jurist, som utsetts utöver ordföranden och vice ordföranden, och med 4,000 kronor till övriga ledamöter. År 1933 sänktes arvodena. Vice ordföranden fick i stället för 5,500 kronor ett arvode av 2,000 kronor, den andre juristen fick i stället för 4,500 kronor ett arvode av 1,500 kronor, och lekmannaledamöterna fingo ett arvode av 1,500 kronor. Man strök alltså icke bort de fasta arvodena, men man sänkte dem mycket avsevärt. Nu har jag frågat mig, när jag såg besparingsberedningens förslag: Skulle det kunna vara så, att när riksdagen på sin tid gick in för att ge arbetsdomstolens ledamöter fast arvode, det icke fanns något skäl för ett sådant handlingsätt? Det vore väl ganska orimligt, om man på sin tid hade fastställt fasta arvoden utan att det egentligen funnits någon anledning därtill. Det är klart, att det funnits skäl för det.

Den fråga, som jag nu skulle vilja ställa, är om något nytt har inträffat sedan år 1933, som har suddat ut de skäl, som man den gången ansåg sig ha för att bibehålla de fasta arvodena, låt vara starkt reducerade. Jag känner icke till något sådant skäl. Jag trodde, att när besparingsberedningen hade föreslagit detta, så berodde det därpå, att man ansåg, att arbetsdomstolens arbetsbörda under årens lopp hade minskats. På grund av de prejudicerande utslag, som domstolen fällt, skulle det ju kunna inträffa, att parterna på basis av dessa prejudikat göra upp sina tvister utan att vända sig till domstolen, därför att

Arbetsdomstolen: Avlöningar. (Forts.)

man liksom på förhand visste, hur utgången av ett mål skulle bli. Under år 1939 och framför allt under den senare hälften av detta år inträdde, såsom statsrådet Bergquist kanske redan har anfört, en verklig nedgång i antalet mål i arbetsdomstolen, men denna sak har ändrat sig under åren 1940 och 1941. Nu är kurvan i stället i stigande. År 1939 var antalet mål 166, men år 1940 hade detta antal stigit till 190. Arbetsdomstolens ordförande anför själv, att såvitt han kunde bedöma vid tiden för yttrandets avgivande skulle antalet mål under år 1941 bli än större än det var under år 1940. Om alltså arbetsbördan varit ett motiv för besparingsberedningens förslag, så gäller detta motiv i varje fall icke, när man skall fatta beslutet i dag.

Vad kan det ha varit för skäl, som gjorde, att man införde dessa fasta arvoden? Ja, det är klart, att ett skäl var, att man ville ge ledamöterna i domstolen en fast ställning. Om det nu anföres, såsom sker i besparingsberedningens utlåtande, att någon ledamot endast har bevistat 18 sammanträden av 49 under ett år, så skulle jag vilja veta anledningen till att han varit borta från ej mindre än ett trettiootal sammanträden. Om det har skett på grund av sjukdom, vilket jag verkligen icke vet, så borde man ju nämna det, eftersom det ju då icke kan ha något inflytande på bedömandet av denna fråga. Om han däremot mycket väl bort kunna deltaga i sammanträdena, bör ju vederbörande part, som har utsett honom, sörja för att han ersättes med någon annan, som på ett bättre sätt fullgör ett uppdrag av denna beskaffenhet.

Det finns emellertid icke blott detta skäl för de fasta arvoden, utan ett skäl måste också ha varit, att man genom dessa arvoden ville ge uttryck för statsmakternas uppskattning av det utomordentligt betydelsefulla arbete, som ledamöter i en domstol av arbetsdomstolens art ha att utföra. På den punkten kan i varje fall icke någon ändring i situationen ha inträtt år 1941.

Jag vill fästa uppmärksamheten på en sak, som efter min uppfattning är ytterst betänklig i statsutskottets förslag. Genom besparingsberedningens av statsutskottet nu förordade förslag inför man från statsmakternas sida en bestämd skillnad i behandlingen av domstolens juridiska ledamöter och av dess lekmannaledamöter. Detta kan icke rimligen tolkas på annat sätt än att man ifrån statsmakternas sida, därest nu riksdagen skulle bifalla statsutskottets förslag, utsäger, att man icke längre sätter något vidare värde på lekmannainslaget i domstolen. Man tycker icke, att lekmännens arbete på något sätt kan jämföras med exempelvis den tredje juristens. Jag kan icke hjälpa, att jag finner det vara principiellt ganska betänkligt, om vi skulle bidra till uppkomsten av sådana uppfattningar och tankar beträffande arbetsdomstolens olika ledamöter.

Det är en annan sak, som jag i detta sammanhang icke vill underlåta att fästa uppmärksamheten vid. Vi ha en besparingsberedning, och denna besparingsberedning är på jakt efter besparingsmöjligheter under praktiskt taget alla anslag, som finnas på våra huvudtitlar. Det är dess uppgift att gå på sådan jakt. Detta kan dock icke få betyda, att man gör besparingsberedningens förslag till prestigefrågor. Besparingsberedningen och Kungl. Maj:t ha i detta fall kommit till olika uppfattningar om vad man skall göra. Man måste väl ändå, även om besparingsberedningen har framlagt förslag, bedöma dem utifrån rent sakliga synpunkter. Det får icke tillgå så, att riksdagen bara säger, att eftersom nu besparingsberedningen har föreslagit detta, så måste det bifallas. Man måste, som det heter, slå vakt om besparingsberedningen. Det måste finnas bättre skäl än det för att man skall gå på förslag, som härstamma från besparingsberedningen.

Vi ha ganska många institutioner, där fasta arvoden utgå till ledamöterna.

Arbetsdomstolen: Avlöningar. (Forts.)

Jag vill för min del säga, att om detta förslag skulle genomföras, får man överväga, om vi icke överallt, där fasta arvoden utgå, skola övergå till att istället införa dagarvoden. Riksdagen har själv två stora institutioner, nämligen riksbanks- och riksgäldsfullmäktige, där ledamöterna ha fasta arvoden, och det bör väl då undersökas, om icke också de skola utbytas mot sammanträdesarvoden.

Eftersom jag förstår, att statsrådet Bergquist mycket ingående har belyst betydelsen av de fasta arvoden för hemarbetets skull, skall jag icke ingå på den saken. Det borde för övrigt ligga i ganska öppen dag.

Jag måste för min del säga, att jag tycker icke, att statsutskottets förslag är välbetänkt. Jag tror, att man därmed kan vålla skada istället för nytta och att det lätt kan få karaktären av att man skall spara bara för sparandets egen skull utan att det finns tillräckligt vägande skäl för just denna besparingsaktion. Jag vågar därför för min del hoppas, att kammaren skall följa reservanternas i denna fråga.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! När det anföres, att ledamöterna i arbetsdomstolen före år 1933 hade ett betydligt högre årsarvode än de ha nu, bör det kanske i detta sammanhang upplysas om att ledamöterna då icke hade några arvoden per sammanträdesdag, vilket de däremot ha nu. Skillnaden i ersättning per år blir därför icke så avsevärd.

Härefter ber jag än en gång att få efterlysa svar på frågan, varför icke suppleanterna anses böra ha någon ersättning för det nödvändiga hemarbete, som ju även de måste utföra, innan de skola sätta sig i domstolen för att döma.

Vidare anförde:

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Efter de uttömmande anföranden, som ha hållits från statsrådsbänken, skall jag icke yttra så mycket i själva sakfrågan. Jag anser mig emellertid böra säga några ord med anledning av de anföranden, som ha hållits av representanter för statsutskottets majoritet.

Herr **Hansson** i Rubbestad framhöll, att man gott kan sänka arvodet för de enligt förslag utsedda ledamöterna av arbetsdomstolen, därför att organisationerna ju föreslå ledamöter bland sina egna tjänstemän, vilka ju ha skyldighet att syssla med ärenden av samma slag och sålunda kunna ärendena förut, varför det för dem sålunda icke kan bli någon alltför stor möda. Skulle man draga någon slutsats av herr Hanssons i Rubbestad tankegång, skulle det väl närmast bli den: Bort med alla arvoden för de efter förslag från parternas intresseorganisationer utsedda ledamöterna! Är det dithän, som herr Hansson i Rubbestad syftar, tycker jag det vore bättre att tala om det i dag, så att linjerna bli klarare, än om man talar i sådana dunkla vändningar, som han gjorde.

Till statsutskottets ärade vice ordförande vill jag säga, att jag finner det vara något oberättigat av honom att påstå, att besparingsberedningen icke finner förståelse för sina aktioner i besparingssyfte. Kungl. Maj:t har ju följt besparingsberedningen ett stycke på väg, och statsutskottets tredje avdelning följde ju också Kungl. Maj:t i detta avseende. Besparingsberedningen har följaktligen, såvitt jag kan förstå, med sin aktion vunnit en hel del. Nu resonerar man emellertid tydligen så, att man skall ha hela stycket, och därför kan man icke godtaga den klyvning på halva vägen, som Kungl. Maj:t har gjort. Jag för min del kan emellertid betyga, att när vi i den avdelning, vars talan

Arbetsdomstolen: Avlöningar. (Forts.)

jag här har äran föra, sitta och granska de olika punkterna på huvudtitlarna, äro vi mycket noga med att se efter vad besparingsberedningen har framfört. Det finns därför ingen anledning, tycker jag, för besparingsberedningen att jämlra sig över bristande förstälse för sitt arbete.

Det var en ordvändning i herr vice ordförandens i statsutskottet anförande, som gjorde, att jag alldeles särskilt måste taga till orda. Han sade, att statsutskottet icke på ett smidigt sätt hade behandlat detta ärende. Jag har mycket svårt att förstå vad som kan ligga i denna indirekta förebråelse. Vi ha på tredje avdelningen haft de två förslagen, Kungl. Maj:ts förslag och besparingsberedningens förslag, och vi dryftade det hela lika sorgfälligt som vi alltid behandla dessa frågor på utskottsavdelningarna. Jag förmodar, att jag icke här anses förråda någon hemlighet, om jag meddelar, att det ursprungligen bara var en ledamot av de sex, som stannade för besparingsberedningens förslag. Vid den slutliga justeringen blev det emellertid två, och vid voteringen i statsutskottet ökades dessa två till femton, så att den meningen fick majoritet i statsutskottet. Jag har sålunda den uppfattningen, att denna fråga har behandlats på fullt samma smidiga sätt som andra frågor i statsutskottet.

Herr Jonsson i Eskilstuna ömmade alldeles särskilt för suppleanternas ersättning. Jag undrar emellertid, om han icke har läst något för slarvigt i statsverkspropositionen, när han yttrar sig på det sättet. Jag skall be att få förebraga ett par punkter ur departementschefens yttrande. Jag läser in extenso:

»Däremot finner jag mig böra förorda en nedsättning med tio kronor av de dagarvoden, som utgå till sagda ledamöter. Jag tillstyrker alltså, att dagarvodet till den utan förslag utsedde ledamot, som icke är vice ordförande, bestämmas till fyrtyo kronor och att dagarvodet till de efter förslag utsedda ledamöterna fixeras till trettio kronor. I övrigt ifrågasätter jag icke någon ändring av hithörande bestämmelser.»

Kammarens ledamöter torde finna, att när departementschefen i det första avsnittet talar om nedsättning med 10 kronor, talar han allenast om ledamöterna, medan han i övrigt icke förutsätter någon ändring av förutvarande bestämmelser. Såvitt jag kan förstå måste detta således innebära, att suppleanterna skulle ha kvar sina dagarvoden oförändrade. Därmed uppnår man för övrigt samma förhållande, som gäller exempelvis för sinnessjuknämnden, där arvodet till de ordinarie lekmanaledamöterna är fastställt till 500 kronor per år plus 20 kronor per sammanträdesdag, medan en suppleant, som inkallas, får 40 kronor per sammanträdesdag. Man har alltså just den ersättning för det uteblivna årsarvodet, som herr Jonsson i Eskilstuna efterlyste, när det gällde suppleanterna i arbetsdomstolen. Av huvudtiteln har jag för min del alltså fått fram, att Kungl. Maj:t icke ifrågasätter någon ändring beträffande arvodet till suppleanterna i arbetsdomstolen, när de tjänstgöra för ledamöterna.

Slutligen vill jag också säga ett par ord i anledning av yrkandet om återremiss. Jag har litet svårt att förstå vad som ligger i detta yrkande. Närmast skulle det väl betyda, att segrarna från voteringen i statsutskottet ha blivit betänksamma och därför vilja få möjlighet till en kompromiss. Jag har emellertid erfarit, att första kammaren icke har bifallit yrkandet om återremiss, och då tjänar det ju ingenting till, om andra kammaren skulle återremittera ärendet. I så fall skulle följden bara bli en anmodan från statsutskottet till kammaren att fatta beslut i sakfrågan.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr statsrådet **Bergquist**: Herr talman! Herr Jonsson i Eskilstuna har två gånger efterlyst varför man icke gör något för att ge suppleanterna en bättre ersättning, när man så starkt argumenterar för fasta arvoden till de or-

Arbetsdomstolen: Avlöningar. (Forts.)

dinarie ledamöterna. Det är självfallet, att man icke kan bestämma några fasta årsarvoden för suppleanterna, eftersom man icke har någon grund för att beräkna deras arbete. Det kan mycket väl tänkas, att en suppleant får gå ett helt år utan att behöva rycka in i domstolen, och det vore då ganska egendomligt att ge honom ett arvode bara för att han är suppleant och kan befara att få rycka in i domstolen. Den enda utväg, som man skulle kunna tänka sig i fråga om suppleanterna, vore, att man förklarade, att de skulle vara berättigade till arvode icke endast för de dagar, som de suttit i domstolen, utan också för de hemarbetsdagar, som de haft. Det är ett förslag, som jag anser, att man mycket väl kan taga under övervägande och som det finns mycket starka skäl för. Ett dylikt förslag skulle emellertid icke alls gå i linje med besparingsberedningens förslag. Man bör ju för övrigt icke förfara så, att man reducerar de ordinarie ledamöternas arvoden för att skapa möjlighet att göra det bättre för suppleanterna.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna, som nu på begäran erhöll ordet för kort gemäle. yttrade: Herr talman! I anledning av statsrådet Bergquists uttalande, att man icke gärna kan bestämma ett årsarvode för suppleanterna, vill jag först upplysa om att på Kungl. Maj:ts förslag ha en gång årsarvoden för suppleanter införts under åttonde huvudtiteln, nämligen för suppleanterna i teaterrådet. Vid det tillfället ansåg alltså Kungl. Maj:t, att man kunde göra på det sättet.

Därefter vill jag framhålla, att det ju icke är nödvändigt, därför att man har två olika förslag liggande framför sig, att antingen bifalla det ena eller det andra. Man kan stundom kompromissa och det får ju statsutskottet göra ibland.

När jag talade om att jag ansåg, att behandlingen icke hade varit tillräckligt smidig i statsutskottet, så anklagade jag mig själv. Jag sade uttryckligen, att jag själv hade försummat mig genom att icke i god tid förebringa ett förslag till kompromiss, som jag trodde skulle kunna lösa frågan, ett förslag som jag tillät mig skissera. Eftersom förslaget om återremiss har fallit i första kammaren, är det ju alldeles meningslöst att hålla på det, och jag ber därför att få återtaga detta yrkande.

Härefter anförde:

Herr statsrådet **Bergquist**: Herr talman! Om det möjligen har förekommit, att Kungl. Maj:t och riksdagen fastställt årsarvoden för suppleanter i någon styrelse eller nämnd, så vill jag säga, att jag ingalunda finner det vara något föredömligt. Det måste ha gjorts av alldeles speciella skäl men bör icke leda till efterföljelse.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Eftersom jag deltagit i utskottsbehandlingen av detta ärende skall jag be att få säga några ord.

Herr socialministern yttrade något om att när besparingberedningen är på jakt efter besparingar på anslagen under de olika huvudtitlarna, så väljer den givetvis så att säga på en höft, d. v. s. han uttryckte sig icke precis så, men andemeningen i hans yttrande gick ungefär ut därpå. Gentemot detta skulle jag vilja säga, att besparingsberedningens ledamöter ha ju icke gjort detta av egen drift, utan de äro tillsatta av Kungl. Maj:t med uppdrag att söka åstadkomma besparingar. Om de vid granskningen av de olika besparingsmöjligheter, som finnas, komma till punkter, där de anse, att besparingar utan att vålla skada, som herr socialministern sade, kunna genomföras, så är det enligt mitt förmenande också deras skyldighet att framlägga förslag härom.

Arbetsdomstolen: Avlöningar. (Forts.)

Vad nu själva sakfrågan beträffar gäller den, som framför allt statsrådet Bergquist framhöll, en ytterst betydelsefull fråga. Det gäller här en specialdomstol, och det är viktigt, att ledamöterna äro fast knutna till domstolen. Jag kan emellertid icke tro — jag ber här att få stryka under vad herr Hansson i Rubbestad yttrade — att ledamöternas ståndpunktstagande på något sätt kan vara beroende på den ersättning, som de få uppbara, utan att de personer, som på förslag av vederbörande intresseorganisationer bli utsedda till ledamöter, komma att granska och döma utan att domen röner inflytande av det arvode, som tillkommer dem för deras arbete i domstolen.

Som redan förut har nämnts gäller det här en specialdomstol. Man skulle kunna ifrågasätta, om icke även här ledamöterna äro bisittare. När man gör gällande, att de skulle få ersättning även för sitt arbete före sammanträdena, så får jag säga, att detta arbete nog icke är så svårt för dem, därför att de som representanter för respektive organisationer redan på förhand läst in de föreliggande frågorna beroende på deras inställning till dem i annat sammanhang. Det är alltså enligt mitt förmenande, såsom också kommit fram vid besparingsberedningens förberedande behandling av ärendet, inte ett så överväldigande arbete som utföres mellan sammanträdena.

Här har från statsrådet Bergquists sida en liten smula arrogant talats om de jämförelser som herr Jonsson i Eskilstuna gjorde mellan de här ifrågasvarande arvodena samt riksdags- och kommittéarvodena. Herr statsrådet tyckte tydligen, att man inte kunde ta dessa jämförelser på allvar, därför att kommittéarbetet hade större eller mindre värde och var mer eller mindre arbetsamt, om jag fattade honom rätt. Det är litet olika, hur man bedömer detta arbete, men det finns kommittéledamöter som icke ha mer än sex kronor om dagen. Jag vill icke värdesätta deras arbete, men jag skulle tro, att det icke saknar betydelse och att det inte får bedömas i förhållande till det arvode de erhålla för sitt arbete. Det är inte bara under själva kommittésammanträdena, som de få syssla med föreliggande frågor, utan även under tiden före sammanträdena få de nedlägga mycket arbete, om de skola göra någon nytta i sin egenskap av kommittéledamöter. Jag ifrågasätter, huruvida man inte här dömer olika efter olika ställning i livet.

I dessa allvarliga tider gäller det att spara, och den synpunkten har för besparingsberedningen varit den avgörande. Enligt vår uppfattning kan man genom att besluta i enlighet med besparingsberedningens förslag, som nu statsutskottets majoritet förordat, icke vålla någon skada. I förhoppning om att arbetsdomstolens ledamöter skola i fortsättningen som hittills kunna fylla sin funktion har jag biträtt statsutskottsmajoritetens förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Äqvist: Herr talman! Man kan givetvis säga, att det belopp det här gäller icke är så betydande från sparsamhetssynpunkt, men frågan har dock en principiell betydelse, som man icke får underskatta. Det gäller här, om riksdagen skall följa den paroll som från våra statliga myndigheter gång efter annan har givits, att man bör tillvarataga allmänhetens och skattebetalarnas intressen och vidtaga största möjliga sparsamhetsåtgärder, där så är möjligt.

Vi ha ju fått en besparingsberedning tillsatt av Kungl. Maj:t som arbetar inom de olika departementen. Vad försvarsdepartementet angår undersökas besparingsmöjligheterna där närmare av krisrevisionen. Men även där har besparingsberedningen rätt att utföra de undersökningar och besparingsåtgärder, vartill den finner anledning. Vi ha också i statsutskottet tidigare fått en redogörelse för besparingsberedningens arbete och för de resultat som den kommit till på olika områden. Nu kommer besparingsberedningen här med en re-

Arbetsdomstolen: Avlöningar. (Forts.)

lativt blygsam begäran om att vi skulle göra vissa besparingar. Det skulle då vara till skada, om riksdagen skulle underkänna besparingsberedningens arbete i detta fall. Vi kunna vara tacksamma för att vi ha denna besparingsberedning, som i detalj synar alla olika områden inom varje departement. Det är enligt min uppfattning nödvändigt att så sker, och det skulle vara ett fel. synes det mig, om man skulle förta beredningens initiativ- och handlingskraft genom att nu underkänna det förslag som den har framlagt.

Jag skall icke ingå på detaljerna. Jag har fullständigt klart för mig, att arbetsdomstolen utför ett synnerligen berömvärdt arbete, och detta förslag får icke innebära något som helst underkännande av detta arbete. Å andra sidan är jag övertygad därom, att de som deltaga i arbetsdomstolens förhandlingar måste inse vikten av och gärna vilja vara med om att vidtaga de förändringar med åtföljande besparingar som nu av utskottet äro föreslagna.

Vid denna frågas behandling i statsutskottet har jag varit närvarande, ehuru jag ej deltagit i behandlingen, och är på samma linje som herr Jonsson i Eskilstuna, vilken linje också utskottets majoritet gått på. Jag anser dock, att när herr Jonsson här framförde förslag om återremiss, jag kunnat ansluta mig därtill. Men eftersom nu herr Jonsson återtagit detta förslag, kommer jag för min del att rösta för utskottets hemställan, vilken ju i huvudsak innebär detsamma som besparingsberedningen föreslagit i denna fråga.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till vad statsutskottet här har föreslagit.

Herr Falk: Herr talman! Då jag som företrädare för lantarbetarförbundet vid sex, sju olika tillfällen haft mål som handlagts i arbetsdomstolen, har jag en viss erfarenhet av hur arbetet där tillgår. Jag har därför begärt ordet för att få framföra några synpunkter därpå.

Det har här mycket skickligt och kraftigt framhållits, att arbetsdomstolens ledamöter måste betraktas såsom domare och att deras arvoden ha fastställts för att därmed skulle markeras, att de äro fast knutna till domstolen, och för att de skulle få en absolut oberoende ställning och en särställning. Såväl i debatten här som i dagens tidningar, åtminstone i Social-Demokraten, har det understrukits, vilken oerhörd arbetsbörda som arbetsdomstolens ledamöter ha på grund av arbetets art. Mycket starkt har också betonats, att de ha vissa förarbeten. Det torde då icke skada, att jag något litet redogör för hur arbetet vid denna domstol tillgår.

Kärandeparten får inlämna sin stämningsskrift, där han alltså utvecklar sina synpunkter och framställer sina krav med stöd av den och den paragrafen i vederbörande avtal. Svaranden har att lämna sitt skriftliga svar, och detta tillställs domstolens samtliga ledamöter. Så sammanträder domstolen, och parterna få infinna sig. Det blir då ett av ordföranden lett formligt korsförhör av kärande- och svarandeparterna, och varje liten detalj blir till ytterlighet belyst från båda sidor. Från de fall som jag varit med om handläggningen av har jag fått den bestämda uppfattningen, att förarbeten egentligen icke förekomma från ledamöternas sida och att de äro ganska meningslösa. Däremot skulle jag tro, att efter sammanträdena, i det fall då någon part vill skriftligen ytterligare belysa frågan, måste kanske ledamöterna ta del av denna ytterligare skriftväxling, men det förekommer i mycket liten omfattning.

Jag vill också peka på det faktum, att samtliga ledamöter i arbetsdomstolen äro fast anställda funktionärer eller ha fast anställning med fullt avlönade och till och med väl avlönade platser, platser som kräva nästan hela deras arbetsinsats. Då kan jag icke fatta, att det förhållandet, att de vid sidan av sin ordinarie anställning fått ett uppdrag som ledamot av arbetsdomstolen, kan

Arbetsdomstolen: Avlöningar. (Forts.)

föranleda, att man betraktar detta uppdrag som en självständig befattning. Det är en typisk bisyssla, det kan icke hjälpas, även om man teoretiskt kan resonera på ett annat sätt. Faktiskt har utvecklingen dock gått därhän, att det blivit en typisk bisyssla.

Jag har också varit i tillfälle att se, hur suppleanter fått träda in för ordinarie ledamöter. När herr Hansson i Rubbestad undrade, om detta hade inverkat på målens handläggning, må jag säga, att jag icke kunnat märka detta, utan suppleanterna ha fullgjort sitt arbete på precis samma sätt som de ordinarie ledamöterna. Jag kan icke hjälpa, att jag får det intrycket, att det här är en strid om stora avlöningar från mäktiga intressen, som icke vilja följa med i anpassningsproceduren, och jag tillmåter yttranden från myndigheterna det värde som de kunna ha i detta sammanhang.

Jag yrkar med dessa ord, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Isacson: Herr talman! Jag skall icke med många ord förlänga denna debatt. Det är på tiden, att vi avsluta den nu. Det börjar på att arta sig till en debatt om vissa tjänster som det icke är fråga om här i dag. Man har talat om kommittéarvodet och åtskilliga andra arvoden och ansett, att det är orimligt att dessa äro så låga. Jag förstår ju, att till och med besparingsberedningen känner sig en smula orolig. Man får i varje fall förstå, att besparingsberedningen framlägger sina förslag, men det är därför icke sagt, att vi skulle vara tvungna att utan vidare acceptera de förslag den kommer med.

Nu vill jag icke gå in på vad här redan sagts i fråga om arbetsdomstolens rent organisatoriska byggnad och dess funktioner. Det är tillräckligt talat om den saken. Jag vill framhålla en del andra synpunkter, som jag tror icke framhållits förut i debatten. Jag vill erinra om hur det var tidigare här i landet, då man rätt allmänt klagade och beklagade sig över de många öppna, långvariga fackliga konflikter som ofta uppkommo på grund av tolkningstvister. Jag erinrar om hur det var, innan medlingsinstitutet kom till i den form det nu har. Hur mycket förlorade inte parterna och hur mycket förlorade inte samhället på dessa öppna konflikter? Eller rättare sagt, vad ha vi tjänat på att vi nu nästan ha eliminerat dessa? Fackföreningarna ställde sig skeptiska, när det var fråga om att inrätta arbetsdomstolen. De voro icke alldeles övertygade om att det skulle bli till deras förmån. I dag är ställningen en helt annan. Den fackliga rörelsen slår vakt om arbetsdomstolen. Den har funnit, att denna är ett organ som rättvist löser tvister, så att parterna slippa kastas ut i öppna konflikter. Det råder ett allmänt förtroende för detta system, som under åren uppbyggt.

När besparingsberedningen här kommer och prutar på dessa arvoden, som vid tidigare tillfällen kraftigt nedskurits, kan jag icke hjälpa, att jag tycker, att det verkar en smula småaktigt. Visserligen kan man, om man anlägger behovsprincipen på denna sak, säga som herr Falk, att dessa herrar kunna sköta detta arbete utan arvoden. Javisst, men angrip då, som statsrådet Möller riktigt sade, alla andra statliga institutioner, där det sitter en massa herrar som kunna göra ifrågavarande arbete gratis. Är detta ett argument som håller, är det att uppskatta en verksamhet sådan som denna, att på detta — jag upprepar ordet — småaktiga sätt skära bort och därmed spara några futtiga tusen kronor? Jag är rädd för att de psykologiska verkningarna kunna bli sådana, att det blir en uppenbar förlust.

Jag skall, herr talman, icke trötta kammaren längre. Jag vill med detta bara ha sagt, att det är inte uteslutande ekonomiska synpunkter som skola läggas på en sådan fråga som denna. Härmed ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Arbetsdomstolen: Avlöningar. (Forts.)

Herr **Svensson** i Grönvik erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Bara ett par ord till herr Isacsson. Jag vill säga — och jag är övertygad om att herr Jonsson likaväl som jag är av den uppfattningen — att den jämförelse som gjorts mellan arvoden och arbeten icke var motiverad av en önskan om att erhålla större arvoden, utan det var bara en önskan att jämföra, hur olika arbeten värderas från Kungl. Maj:ts och myndigheternas sida. Det är ur den synpunkten som jämförelsen gjorts.

Sedan vill jag i anledning av herr Isacssons yttrande om förtroende säga, att det är med tillfredsställelse vi konstatera, att man har fått förtroende för den här ifrågakvarande verksamheten. Det var misstänksamhet tidigare, men den är övervunnen. Jag hoppas emellertid, att förtroendet till domstolen icke är beroende på de arvoden som ledamöterna ha.

Härpå anförde:

Herr **Mosesson**: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av vad herr Svensson i Grönvik sade i sitt första anförande. Jag är också övertygad om att de framstående män som satts in i denna domstol komma att fortsätta att utföra den stora gärning mot landet, som de hittills gjort, även om riksdagen bifaller vad statsutskottets majoritet har föreslagit. Men jag skulle verkligen vilja fråga, huruvida någon tror att dessa personer kunna känna det annat än som ett bevis på otacksamhet ifrån statsmakternas sida, om riksdagen fattar ett beslut i enlighet med statsutskottets hemställan. Jag vill för min del inte på något sätt vara med om att ge ett sådant sken av otacksamhet mot dem, som vi alla stå i så stor tacksamhetsskuld till.

För den skull, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman! Jag begärde ordet för att framhålla samma sak som herr Isacsson. Jag skall emellertid göra ett litet tillägg till de synpunkter som han framförde. Först vill jag emellertid säga, att första kammaren redan med stor majoritet antagit reservationen och följaktligen är det väl inte så värst mycket mera att diskutera. Jag hoppas ju även att andra kammaren följer första kammaren i detta avseende.

När lagstiftningen om arbetsdomstolen tillkom, mottogs den ju med mycket stark misstro från arbetarorganisationernas sida. Man trodde på arbetarhåll, att den skulle bli en institution, som skulle vara till mycket förfång för arbetarparten på den fria arbetsmarknaden. Man har sedan kunnat konstatera, att arbetsdomstolen inte var så farlig som man trodde ifrån början, och detta är väl mest beroende på dess sammansättning och dess arbetsmetoder. Man har sålunda numera fått ett ganska starkt förtroende till arbetsdomstolen, och det vore väl ändå missriktat, om man nu ifrån riksdagens sida skulle börja på att undergräva förtroendet för denna institution. Jag utgår nämligen ifrån att om man skär ner arvodena eller tar bort dem helt och hållet för de civila ledamöterna i domstolen, kommer detta att medföra sämre arbetsprestationer ifrån deras sida. Man är ju benägen att tro, att deras intresse i fortsättningen under sådana förhållanden inte kan bli så starkt. Herr Svensson i Grönvik sade, att han inte tror, att arbetsdomstolens medlemmar fatta sina beslut med hänsyn till de arvoden de åtnjuta. Nej, det är klart att det göra de inte. Men om man tar bort arvodet, kan man väl inte begära att dessa civila ledamöter skola infinna sig i domstolen, utan då blir det endast juristerna eller de som äro helt avlönade, som stanna kvar och avkunna domarna. På detta sätt får arbetsdomstolen i fortsättningen icke samma karaktär som den hittills haft.

Nu har ju herr Svensson i Grönvik berett oss en liten överraskning, i det att

Arbetsdomstolen: Avlöningar. (Forts.)

han pläderade för likalönsprincipen, och detta var också någonting som herr Äqvist i Örebro tycktes sentera ganska väl. Jag undrar hur det är ställt i herr Äqvists eget företag, om likalönsprincipen där är genomförd ordentligt? Det vore kanske lämpligt att se till att den blev genomförd där först, men inte på det sättet, att lönerna skulle försämrats eller föras ned till de sämst avlönades nivå utan i stället föras upp till de bäst avlönades.

Jag måste också säga att herr Falks anförande förvånade mig en liten smula. Det förefaller som om han skulle ha uppträtt i arbetsdomstolen såsom advokat och förlorat ett par tre mål och av den anledningen inte vore så tilltalad av det domstolens ledamöter ha ersättning för det arbete de utföra. Om det är på det sättet vet jag inte, men det skulle förvåna mig mycket, om lantarbetareförbundet har samma uppfattning som herr Falk i denna fråga.

Det är ju klart att de som sitta i domstolen även ha sitt vanliga dagliga arbete att utföra, men det är väl också tydligt, att detta extraarbete till mycket stor del måste utföras på deras fritid. Det kan ju också hända, att organisationernas representanter utföra det på ordinarie arbetstid. Men därför finns det väl ingen som helst anledning att säga, att det inte skall utgå några arvoden, därför att de äro fast anställda på annat håll i samhällets tjänst. Samhället har ju betraktat den här verksamheten som mycket nyttig för sitt vidkommande, och därför är det väl också rimligt och riktigt, att samhället ersätter dessa funktionärer för det arbete de utföra. Det vore väl inte heller rimligt om man ifrån samhällets sida begärde, att de organisationer, som sända representanter till domstolen, själva skola bestrیدا kostnaderna härför. I sådant fall skulle arbetarna få betala extra för att få ha en funktionär med i arbetsdomstolen. Så högt skatta nog inte arbetarna i allmänhet arbetsdomstolens verksamhet, att de skulle vara villig härtill.

Som jag redan sagt har första kammaren tagit reservationen, och då tycker jag inte att det är mera att diskutera. Det vore annars en hel del att säga om de arbetsprestationer, som få utföras av arbetsdomstolen, men det har redan sagts så mycket i denna fråga, att jag skall avstå därifrån. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Hansson** i Rubbestad erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Då herrar Lindberg och Mosesson betonade, att ett ståndpunktstagande i enlighet med statsutskottets förslag skulle innebära ett misstroendevotum mot domstolens ledamöter, vill jag säga, att det inte var avsett som ett sådant från min sida, och jag tror inte heller att någon vill tyda det på det sättet. Det är många här i vårt land som fått finna sig i minskningar av lönerna. Jag vill bara erinra om huru vi härom året sänkte lönerna för provinsialläkarna. Inte var detta ett uttalande av misstroende mot dessa. Det var bara det, att vi tyckte de hade för höga löner förut, och så är fallet även nu beträffande dessa domstolsledamöter.

Då herr Lindberg ville göra gällande att det inte är mycket att diskutera om, eftersom första kammaren redan fattat beslut i enlighet med reservationen, så vill jag säga, att det överraskar mig inte alls att första kammaren går på den linjen och tillstyrker de höga arvodena. Sammansättningen av denna kammare är sådan, att detta passar för dem — de ha själva höga inkomster. I andra kammaren äro vi vana att göra ganska mycket för litet pengar per dag. Man kan ju tycka, att 40 kronor per sammanträdesdag måste anses mer än tillräckligt, då ju den ersättning dessa ledamöter ändå ha för det arbete, som de utföra på annat håll, bör göra en särskild ersättning för för- och efterarbete i domstolen överflödig.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets utlåtande.

Arbetsdomstolen: Avlöningar. (Forts.)

Herr **Falk**, som på begäran jämväl erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Då herr Lindberg undrade om min inställning till denna fråga berodde på att jag hade förlorat mål i arbetsdomstolen, vill jag upplysa om att jag vunnit samtliga utom ett enda i en semesterfråga. Det beror alltså inte på någonting dylikt att jag har denna uppfattning — frågan är ju för övrigt något omotiverad — utan min uppfattning grundar sig på de erfarenheter, som jag har fått vid domstolshandläggningen.

Då det betonats av herr Lindberg att arbetet måste betalas, så anser jag att ett dagtraktamente på 40 kronor, vilket föreslås av utskottet, utgör tillräcklig betalning för arbetet. Suppleanterna böra ju också ha betalt för sitt arbete, och då borde det väl i all rimlighets namn utgå särskilda arvoden även till dem, om ett årsarvode till de ordinarie ledamöterna anses absolut nödvändigt.

Vidare yttrade:

Herr **Lundstedt**: Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att söka komma med något nytt bidrag till diskussionen, men man kan ju ha rätt att i en så långdragen debatt som denna yttra sig även för att understryka synpunkter som redan ha framförts.

Jag åhörde statsrådet Bergquists första anförande in extenso, och jag vill just understryka vad han där utredde. Han gav den principiella bakgrunden för detta förhållande, att ledamotskapet i arbetsdomstolen från arbetsorganisationernas sida organiserats just på basen av dessa årsarvoden. Man hade sålunda en verklig mening med detta slags organisation. Det var fråga om en princip, som skulle markera att dessa bisittare icke vore tillfälliga utan hade en fast ställning, så att de i domaravseende lättare skulle kunna tillvinna sig samma respekt som bisittarna i en allmän domstol. Överhuvud taget har man strävat efter att så mycket som möjligt ge denna arbetsdomstol samma karaktär som en allmän domstol. Självfallet har den dock inte kunnat organiseras på samma sätt som de allmänna domstolarna, därför att vissa förhållanden i fråga om arbetsdomstolen måste vara väsentligt avvikande från dem som råda vid de allmänna domstolarna. Detta har sålunda lett till bl. a. nödvändigheten att laborera med suppleanter. Därav förstår man, att det icke kan vara rimligt att åberopa sig på situationen för dessa suppleanter som argument beträffande bedömning av de ordinarie ledamöternas ställning. Som statsrådet Bergquist också i ett annat anförande framhöll är det dessutom en öppen fråga, som han syntes vilja besvara i jakande riktning, huruvida icke suppleanternas ställning borde förbättras. Men detta förhållande, att suppleanterna icke ha årsarvoden, kan inte ha den allra ringaste argumentationskraft beträffande ledamöternas ställning, eftersom suppleanterna *enligt sakens egen natur* icke böra ha årsarvode, under det att det beträffande de ordinarie ledamöterna just gällde att basera deras medverkan i arbetsdomstolen på årsarvoden med hänsyn till ett visst syfte: Vinnandet av en mera fast ställning för dessa bisittare.

Det är även andra ytterst egendomliga argument, som förekommit i denna debatt. En talare — jag kan inte komma ihåg vem det var — nämnde att man kunde få ett mycket gott arbete utfört för 6 kronor om dagen. Med en sådan argumentering kan man i detta ämne komma precis vart som helst. Det är förvånande att en sådan sak på allvar kunnat uttalas i detta sammanhang. Det finns förvisso personer, som av blott och bart ideellt intresse, utan något vederlag alls, utfört de mest framstående utredningsarbeten. Men vad har väl detta att göra med den fråga som vi nu debattera?

Jag tror, herr talman, att man kan säga, att besparingsberedningen i sitt

Arbetsdomstolen: Avlöningar. (Forts.)

ståndpunktstagande faktiskt råkar i konflikt med de principiella förutsättningarna vid arbetsdomstolens tillkomst. Enligt dessa förutsättningar var de ordinarie ledamöternas deltagande just baserat på årsarvoden. Något skäl till uppgivande av denna grundsats har aldrig förebragts; snarare har dess lämplighet bekräftats. Såvida man skall gå in för besparingsberedningens, alltså utskottets förslag, är det sålunda frågan om att införa en ny princip i förevarande avseende för organisationen av arbetsdomstolen. Det kan väl, herr talman, inte vara riktigt, i allt fall icke lämpligt att låta denna debatt utgöra grundvalen för ett principiellt ståndpunktstagande i nu nämnda fråga. Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Jag ber att få säga ett par ord i anledning av vad jag skulle vilja beteckna som riksdagens något egendomliga sätt att spara vid olika frågors behandling.

När det är fråga om anslag på 10, 20, 30 miljoner kronor beviljas de vanligen utan ett ords debatt i kammaren. Men om det som här är frågan om 5—6,000 kronor, så uppstår en debatt på åtskilliga timmar. Det är inte rimliga proportioner. Den lilla besparing det här kan vara fråga om kanske redan är bortpratad många gånger om i debatten. Det förefaller mig, som om kammaren skulle ha anledning att betänka nu och vid kommande tillfällen, då vi ha att göra med ting av en helt annan storleksordning än nu, att det blir någon rimlig proportion mellan de debatter, som ägnas de olika frågorna.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller den vid punkten 7:o) i statsutskottets förevarande utlåtande nr 5 fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i berörda punkt.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Hansson i Rubbestad, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 127 ja och 70 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Punkten 8.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Punkten 10.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 11.

Lades till handlingarna.

Punkten 12.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Punkterna 14—24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 25.

Lades till handlingarna.

Punkten 26.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 27.

Lades till handlingarna.

Punkten 28.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 29.

Lades till handlingarna.

Punkten 30.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 31.

Lades till handlingarna.

Punkten 32.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 33.

Lades till handlingarna.

Punkterna 34—37.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 38.

Lades till handlingarna.

Punkterna 39—48.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 49.

Lades till handlingarna.

Punkterna 50—58.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 59.

Lades till handlingarna.

Punkterna 60 och 61.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 62.

Lades till handlingarna.

Punkterna 63—73.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 74, angående bidrag till extra provinsialläkares avlöning m. m.

Efter föredragning av punkten anförde

Herr **Andersson** i Igelboda: Herr talman! Under denna punkt förekommer en motion, vilket gör, att jag känner mig pliktskyldigast tvungen att, ehuru väl motionen avstyrkts, framföra ett tack till utskottet för dess välvilliga motivering. Jag skulle emellertid ha varit ännu mera tacksam, om denna välvilja mot den sak, som här avhandlas, också fått uttryck i utskottets kläm i form av hemställan om förhöjt anslag till det ändamål, varom här är fråga. Utskottet har ju icke ansett sig kunna tillstyrka motionen med hänvisning till att ett bifall till densamma skulle innebära en orättvisa de olika provinsialläkaredistrikten emellan, då ju motionen förutsätter, att i de nyinrättade distrikten skulle komma att utbetalas högre statsbidrag än i de äldre. Jag skulle givetvis icke ha någonting att erinra mot att det högre statsbidraget finge utgå även till de äldre extra provinsialläkaredistrikten; tvärtom skulle jag vara mycket tacksam för detta. Jag har emellertid icke ansett mig böra upptaga ett sådant yrkande i min motion utan har i det hänseendet anslutit mig till medicinalstyrelsens förslag. Jag tror också, att man kan peka på en hel del fall, där olika statsbidrag utgå till anordningar, som tidigare ha blivit genomförda, och till nya anordningar, som eventuellt kunna ha kommit till efter det att nya grunder fastställts. Jag kan ju peka på ett sådant område som bostadsproduktionen, där staten satsat mycket stora pengar för att uppmuntra kommuner och andra att skapa nya bostäder. Om staten i det avseende som här är före skulle göra en ansats och kanske giva litet mera till de nya extra provinsialläkaredistrikten än till de äldre för att på det sättet uppmuntra till nyskapande av nya distrikt, anser jag, att ingen större olycka därmed skulle ha skett. Man måste i varje fall säga, att olikheten är ännu större mellan de distrikt, där staten ger bidrag, och dem, där staten icke ger något bidrag alls, d. v. s. sådana distrikt, som överhuvud icke kunna erhålla extra provinsialläkare med de fördelar, som därmed äro förenade.

Jag skall emellertid icke ställa något yrkande. Då jag avstår från detta, gör

Bidrag till extra provinsialläkares avlöning m. m.

Bidrag till extra provinsialläkares avlönande m. m. (Forts.)
jag det med hänsyn till vad utskottet yttrat under punkten 71:o). Det är detta yttrande, som jag vill ytterligare understryka, och det är närmast därför jag begärt ordet. Utskottet säger nämligen: »Utskottet förutsätter, att behovet av ytterligare tjänsteläkare undersökes av Kungl. Maj:t och att förslag förelägges nästa års riksdag om den utökning av antalet ordinarie tjänster, vartill undersökningen må föranleda.» Jag är tacksam för detta uttalande, men jag kan icke underlåta att påpeka, att därest man vill gå fram på sparsamhetens väg, skulle man kunna nå goda resultat på ett billigare sätt än genom anordnande av ytterligare ordinarie provinsialläkaredistrikt. Det är naturligt, att man bör sträva efter att få ordinarie provinsialläkare på alla platser, där behov kan förefinnas. Men jag vet, att även de extra provinsialläkarna göra en mycket god tjänst där de äro placerade. Jag tror, att såväl för läkarna som för distriktet kunde det vara rätt så tillfredsställande, även om man någon tid finge nöja sig med extra provinsialläkare i vissa distrikt. Det allmännas, d. v. s. landstingens och statens, sammanlagda kostnad för de extra provinsialläkarna är nämligen icke mer än hälften av kostnaden för de ordinarie provinsialläkarna. De ordinarie provinsialläkarnas lön är 11,000 kronor, under det att lönen för extra provinsialläkare, med det höjda statsbidrag jag föreslagit, är 5,500 kronor. För närvarande ha de extra provinsialläkarna ännu lägre lön. Såvitt jag känner till, har det aldrig mött några svårigheter att få dessa extra provinsialläkaredistrikt besatta med mycket goda läkare, detta givetvis därför att lönen ju endast är en del av läkarens inkomst. Är han en skicklig läkare, som gör sig omtyckt i distriktet, får han snart en praktik, som ger honom skäligen inkomst, även om lönen ej är så hög.

Herr talman! Jag skall nöja mig med det anförda och som sagt icke göra något yrkande utan endast understryka vad utskottet uttalat, att det förväntar förslag till lösning av frågan om tjänsteläkare redan vid nästa års riksdag.

Häruti instämde herr *Hage*.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 75—77.

Lades till handlingarna.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 89.

Lades till handlingarna.

Punkterna 90—124.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 125.

Lades till handlingarna.

Punkterna 126 och 127.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 128 och 129.

Lades till handlingarna.

Punkterna 130—136.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 137.

Lades till handlingarna.

Punkterna 138—148.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 149.

Lades till handlingarna.

Punkterna 150—157.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 158 och 159.

Lades till handlingarna.

Punkterna 160—170.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 171.

Lades till handlingarna.

§ 5.

Avlämnades följande propositioner, nämligen:

av herr statsrådet *Westman* propositionerna:

nr 105, angående anslag till anskaffning av baracker m. m. för vissa staten tillhöriga torvmossar; och

nr 127, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 (nr 55 s. 1) om ekonomiska föreningar;

av herr statsrådet *Bagge* propositionen, nr 113, angående indragning av ersättningarna åt vissa församlingar till följd av lindring i främmande trosbekännarens skattskyldighet; samt

av herr statsrådet *Andersson* propositionerna:

nr 91, angående reglering av sjöar inom Indalsälvens flodområde m. m.;

nr 111, angående anslag till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk;

nr 122, angående förstatligande av den allmänna väghållningen på landet; och

nr 128, angående anslag till iståndsättande av fjällstugorna vid färdleden Karesuando—norska gränsen.

Samtliga dessa propositioner bordlades.

§ 6.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

§ 7.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 till anordningar för lastning och lossning av sockerbeter; och

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till inredning och utrustning m. m. av nybyggnad för marinens myndigheter.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Den militära expeditionstjänstens rationalisering.

Föredrogos statsutskottets utlåtande, nr 41, i anledning av väckta motioner angående den militära expeditionstjänstens rationalisering.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr **Gustafsson** i Lekåsa: Herr talman! Den välvilja, varmed utskottet behandlat denna motion, kan ställas i samband med, att just den 23 januari i år eller samma dag som vi avlämnat motionen har chefen för försvarsdepartementet tillkallat särskilda sakkunniga för att utreda det i motionen framförda förslaget om rationalisering av försvarsväsendets expeditionstjänst. När denna motion väcktes, hade vi ju ingen vetskap om att en särskild utredning i ämnet skulle företagas. Då nu utskottet avstyrker motionen är det ju under hänvisning till den anbefallda utredningen. Jag kan då, herr talman, icke annat än säga, att jag vill medskicka den förutsättningen, att den utredningskommission, som kommer att behandla frågan, gör det om icke lika snabbt som den blev tillsatt så likväl snabbt.

Det är många gånger ganska beklämmande att se, vilken tidsutdräkt som vållas av allt detta skriverseri. Jag skall bara som ett enda exempel anföra, att när det gäller en i beredskapstjänst uttagen person, en egen företagare, en jordbrukare t. ex., som för sin näring absolut behöver 1—2 veckors permission, är det i regel så, att den befälhavare, som är närmast, icke kan bevilja denna permission, utan ansökan måste göras i underdånighet hos Kungl. Maj:t. Denna underdåniga ansökan skall avfattas i två exemplar, av vilka det ena går till Kungl. Maj:t och det andra till arbetsmarknadskommissionen. Att detta vållar en förfärligt stor arbetsbörda för försvarsdepartementet är klart och för alla känt. Om därför de kommitterade komma att taga hänsyn till denna och liknande omständigheter och bereda lättnad i expeditionsgöromålen, skulle jag finna att den motion, som jag väckt och som Kungl. Maj:t även tagit hänsyn till, fyller ett verkligt behov.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Protokollsföringen övertogs nu av kammarens sekreterare, kammarrättsrådet S. Norrman.

In fidem
Gunnar Britth.

§ 9.

Föredrogs sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om dyrtidstillägg under första halvåret 1942 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Förslag till lag om dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m.

Genom en den 30 januari 1942 dagtecknad proposition, nr 60, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om dyrtidstillägg under första halvåret 1942 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag samt

2) förordning om dyrtidstillägg under första halvåret 1942 å blindhetsersättningar,

dels medgiva, att de för budgetåret 1941/42 anvisade förslagsanslagen till Bidrag till folkpensioner och invalidunderstöd m. m., Barnbidrag och Ersättning åt blinda m. m. finge tagas i anspråk för bestridande av kostnaderna för utbetalning av de i författningsförslagen omförmälda dyrtidstilläggen å respektive folkpensioner och invalidunderstöd, barnbidrag samt blindhetsersättningar,

dels ock medgiva, att det för budgetåret 1941/42 anvisade förslagsanslaget till Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar finge tagas i anspråk för bestridande av kostnaderna för postverkets bestyr med utbetalning av de omförmälda dyrtidstilläggen å folkpensioner och invalidunderstöd.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle den som åtnjöte folkpension, vari inginge tilläggspension, eller invalidunderstöd eller barnbidrag under första halvåret 1942 erhålla dyrtidstillägg därå med belopp, motsvarande en tredjedel av folkpensionens, invalidunderstödet eller barnbidragets belopp för halvåret. Dyrtidstillägg skulle dock icke utgå å pension, understöd eller bidrag, som icke uppginge till 12 kronor för år räknat.

I anledning av propositionen hade inom riksdagen väckts fyra motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 197 av herr *Andersson, Per, m. fl.* och nr 198 av herr *Johansson, Karl Emil, m. fl.* samt motionerna i andra kammaren nr 260 av herr *Mattsson m. fl.* och nr 261 av herr *Nilsson* i Göingegården *m. fl.*

I motionerna I: 197 och II: 260, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen vid antagande av lag om dyrtidstillägg under första halvåret 1942 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag för sin del måtte besluta, att beträffande ortsgrupp 1 den som åtnjöte folkpension, vari inginge tilläggspension eller invalidunderstöd eller barnbidrag, skulle under första halvåret 1942 erhålla dyrtidstillägg därå med belopp motsvarande tre sjättedelar av folkpensionens, invalidunderstödet eller barnbidragets belopp för halvåret, och beträffande ortsgrupperna 2 och 3 med belopp motsvarande två sjättedelar av folkpensionens, invalidunderstödet eller barnbidragets belopp, varjämte förslag till författning i ämnet framlagts.

I motionerna I: 198 och II: 261, vilka voro likalydande, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttryckligen måtte hemställa, att Kungl. Maj:t vid framläggande av förslag angående dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag m. m. för senare tidsperiod ville söka avväga beloppen på rättvisast möjliga sätt med hänsyn till de lägre ortsgruppernas förmånstagare.

Förslag till lag om dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m. (Forts.)

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte

dels med avslag å motionerna I: 197 och II: 260 antaga de genom propositionen framlagda förslagen till

1) lag om dyrtidstillägg under första halvåret 1942 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag samt

2) förordning om dyrtidstillägg under första halvåret 1942 å blindhetsersättningar,

dels medgiva, att de för budgetåret 1941/42 anvisade förslagsanslagen till Bidrag till folkpensioner och invalidunderstöd m. m., Barnbidrag och Ersättning åt blinda m. m. finge tagas i anspråk för bestridande av kostnaderna för utbetalning av de i det föregående omförmälda dyrtidstilläggen å respektive folkpensioner och invalidunderstöd, barnbidrag samt blindhetsersättningar,

dels ock medgiva, att det för budgetåret 1941/42 anvisade förslagsanslaget till Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar finge tagas i anspråk för bestridande av kostnaderna för postverkets bestyr med utbetalning av de i det föregående omförmälda dyrtidstilläggen å folkpensioner och invalidunderstöd; samt

B. att motionerna I: 198 och II: 261 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Hansson* i Rubbestad och *Löfvander*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte

dels, med avslag å propositionen i vad den avsåge förslaget till lag om dyrtidstillägg under första halvåret 1942 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, för sin del antaga det förslag till lag i ämnet, som framlagts i motionerna I: 197 och II: 260,

dels antaga det genom propositionen framlagda förslaget till förordning om dyrtidstillägg under första halvåret 1942 å blindhetsersättningar,

dels medgiva, att de för budgetåret 1941/42 anvisade förslagsanslagen till Bidrag till folkpensioner och invalidunderstöd m. m., Barnbidrag och Ersättning åt blinda m. m. finge tagas i anspråk för bestridande av kostnaderna för utbetalning av de i det föregående omförmälda dyrtidstilläggen å respektive folkpensioner och invalidunderstöd, barnbidrag samt blindhetsersättningar,

dels ock medgiva, att det för budgetåret 1941/42 anvisade förslagsanslaget till Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar finge tagas i anspråk för bestridande av kostnaderna för postverkets bestyr med utbetalning av de i det föregående omförmälda dyrtidstilläggen å folkpensioner och invalidunderstöd; samt

B. att riksdagen, med bifall till motionerna I: 198 och II: 261, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttryckligen hemställa att Kungl. Maj:t vid framläggande av förslag angående dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag m. m. för senare tidsperiod ville söka avväga beloppen på rättvisast möjliga sätt med hänsyn till de lägre ortsgruppernas förmånstagare.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag vill endast till kammaren lämna ett meddelande, som kanske kan göra att den-

Förslag till lag om dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m. (Forts.)

na debatt vid detta tillfälle icke behöver bli så lång. Den reservation, som är avgiven till utskottets utlåtande, innehåller sådana bestämmelser, vilka med det nuvarande förfaringssättet i fråga om utbetalning av pensioner ej kunna effektueras. Posten vet ingenting om, huruvida en person, som kommer för att få sin pension utbetalad, tillhör den första, andra eller tredje dyrortsgruppen. Posten kan icke se det på beloppet, därför att samma belopp kan utgå i alla orsgrupper. Det beror på, huruvida pensionstagaren har egen inkomst eller ej, vilken pension han får. Om riksdagen eventuellt skulle kunna tänkas bifalla reservationen, vet jag icke, hur det skall bli möjligt för Kungl. Maj:t att expediera beslutet. Vid detta tillfälle får man nog därför uppgiva tanken på att följa någon annan än utskottet.

Jag vill för dem, som äro speciellt intresserade för att få vad man hoppas vara ett mera rättvist dyrtidstillägg, påpeka, att det finnes bara två metoder att välja på. Det är att antingen gå fram med fasta tillägg eller också gå fram på det sätt vi gjort förut med procentuella tillägg, d. v. s. extra månadsutbetalningar. Det är de enda två system, som kunna tekniskt genomföras.

Vad beträffar frågan, huruvida man skall ersätta de procentuella dyrtidstilläggen med ett fast tillägg av någon viss storleksordning, kommer denna fråga ju under denna riksdags prövning under alla omständigheter, eftersom det kommer att framläggas ännu en proposition beträffande dyrtidstillägg, att gälla för nästa budgetår.

Herr Hansson i Rubbestad: Herr talman! Jag är tacksam för att statsrådet nyss lämnade den upplysningen, att det finns möjlighet att åstadkomma en höjning antingen genom procentuella eller fasta tillägg. Då vi i höstas väckte en motion om fasta tillägg, så förklarade statsrådet, att motionen icke borde bifallas, enär det skulle stöta på oerhörda svårigheter att införa fasta tillägg. Statsrådet gör nu gällande, att det förslag, som innefattas i reservationen, skulle vara praktiskt taget ogenomförbart, enär vederbörande posttjänstemän sakna möjlighet att bedöma, vilken orsgrupp en pensionstagare tillhör. I regel är det väl dock så, att pensionärerna få hämta sin pension vid närmaste postanstalt inom den ort, där de själva äro bosatta. I Svensk Författningssamling finns intagen en förteckning, avseende dyrortsgrupperingen. Vederbörande befattningshavare vid postverket böra således ganska lätt kunna konstatera, till vilken orsgrupp den ort, där postanstalten är belägen, hör. Jag förstår, att det för posttjänstemännen i de större städerna, t. ex. i Stockholm och Göteborg, kan vara svårt att avgöra, var en pensionstagare är bosatt, men det gäller här så relativt få fall, och det skulle ju inte spela någon större roll, om här och var komme att utbetalas något för höga belopp till vissa enstaka pensionärer från landet, vilka ha dessa städer som sin närmaste postanstalt. Bara man vill saken, äro svårigheterna säkert överkomliga. Vi reserverar oss ansett systemet med procentuella tillägg innebära en så stor orättvisa, att vi i utjämmande syfte föreslagit, att förmänstagare i orsgrupp 1 skola erhålla ett extra månadstillägg. Därigenom komme den, som har högsta pensionstillägg, att erhålla i orsgrupp 1 125 kronor, i orsgrupp 2 133 kronor och i orsgrupp 3 166 kronor per budgetår i compensation för ökade levnadskostnader. Vi ha nämligen den uppfattningen, att levnadskostnaderna sedan krigets utbrott stigit ungefär lika mycket på landsbygden som i städerna. Det är många omständigheter, som tala för riktigheten av denna uppfattning. Jag tror, att det rättvisaste hade varit att införa fasta tillägg med lika stora belopp på alla orter, men eftersom det framhållits, att det skulle ställa sig mycket svårt att införa ett sådant system, ha vi föreslagit utbetalande av ett extra

Förslag till lag om dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m. (Forts.)

månadsbelopp. I händelse av bifall till regeringens förslag kommer skillnaden i storlek mellan de pensioner, som utbetalas å ort, tillhörande grupp 1, och de, som utbetalas å ort, tillhörande grupp 2, ursprungligen högst 200 kronor, att ytterligare ökas. Skillnaden skulle bli mellan grupp 3 och grupp 1 högst 265 kronor och mellan grupp 2 och grupp 1 högst 133 kronor. Detta skulle enligt min mening innebära en orättvisa. Det vore en enkel gärd av rättvisa mot de fattiga på landsbygden att giva dem procentuellt sett större kompensation för levnads-kostnadernas stegring än regeringen föreslagit. Ett bifall till reservationen skulle medföra kostnader uppgående till omkring 7 miljoner kronor. Det är ju ett rätt betydande belopp, men jag tror, att denna summa är mycket väl använda pengar för ifrågavarande ändamål, och hemställer därför om bifall till reservationen.

Herr Nilsson i Göingegården: Herr talman! Som jag är motionär i denna fråga, skall jag be att med några ord få beröra densamma. Utskottet har ju i sitt utlåtande i sak givit motionärerna rätt, men med hänvisning till departementschefens yttrande avstyrkt motionen. Den utveckling, som skett i vårt samhälle de två senaste åren, har mer och mer markerat de orättvisor, som vidlåda de nu tillämpade grunderna för dyrortsgrupperingen, och nödvändiggjort en snar revidering. Det är givetvis att beklaga, att det icke förefanns möjlighet att redan nu lösa frågan om en rättvis fördelning av dyrortskompensationen åt förmänstagarna. Nödvändigheten av en fullständigt klarläggande utredning av frågan i hela dess vidd framstår emellertid nu så mycket tydligare. Det är också vad motionärerna åsyftat. Jag skall icke förlänga debatten. Jag skall endast be att få betyga min tacksamhet mot de reseranter, herrar Hansson i Rubbestad och Löfvander, som i punkt B. i reservationen yrkat bifall till vår motion. Jag ber att få förena mig med dem i ett yrkande om bifall till reservationen, såvitt gäller punkt B.

Herr Karlsson i Grängesberg: Herr talman! I februari förra året behandlade riksdagen det första förslaget angående dyrtidstillägg på folkpensioner, barnbidrag och blindhetsersättningar. Det då framlagda förslaget innebar, att tilläggen skulle fastställas till $\frac{1}{6}$ av årsbeloppen. I den nu föreliggande propositionen föreslås, att dyrtidstilläggen under första halvåret 1942 skola fastställas till $\frac{1}{3}$ av de utgående förmånerna. I förhållande till fjolårets förslag innebär sålunda det nu framlagda förslaget en fördubbling av dyrtidskompensationen. Denna förhöjning till det dubbla beloppet kan man verkligen hälsa med tillfredsställelse.

Jag har emellertid begärt ordet för att deklarerat, att jag, då det gäller avvägningen av dyrtidskompensationens storlek för de olika ortsgruppernas förmänstagare, alltjämt har samma åsikt, som jag tidigare hävdade i denna fråga. Jag anser, att den hittills tillämpade ordningen med procentuella tillägg är i hög grad otillfredsställande. Stegringen av levnadskostnaderna har i stort sett varit likartad i hela landet. Det nu tillämpade kompensationssystemet kan därför icke anses riktigt och rättvist avvägt. Vill man skapa rättvisa på detta område, så måste en mera likartad dyrtidskompensation givas till de olika ortsgruppernas förmänstagare. I propositionen har socialministern meddelat, att en undersökning pågår inom socialdepartementet angående möjligheten att åstadkomma ett rättvisare system för förmänstagarnas kompensation för levnadskostnadernas stegring. Jag hälsar för min del detta meddelande med den största tillfredsställelse, och jag förlitar mig också på, att det löfte, som sålunda får anses hava givits, kommer att infrias.

Förslag till lag om dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m. (Forts.)

Det har emellertid i detta uttalande inlagts en passus, som jag för min del finner något egendomlig. Det säges nämligen, att vid den undersökning, som pågår, »överbäges särskilt spørsmålet i vad mån den kritik är berättigad, enligt vilken förmånstagarna i de högre dyrorterna alltför mycket gynnade». När jag riktat kritik mot den hittills tillämpade formen för dyrtidskompensationen, har jag aldrig gjort gällande, att förmånstagarna i de högre dyrortsgrupperna äro alltför mycket gynnade. Såvitt jag erinrar mig ha heller aldrig här i riksdagen framförts några förslag, som gått i den riktningen, att dyrtidskompensationen i de högre dyrorterna skulle beskäras. Den undersökning, som det här har talats om rörande spørsmålet, huruvida förmånstagarna i de högre dyrortsgrupperna äro alltför mycket gynnade, tycker jag att socialministern gott kan avlysa. Vad jag och även andra, som ha riktat kritik mot det nu tillämpade kompensationssystemet, gjort gällande är, att förmånstagarna i de *lägre* dyrortsgrupperna äro *missgynnade* och att dessa därför rättvisligen böra få en bättre tillmätt kompensation än den, som nu utgår.

Till den verkan det hava kan har jag velat ännu en gång understryka de synpunkter, som jag tidigare framfört i denna fråga, och jag vill rikta en marning till socialministern att energiskt fullfölja arbetet på att söka finna en lösning, som giver bättre rättvisa, när det gäller att utmåta kompensation för de stegrade levnadskostnaderna för de hårt betryckta människor, som det här gäller.

Det har ju klart påvisats av socialministern, att det förslag, som reservanterna här ha framställt beträffande dyrtidskompensationen för första halvåret, är tekniskt ogenomförbart. Herr Hansson i Rubbestad yttrade, att han trodde icke, att det är så farligt med den saken, och om det skulle bli några oriktiga utbetalningar, bleve de i varje fall så få, att de ej skulle betyda så mycket. Men, herr Hansson i Rubbestad, det förhåller sig så, att pensionärerna ha rätt att gå med sitt pensionsbrev till posten och få ut pengarna där det bäst passar dem. Om man skall gå den väg, som reservanterna förordade, och posten fortfarande skall ha hand om utbetalningarna, ja, då är det klart, att det hela skulle komma att bli en enda skön röra, som postverket icke skulle kunna bemästra. Postfunktionärerna kunna ju givetvis icke avgöra vilken ortsgrupp en pensionär tillhör, när han visar upp sitt pensionsbrev för att få ut pensionen. Denna lösning av frågan är således tekniskt ogenomförbar; lösningen måste sökas efter andra linjer. Vi få nog därför godtaga utskottets förslag i punkten A.

Efter det meddelande, som har lämnats rörande det arbete, som pågår för att finna utvägar för att för framtiden giva en mera rättvis kompensation än den, som nu tillämpas, tror jag, att vi med förtroende kunna överlämna till socialministern att fullfölja det arbetet. Jag förlitar mig också på, att han har viljan att söka finna en lösning efter rättvisast möjliga linjer utan att riksdagen, som reservanterna vilja, i en särskild skrivelse anmodar honom om detta.

Jag yrkar därför, herr talman, även i punkten B bifall till utskottets utlåtande.

Herr Senander: Herr talman! För vår del komma vi att ansluta oss till den av herrar Hansson i Rubbestad och Löfvander avgivna reservationen. De betänkligheter av teknisk natur, som framfördes av herr statsrådet Möller, anse vi för vår del icke vara bärande. Vi kunna icke föreställa oss, att det med de möjligheter till organisation och kontroll, som vi förfoga över, icke skulle vara möjligt ordna en sådan sak på ett tillfredsställande sätt även ur samhällets synpunkt. Vi vilja emellertid samtidigt framhålla, att vi icke ansluta oss till

Förslag till lag om dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m. (Forts.)

denna reservation, därför att vi skulle anse, att den princip, som den bygger på, skulle vara i allo riktig. Vi vilja överhuvud taget icke binda oss för den av reservanterna framförda principen om dyrortsgruppering av folkpensionerna. Att vi giva vår anslutning till reservationen trots detta beror därpå, att ett mycket stort antal av landets folkpensionärer därigenom skulle komma i ett väsentligt bättre läge, utan att därför folkpensionärerna på de större platserna skulle bli lidande i något avseende.

Jag vill emellertid i detta sammanhang framhålla, att vi anse, att folkpensionärerna på de större platserna ofta ha det svårare att dra sig fram på sina folkpensioner än pensionstagarna på de mindre orterna. Vi förvänta också, att vi i en ganska snar framtid få tillfälle att här i riksdagen pröva hela frågan om folkpensionerna, och att vi då få tillfälle att taga ställning till det som signalerats i detta avseende. Som jag så många gånger tidigare framhållit, är det nämligen omöjligt för statsmakterna att längre uppskjuta frågan om en tillfredsställande lösning av folkpensionärernas försörjningsproblem under åberopande, som man hittills gjort, av krissvårigheterna. Denna fråga om de gamlas och invalidernas försörjning tål intet uppskov. I avvaktan på att det skall bli en verkligt omfattande behandling av frågan i dess helhet understödja vi givetvis alla förslag, som i någon mån kunna lätta nödläget för folkpensionärerna. Redan Kungl. Maj:ts proposition är självfallet ett framsteg, som folkpensionärerna hälsa med tillfredsställelse, och då reservanternas förslag innebär en påbyggnad till det bättre av regeringens förslag följer därav, att vi med utgångspunkt från vad jag nyss sade giva vår anslutning till reservationen.

Jag skulle emellertid i detta sammanhang vilja framhålla en annan sak. Trots ganska bestämda uttalanden, som gjorts både från regeringshåll och av vederbörliga riksdagsutskott, vilka uttalanden icke mött invändningar i riksdagen och därför måste anses vara godkända av densamma — senast under förra året vid behandling av folkpensionernas dyrtidstillägg gjordes dylika uttalanden — att de kommunala myndigheterna icke få utnyttja statens hjälp åt folkpensionärerna till att själva dra sig undan den hjälp, som de i olika former givit pensionärerna, finns det exempel på att kommunerna gärna passa på tillfället att minska sina insatser i detta avseende så snart staten lämnat en förbättring i folkpensionen. Så skedde bl. a. i Lidköping, där fattigvårdsstyrelsen beslöt att på utgående fattigvårdsunderstöd göra ett avdrag motsvarande det till folkpensionärerna utbetalade extra månadstillägget för december förra året. Det bestämdes, att halva beloppet skulle avdragas i december och andra hälften i januari i år. Detta är enligt min mening en behandling av folkpensionärerna, som icke alls svarar mot vad statsmakterna åsyftat, då de genomfört sina om än små förbättringar åt folkpensionärerna. På sina platser har man med hänvisning till det extra månadstillägg å folkpensionerna, som utbetalades i december, innehållit den sedvanliga extra julhjälpen. I Göteborg t. ex. har man brukat till fattiga pensionärer utbetala en tia till julen. På grund av att de erhöllo det extra tillägget på pensionerna av staten, ansåg man sig förra året icke behöva utbetala denna stadens julhjälp. Det är enligt min mening oförsynt för att icke säga illojalt att på detta sätt förminska värdet av den hjälp staten givit. Tillvägagångssättet har självfallet skapat stor bitterhet hos de gamla.

Jag skulle vilja hemställa till herr statsrådet Möller eller — då han icke synes vara närvarande nu — eventuellt till utskottets talesman att här i kamaren ånyo understryka, att det icke är meningen, att betydelsen av de statliga insatserna till folkpensionärernas stöd skall elimineras genom en dylik hårdhärtad politik från de kommunala myndigheternas sida.

Förslag till lag om dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m. (Forts.)

Herr talman! Med vad jag sålunda anfört ber jag få yrka bifall till reservationen.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Den tvistefråga, som möter oss i detta ärende, är den gamla kända tvisten om dyrortsgrupperingen. Denna fråga har ju samma egenskap som den från de gamla nordiska sagorna kända galten, som kunde slaktas varje dag och spisas varje kväll, men som varje påföljande morgon återuppstod frisk och färdig och sålunda kunde föranleda nya eskapader. Jag skall emellertid icke i detta sammanhang upptaga någon som helst debatt om dyrortsgrupperingen, ty vi få senare under riksdagen, liksom fallet var under fjolåret, upprepade tillfällen att diskutera detta synnerligen omtyckta ämne. Jag skall sålunda i detta ärende hålla mig vid det rent tekniska. Jag har dock icke så mycket att säga i det avseendet heller sedan statsrådet och chefen för socialdepartementet i den deklaration, som han avgav vid debattens början, redan sagt det väsentliga i själva sakfrågan.

Det är, som var och en som vill tänka sig in i detta problem förstår, fullständigt omöjligt att genomföra detta dyrtidstillägg i annan ordning än i form av extra månadsbelopp eller i form av fasta belopp. Herr Hansson i Rubbestad framhöll i sitt anförande, att när vi tvistade om detta sista spörsmål under fjolåret, hade det framhållits, att det var omöjligt att utbetala även dylika fasta belopp. Men, herr Hansson i Rubbestad, så låg inte frågan till. Jag vill erinra om, att det under höstsessionen, när vi behandlade frågan om dyrtidstillägg på folkpensionerna för senare delen av år 1941, förelåg en motion, däri man yrkade, att det i stället för extra månadsutbetalningar skulle utgå ett fast belopp på 45 kronor till var och en, som var förmånsberättigad. Frågan diskuterades icke i kammaren då, men det framhölls i utskottet — både herr Hansson i Rubbestad och jag voro då liksom nu medlemmar av utskottet — att denna lösning var orimlig, därför att den förde med sig, att förmånstagare med månatliga pensionstillägg av endast 3 å 4 å 5 kronor skulle få ett tillägg av 45 kronor likaväl som den, som hade det högsta pensionstilläggsbeloppet, alltså upp till 45 kronor. Det framhölls i utskottet, att verkningarna av detta förslag skulle bli ganska otillfredsställande. Jag förmodar, att det var detta argument, som gjorde, att herr Hansson i Rubbestad tillika med en medreservant ändrade det motionsledes framställda yrkandet och i stället i en reservation till det då föredragna utskottsutlåtandet presenterade en linje, som nära sammanfaller med den, som nu motionsvis framlagts. Herr Hansson i Rubbestad har ju nu indirekt yrkat bifall till denna motion genom att yrka bifall till reservationen.

Det var sålunda icke de tekniska svårigheterna i fråga om utbetalning av fasta månadsbelopp utan de orimliga verkningarna av det framställda förslaget, som gjorde, att anhängarna av denna motion under hand ändrade sitt förslag. Det förslag, som då presenterades som reservanternas linje och som sedermera vid voteringen i kammaren samlade 61 röster — detta har samvetsgrant inkasserats i den motion i samma ärende, som nu har väckts — blev således under fjolåret icke på något sätt utskottsbehandlat. Det synes alldeles självklart, att man icke kan gå den vägen, därför att postverket, som utbetalar folkpensionerna, vet ju icke, om vederbörande pensionär tillhör ortsgrupp 1, 2 eller 3. Man skall icke söka förenkla frågan såsom herr Hansson i Rubbestad gjorde i sitt anförande nyss. Det är icke så, att den ena eller andra postanstalten utslutande har att utbetala pensioner uträknade efter den ena eller andra ortsgruppen, utan förmånstagarna äro i detta avseende synnerligen omblandade i vårt land. Man kan således icke alls gå fram den vägen.

Vid utskottsbehandlingen framhölls för övrigt också precis detsamma, som

Förslag till lag om dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m. (Forts.)

statsrådet Möller här framhöll, nämligen att man icke kan gå fram den väg, som motionärerna anvisa. Det är sålunda att utmana ödet, när man här i alla fall anser sig kunna yrka bifall till en linje, som icke kan genomföras. Det praktiska resultatet bleve det, att man icke skulle kunna utbetala dyrtidstillägg till dessa pensionärer vare sig i mars, april eller maj, och det skulle, föreställer jag mig, komma att väcka synnerlig undran hos dem, som gå och vänta på sina pengar. Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ett ord vill jag emellertid även säga med anledning av det anförande, som hölls av representanten från Göteborg. Han ville gärna ha en förklaring från utskottets talesman, att utskottet förutsätter, att fattigvårdsmyndigheterna icke skola taga detta riksdagsbeslut till intäkt för att sänka de eventuellt från fattigvårdssamhällena utgående bidragen till folkpensionerna. Det sammansatta utskottet har icke speciellt behandlat denna fråga i år, men jag är alldeles övertygad om, att utskottet i detta avseende står kvar på samma uppfattning, som uttalades i utskottsutlåtandet i fjol, nämligen att man förutsätter såsom ganska självklart, att fattigvårdsmyndigheterna icke skola taga tillfället i akt för att minska fattigvårdssamhällenas utgifter till förfång för folkpensionärerna. Givetvis ha icke vi i utskottet kunnat lägga fram några förslag, som förhindra en fattigvårdsstyrelse att i detta avseende gå fram på sådana vägar, som man, enligt vad herr Senander skildrade, gjort på vissa håll. Vår uppfattning i denna sakfråga är emellertid densamma i år som den var i fjol, då den fanns att läsa i utskottshandlingarna.

Herr **Mattsson**: Herr talman! Då jag är motionär i denna fråga om dyrtidstillägg å folkpensionerna för första halvåret 1942, vill jag, herr talman, framhålla, att jag för min del var emot förslaget om dyrortsgruppering av själva folkpensionerna redan då dessa infördes. Det stod klart för mig, att denna dyrortsgruppering överhuvud taget var orättvis och att hela denna fråga ur många synpunkter sett borde tagas upp till allsidig utredning och avveckling. När det nu gäller dyrtidstillägg på pensionerna blir det, som herr Hansson i Rubbestad framhållit, enligt utskottets förslag ännu större orättvisor. Utskottsmajoriteten anser sålunda själv, att en rättvisare kompensation för levnadskostnadsstegringen än vad det procentuella dyrtidstillägget innebär bör komma till stånd.

Då jag läste utskottets utlåtande syntes det mig förvånande, att utskottsmajoriteten icke kunde förena sig med reservanterna om de synpunkter, som de framhållit. Jag kan nämligen, herr talman, av utskottsutlåtandet knappast komma fram till, att det skulle föreligga några tekniska eller administrativa hinder för tillämpningen av reservanternas förslag. Nu kommer statsrådet och chefen för socialdepartementet och säger — jag ber att få citera — att »med nuvarande förfaringssätt går det icke att följa reservanternas förslag». Detta gjorde verkligen, herr talman, ett beklämmande intryck på mig. Skall det inte heller nu gå att ordna något provisorium tills kommittén, som utreder frågan, kommer fram med förslag, som vi kunna få se på? Talesmannen för utskottet, herr Eriksson i Stockholm, noterade också detta statsrådets påpekande av svårigheterna såsom stöd för utskottets yrkande om avslag på motionerna. Man säger, att det icke går att med nuvarande organisation ordna saken i enlighet med reservanternas förslag. Men redan herr Hansson i Rubbestad framhöll, att det säkerligen torde vara möjligt för postanstalterna att ordna det hela. Det måste vara ganska enkelt att från pensionsnämnderna få något bevis om till vilken hemort vederbörande hör. Jag menar således, att

Förslag till lag om dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m. (Forts.)

det icke är rätt mot denna stora kår ute på landsbygden att låta ännu ett halvt år gå utan att giva dem vad de äro berättigade att få och att oupphörligen uppskjuta frågens avgörande.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen, som upp-
tar de synpunkter, som jag med flera andra anfört i vår motion.

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! När denna fråga eller en mycket likartad problemställning var uppe i kammaren förra hösten, anslöt jag mig till den linje, som reservanterna här företråda. Jag framhöll då, att om man går ut ifrån, att statsmakterna 1937 träffade ett riktigt val beträffande dyrtidsgrupperingen och alltså vägrade de olika dyrtidsgrupperna mot varandra på ett riktigt sätt, återstår det endast att göra klart för sig, huruvida klyftan i fråga om levnadskostnaderna för de olika grupperna ökat sedan 1937. Det är såvitt jag vet ingen, som gjort gällande, att det förhåller sig så. Vad som möjligtvis diskuterats är, huruvida klyftan i fråga om levnadskostnaderna minskat sedan 1937 mellan tätbebyggda orter och landsbygden. För min del tror jag, att det senare är fallet. Men det må vara hur som helst med den sakens riktighet. Kan man endast hålla fast vid att klyftan i fråga om levnadskostnaderna icke ökat, så är det befogat, att man här söker giva en god kompensation och icke undan för undan ökar graderingen av folkpensionerna.

Nu är naturligtvis det förslag, som reservanterna här framföra, inte idealiskt; det ger inte på alla punkter ett riktigt utslag. Men jag tror det är det bästa som för tillfället kan presteras, och jag tror, att det ger ett större mått av rättvisa än Kungl. Maj:ts förslag.

Här har sagts, att det skulle vara tekniska svårigheter, som stå i vägen för realiserandet av reservanternas förslag. Jag får säga, att när man har lyssnat till huru olika nya förslag allt emellanåt bemötas i den offentliga debatten, så måste man konstatera, att de »tekniska svårigheterna» ha en mycket stor benägenhet att infinna sig i vissa sammanhang och bli alldeles övervinneliga. Men sedan, rätt vad det är, löser man mycket svåra tekniska problem — när man bara vill! Jag tycker det skulle vara ett fattigdomsbevis ur statens synpunkt, om man skulle låta denna orättvisa bestå i sex månader till på grund av så enkla tekniska problem, som det här är fråga om. För min del, herr talman, kommer jag att rösta för reservationen.

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! När vi för ett halvår sedan behandlade denna fråga och det var tal om att försöka hjälpa de lägre dyrtidsgrupperna med litet högre tillägg, nämndes också de tekniska svårigheterna. Nu har det som sagt gått en rätt lång tid sedan dess, och när frågan nu åter kommer upp är det på nytt tekniska svårigheter, som hindra oss att härvidlag ge rättvisa åt pensionärer i de lägre dyrtidsgrupperna. Jag tror inte, att det enbart är tekniska svårigheter, utan att det är oviljan att hjälpa pensionärer i lägre ortsgrupper, som är grundmotivet, ty med de hjälpmedel statsmakterna ha borde man under denna långa tid ha försökt lösa frågan. Stegringen av livsmedelspriserna drabbar ju pensionärer i de lägsta dyrtidsgrupperna lika mycket som dem i de högre. De måste också leva på ransoneringskort, och i affärerna på landsbygden är det inte billigare utan snarare litet dyrare att köpa än i städerna. Herr Karlsson i Grängesberg påpekade just detta förra gången denna fråga var uppe och visade, att utav 27 — tror jag det var — olika varuslag var det övervägande antalet dyrare i de lägre ortsgrupperna än i städerna.

Med hänsyn till allt detta kan man ställa sig frågan, om det är meningen

Förslag till lag om dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m. (Forts.)

att det i detta avseende skall fortsätta på detta sätt. Jag är säker på att om denna fråga kommer upp i riksdagen en gång till, skola vi möta samma argument: det går inte av tekniska orsaker att ge rättvisa åt pensionärer i dessa lägre ortgrupper. Socialministern sade, att det inte var tänkbart att följa reservationen, vilket inte skulle leda till något resultat. Han ville med detta säga, att här är det endast utskottets förslag som är det enda och riktiga. Jag tror för min del, att om riksdagen härvidlag verkligen skulle vilja ge litet rättvisa åt pensionärerna i de lägre ortsgrupperna och taga reservationen, skulle inte de tekniska svårigheterna vara så besvärliga att lösa. Om vi tänka på en folkpensionär som tillhör en församling i lägsta ortsgrupp, som i min hemort, så skall ju kommunen lämna ett visst bidrag till honom. Alla som ha folkpension äro skrivna där och få ut sin pension beräknad efter den dyrortsgrupp de tillhöra vid pensionens beviljande, så beträffande de mantalskrivna pensionärerna skulle det inte uppstå stora svårigheter. Varje kommun skulle bara genom pensionsnämndens ordförande behöva få ett bevis för att pensionärerna i fråga tillhöra den och den gruppen och alltså få det och det tillägget, en månads folkpension enligt vad som är avsett i reservationen. Då skulle de komma litet närmare pensionärerna i de högre ortsgrupperna, men trots detta skulle de ändå ligga under dem i fråga om ersättningen.

Jag tänkte när jag hörde socialministerns anförande här, att det verkade ungefär som så: Det är inte värt att ni försöka rucka något på detta, utan denna orättvisa måste finnas. Den blir emellertid hårdare och hårdare. Ju flera tilläggspensioner som gå ut, desto större blir orättvisan. För de gamla ute på landsbygden blir det, även om de bo billigt — som de kanske göra i vissa fall — i gengäld så mycket större kostnader och besvärligheter just med anledning av att de bo mera avlägset från möjligheterna att köpa sina tilldelade små ransoner.

Jag ber, herr talman, att trots de varningar herr socialministern uttalade få yrka bifall till reservationen.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Efter att ha hört tre talare, som haft ordet sedan jag senast yttrade mig, måste jag ställa den frågan: Vet man då inte på vad sätt dessa folkpensioner utbetalas i vårt land? Vet man inte alls hur prövningen av pensionerna sker och hur beloppen fastställas?

Det går så till, att varje person som vill ha pension får lägga in ansökan härom, efter ett särskilt formulär, till en inom varje kommun existerande pensionsnämnd, som genomgår handlingarna och fastställer hans eller hennes inkomstförhållanden. Sedan går frågan till pensionsstyrelsen, som med stöd av nämndens utlåtande och utredning fastställer, vilket belopp som envar har att få i pension. Därpå utsändes genom pensionsnämnden till envar pensionstagare ett pensionsbrev tillsammans med kvittoblock, upptagande ett antal kvitton på de månadsbelopp eller tidsbelopp som utbetalas, och utbetalningarna ske sedan ifrån postanstalterna. Det finns sålunda i dessa handlingar ingen som helst anteckning om vilken ortsgrupp vederbörande pensionstagare har fått sin pension fastställd efter.

Mot att dessa kvittenser avlämnas får postverket utbetala beloppen. Kvittenserna tjäna sedan som redovisningshandling vid avräkningen mellan pensionsstyrelsen, som har att tillhandahålla beloppen, och postverket. Nu ha utbetalningarna av dessa dyrtidstillägg skett på det sättet, att man vid föregående pensions utbetalande på visst fastställt månadskvitto — i det aktuella fallet för det belopp som skall utbetalas den 15 mars — placerat en stämpel, vid vilken pensionstagaren skall kvittera två gånger, alltså dubbla beloppet; detta för

Förslag till lag om dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m. (Forts.)

att man skall vara viss om att pensionstagaren får det belopp, som han är berättigad till, medan postverket som sagt bara skall ha en kvittens såsom avräkning med pensionsstyrelsen.

Hur tänker man sig nu, då man här går upp och löjliggör sig över de tekniska svårigheterna, att denna sak skall ordnas? Det är klart att man i mars kan utbetala beloppen till allesamman, för den saken är ju förarbetet gjort, men då man skall utbetala dessa extra belopp enligt reservanternas förslag, hur skall den saken ordnas? Det är inte så enkelt, som man här vill göra gällande, att man kan begära ett intyg från pensionsnämndsordföranden och sedan presentera detta för postverket, ty det kan finnas pensionstagare inom en viss postanstalts råjong, som pensionsnämnden i den församlingen inte haft att göra med. Vederbörande kan ha fått sin pension beviljad av annan pensionsnämnd och därefter flyttat till församlingen.

Det är sålunda, tycker jag, ganska märkligt att höra, hur bland upplysta folkrepresentanter den ene efter den andre kommer och talar om att de tekniska svårigheterna inte skola lägga hinder i vägen för »rättvisan»; jag sätter rättvisan inom citationstecken och det får stå för dessa talares egen räkning, ty det har ju tydligt och klart påvisats, att det är omöjligt att ordna saken på det föreslagna sättet. Kunde man utbetala pensionsbeloppen med postanvisningar utställda av pensionsstyrelsen, vore saken mycket enkel, men vi ha ju inte det sättet för utbetalning av folkpensioner. Och då tycker jag, att t. o. m. de mest fanatiska anhängarna av en viss linje måste böja sig för vad sund förnuftet har att säga i föreliggande fråga.

Jag måste säga detta, herr talman, med anledning av vad som yttrats i debatten.

Herr Hage: Herr talman! Jag begärde ordet när herr Hansson i Skediga förklarade, att orsaken till att man inte vill vara med om denna reform, som skulle förbättra ställningen för förmänstagare på de billigare orterna, var något slags ovilja mot dessa förmänstagare. Jag försäkrar herr Hansson, att detta är ett fullständigt felaktigt resonemang, och i det fallet är jag övertygad om, att jag talar på alla deras vägnar, som sysslats med dessa ting i utskottet.

För min del står det fullt klart, att den dag då här föreligga säkra fakta och en statistiskt tillfredsställande utredning rörande den förskjutning, som möjligen har ägt rum mellan de olika dyrorterna, den dagen är jag, och givetvis alla som stå på samma ståndpunkt, villiga att ta konsekvensen av att åstadkomma en justering av de pensionsbelopp, som nu utgå till de olika dyrorterna. Det blir visserligen en mycket dyrbar sak, ty då måste antagligen en stor del av dessa kvitton och häften, som herr Eriksson i Stockholm talade om — jag har ju sett dem, och de äro utställda för åtskilliga år framåt — kasseras, eftersom man skall sätta in nya summor. Men den konsekvensen får man väl ta. En sådan statistisk och verkligt säker utredning är emellertid inte färdig ännu. Man kan naturligtvis *påstå*, att här har skett en förskjutning mellan den och den dyrorten. Det är troligt, att den har skett, men i vilken riktning och omfattning har man ingen siffra på ännu.

Vi i riksdagen äro vana att ta vår ståndpunkt, när det föreligger fakta och siffror, som vi kunna grunda vårt ståndpunktstagande på. Men vi kunna inte grunda vår uppfattning endast på det förhållandet, att här kommer en eller annan landsbygdsrepresentant och säger, att han har hört omtalas, att hemma i hans samhälle har man det så och så med priser och dyrtid o. s. v. När vi skola ta ståndpunkt, måste det föreligga en utredning, som rör hela landet, och det är en sådan utredning som nu pågår. När den är färdig, äro vi också

Förslag till lag om dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m. (Forts.)

färdiga att ta konsekvenserna av ett beslut, och jag för min del skulle önska, att denna utredning bleve färdig så fort som möjligt. Jag skall gärna erkänna att det är troligt, att det har skett en viss förskjutning mellan de olika dyrtiderna, men först när det är fullt klarlagt, vad den innebär, kunna vi fatta beslut och ta konsekvenserna därav. Och då bör enligt min mening ingen i denna kammare gå upp och försvara det gamla systemet. Men som saken nu ligger till, herr talman, måste jag för min del yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Svensson** i Ljungskile erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Med anledning av den senaste talarens invändningar, som gå ut på att bara när man förebringar en statistiskt säker utredning rörande de förskjutningar som skett de olika dyrtidsgrupperna emellan böjer han sig för fakta, vill jag erinra om att vad som nu sker är, att man utan någon som helst sådan utredning är med om att skärpa klyftan de olika dyrtidsgrupperna emellan.

Herr **Hage**, som på begäran jämväl erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Vad som nu sker innebär endast, att man behåller det gamla systemet, låter status quo råda, intill dess man får en säker utredning, vilken jag avvaktar.

Vidare anförde:

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Erikssons i Stockholm anförande, vari han säger att reservanternas förslag är utförbart.

Varje kommun har sina pensionstagare bokförda, och varje kommun vet vilken ortsgrupp den tillhör — vi höra som regel till ortsgrupp I på landsbygden. Om det skulle fattas ett beslut här, att pensionstagarna i de lägre ortsgrupporna skulle komma litet närmare dem i de högre i fråga om ersättningen på grund av dyrtiden, skulle väl detta i praktiken blott behöva medföra, att varje pensionsnämndsordförande bleve skyldig att som en bilaga lämna dessa pensionstagare ett särskilt kvitto eller en särskild skrivelse enligt ett formulär, som staten kunde fastställa. Detta skulle nog inte förorsaka så mycket besvär som åtskilligt annat, som dock går att genomföra under nuvarande ransonerings-tider. Men när det gäller denna sak, då är det svårt att få någonting utfört. Jag tror emellertid, att det där lilla besväret, som denna reform skulle förorsaka, uppväges av att det vore en mycket god tjänst åt de fattiga ute på landsbygden, som ju få dras med dyrtiden utan att få den kompensation, som man får i de högre dyrtidsgrupperna. Här finns ingen tanke på att skära ned beloppen för pensionärerna i de högre ortsgrupporna, vare sig i andra eller tredje, utan meningen är bara att hjälpa dem i de lägsta dyrtiderna en liten smula. Det är viljan att göra detta som det kommer an på. Förutsättningarna för att kunna göra det är jag säker på inte saknas.

Sedan i höstas har det nu gått ett halvår, och då förelåg det svårigheter. Komma vi igen om ytterligare ett halvår, få vi säkerligen åter höra samma visa, det är jag alldeles övertygad om.

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Herr Hage erkände, att det nog vore riktigt att en utjämning skett beträffande levnadskostnaderna, men han ville ändå inte vara med om att den kompensation, som nu skall utgå för de ökade levnadskostnaderna, skulle vara något så när lika, utan han ville, att den klyfta som nu finnes skulle ökas ytterligare — ty det blir fallet om man går

Förslag till lag om dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m. (Forts.)

in för det procentuella tillägget. Därigenom ökas klyftan mellan pensionärerna på högsta och lägsta dyrtid. Herr Hage trodde själv, att det nu blivit en sådan förskjutning, att denna klyfta skulle ha minskats. Har man den uppfattningen, tycker jag det är egendomligt att man inte vill vara med om reservationen, som ju ändå avser att åstadkomma litet rättelse därvidlag, så att klyftan inte skall bli alltför stor.

Jag har lagt märke till i denna debatt, att man inte anfört något som helst sakskäl utan hängt upp sig på denna spärr, som statsrådet i början på debatten sköt fram, om de tekniska svårigheterna för att utanordna beloppen i enlighet med reservanternas förslag. Jag medger, att det kan vara vissa svårigheter, men jag tror, att de icke äro av högre grad än att de kunna övervinnas. Såvitt jag kommer ihåg står på alla pensionsbrev pensionstagarens hemortskommun antecknad, och då torde det vara en ganska lätt sak för en tjänsteman i posten att se efter i svensk författningssamling, vilken grupp en kommun hör till i dyrtidshänseende. Jag medger, som jag sade, att det kan bli vissa besvärligheter, och skulle regeringen anse det nödvändigt att vidtaga åtgärder för att förhindra ett oriktigt utbetalande, går det ju lätt att genom radio eller genom cirkulärskrivelser fästa pensionstagarnas uppmärksamhet på att de, när de hämta sin pension, också skola ange vilken dyrtidsgrupp de tillhöra. Jag tror därför, att svårigheterna kunna övervinnas, om man har vilja att skapa rättvisa på detta område.

Den första utbetalningen i mars blir ju en enkel månadsutbetalning. Det är först när sista inbetalningen skall ske som denna sak behöver ordnas. Då har man alltså ett par tre månader på sig för att ordna detta, och jag tror det kan ordnas, om man bara vill.

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman! I anledning av herr Hanssons i Rubbestad sista anförande vill jag bara säga, att jag icke gått in på någon principdebatt om dyrtidsgraderingen. Anledningen till att jag undvikit att ingå på en principdebatt i denna fråga är den, att jag antar, att vi få tillfälle att diskutera den saken senare under riksdagen. Man skall sålunda inte fatta min tystnad på denna punkt såsom ett tecken på att jag är överens med herr Hansson i Rubbestad rörande själva principfrågan.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr förste vice talmannen framställde först propositioner beträffande punkten A, nämligen dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen i motsvarande del; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och andra lagutskottets hemställan i punkten A av utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning.

Förslag till lag om dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m. (Forts.)

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Hansson i Rubbestad, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 141 ja och 43 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten A.

Härefter gav herr förste vice talmannen propositioner beträffande punkten B, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen i motsvarande del; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Hansson i Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och andra lagutskottets hemställan i punkten B av utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Hansson i Rubbestad begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 117 ja och 59 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten B.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 10.

Föredrogos vart efter annat bevillningsutskottets betänkanden:

nr 4, i anledning av väckt motion om specificering av skulder m. m. i allmän självdeklaration; och

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 21 juni 1940 (nr 561) om tilläggsskatt å bensin, m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 11.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 4, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

*Granskning
av riksban-
kens och riks-
gäldskontorets
styrelse och
förvaltning.*

Punkten 1, angående ränte- och länepolitiken.

Vad i detta ärende förekommit hade utskottet velat för riksdagen omförmäla.

*Ränte- och
länepolitiken.*

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr **Lindqvist**: Herr talman! Jag har begärt ordet i anledning av ett uttalande, som bankoutskottet gör angående vår länepolitik och riksgäldsfullmäktiges ordnande av denna. Bankoutskottet gör detta efter att först ha redogjort för utvecklingen på kreditmarknaden och givit det erkännandet, att ränte- och länepolitiken under tiden från våren 1941 framgångsrikt genomförts i nära överensstämmelse med de av statsmakterna godkända riktlinjerna. Det av mig åsyftade uttalandet kan i viss mån tolkas som en kritik. Om det skall vara en kritik, så är det dock en mycket mild sådan, och mot en befogad kritik och goda råd ha vi från fullmäktiges sida ingenting att invända. Vi äro tvärtom tacksamma för alla goda råd, inte minst om de komma från bankoutskottet och riksdagen.

De erinringar, som utskottet gör, ha sammanfattats i följande uttalande: »Den i samband med andra försvarslånet bedrivna verksamheten för ökat sparande och organiserad teckning å statslån från den stora allmänhetens sida avbröts emellertid vid detta låns avslutande i april 1941. De i september efter räntestabiliseringen emitterade statslånen förbundos ej med någon dylik hänvändelse till allmänheten, och ifrågavarande verksamhet återupptogs först mot slutet av året. Med hänsyn till den betydelse ur penningpolitisk synpunkt, som största möjliga ökning av allmänhetens nysparande har under rådande förhållanden, innebar nämnda avbrott, vilket icke varit nödvändigt för räntesänkningens genomförande, en viss nackdel. I nuvarande samhällsekonomiska och statsfinansiella läge synes det vara önskvärt, att här avsedda verksamhet kontinuerligt bedrivs och erhåller största möjliga effektivitet, bl. a. genom organiserande av kollektiva insatser från olika grupper av anställda.»

Jag har, herr talman, stannat inför detta uttalande om det »*avbrott*» i lånepropagandan, som utskottet här påpekar. Jag vill då först säga, att något helt avbrott har det inte varit. Sparobligationer till relativt hög ränta — 3.8 % — funnos hela tiden att köpa. Reklamen har, även om den inte varit så stor, också fortsatt, särskilt genom posten. När det gäller statens stora upplåning går det inte att med någon större framgång bedriva en kontinuerlig propaganda av den storleksordning, som vi haft och ha för de stora försvarslånen. Det måste enligt min uppfattning bli någon paus mellan varje stor låneoperation, om inte för annat så för att det tecknade beloppet skall hinna inbetalas innan man börjar arbeta på nästa stora lån. En var vet för övrigt, att under förra sommaren voro förhållandena sådana här i landet, att det var mindre lämpligt att vid den tidpunkten gå ut med en stor lånepropaganda. Ännu har ingenting inträffat, som såvitt jag förstår ger belägg för att vi misslyckats eller att vi misstagit oss eller att vi lagt vår propaganda felaktigt. Vår propaganda har lyckats bra tack vare den stora hjälp vi fått av alla de tusen och åter tusen frivilliga och obetalda medhjälpare, som vi haft och ha litet varstades ute i vårt land, och den stora villighet att låna staten pengar, som vi vid många tillfällen ha fått se så storartade bevis på.

Vad sparobligationerna beträffar så äro de ännu nya, ja, så nya att vi kunna säga, att vi alltjämt befinna oss på försöksstudiet. Som kammarens ledamöter väl veta hade vi, när vi först började med sparobligationerna, valörerna sådana, att det högsta belopp, som fick innehas på en sparobligationsbok, var 500 kronor, och den lägsta valören å sparobligationerna var 25 kronor. Nu ha vi ändrat på dessa belopp. Nu ha vi gått ned till ett minimum av kronor 12:50, d. v. s. ett inköpspris av 10 kronor, och var och en får numera ha ett maximumbelopp av 2,000 kronor eller i inköp 1,600 kronor.

Ränte- och lånepolitiken. (Forts.)

Nu är det vår mening, att dessa sparobligationer ständigt skola finnas att tillgå. De skola ständigt finnas att köpa. Genom utgivandet av dessa sparobligationer till högre ränta än vad man får på sparbanker och andra banker, tror jag det skall vara möjligt att nå ett kontinuerligt sparande. Försäljningen av sparobligationer är så lagd, att det inte är meningen att obligationerna skola vara slutsålda den 15 maj, då tiden för tredje försvarslånet är ute. Tiden för inbetalning på tredje försvarslånet sträcker sig ju längre, men teckningstiden är som sagt ute den 15 maj. Propagandan för och försäljningen av sparobligationer kan och bör fortsätta även därefter.

Nya bestämmelser angående belopp, ränta och dylikt kunna visa sig erforderliga, men för närvarande få vi ha det som det är. Vad det kan komma att bli i framtiden är ju omöjligt att säga. Det är möjligt, att en av de förändringar, som kan och bör vidtagas, är att man, i likhet med förhållandet i vissa andra länder, där man har sparobligationer, maximerar beloppet per år och att maximibeloppet per motbok sedan kan få stiga över det belopp som för närvarande gäller, nämligen 2,000 kronor.

Hur propagandan efter den 15 maj eller den dag, då tredje försvarslånet upphör, skall utformas är inte möjligt att nu säga. Det beror i hög grad på hurudana förhållandena äro vid denna tidpunkt och vilka vägar man tror skola leda till det bästa resultatet. Jag vill bara här säga, att riksgäldsfullmäktige skola helt naturligt vid den tidpunkt, när denna fråga blir aktuell, överväga alla förslag som kunna framkomma, inte minst sådana från bankoutskottet och från de goda krafter och medhjälpare vi ha här i landet.

Jag har, herr talman, velat göra detta uttalande i anledning av det yttrande, som bankoutskottet avgivit. Jag har naturligtvis intet yrkande att göra.

Herr Paulsen: Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga ett par ord om den passus i utskottets utlåtande, som herr Lindqvist nyss läste upp. I den framhåller bankoutskottet, att det anser, att riksgäldskontoret inte tillräckligt uppmanat allmänheten att spara. Man menar ifrån bankoutskottets sida, att riksgäldskontoret skulle ständigt, ideligen, ideligen, uppmåna allmänheten att spara. Detta uttalande kan jag för min del inte vara med om.

Jag har inte varit med vid ärendets justering, och det är därför jag påtalar saken här. Jag anser utskottets uttalande fullständigt felaktigt. Om man dag efter dag framhåller en sak, går det lätt in genom det ena örat och ut genom det andra. Folk bekymrar sig inte om det. Det där vanliga tjtatet fäster man sig inte vid. Skall man bedriva propaganda skall man göra det då och då, men då skall man göra det kraftigt och med styrka framhålla den sak man vill verka för, och sedan skall man vara tyst en tid. Därefter skall man ånyo kraftigt komma igen. Inte detta ideliga tjtatande dag efter dag! Det är inte en riktig synpunkt, som bankoutskottet framhåller i detta avseende, och det är därför — när jag nu har mitt namn under utskottsutlåtandet — som jag vill protestera emot den. Jag har nämligen inte varit med vid själva filningen av beslutet, när justeringen skedde.

Därför tillåter jag mig, herr talman, att föreslå, att den ifrågavarande passusen utgår ur utskottsutlåtandet. Den återfinnes på sidan 4 och börjar med orden »Den i samband med» och slutar med ordet »anställda».

Herr Hall: Herr talman! Det utlåtande, som här föreligger i anledning av utskottets granskning av riksbankens och riksgäldskontorets förvaltning under föregående år, är i stort sett ett uttalande av tillfredsställelse med det arbete, som bankofullmäktige och riksgäldsfullmäktige utfört i syfte att i praktiken omsätta de önskemål rörande ränte- och lånepolitiken, som fjolårets riks-

Ränte- och lånepolitiken. (Forts.)

dag gav till känna. Det må vara tillåtet för en utskottsledamot att, utan att ha det formulerat i skrift i utskottsutlåtandet, rikta ett tack till dem, som inom dessa institutioner på ett så framgångsrikt sätt fyllt sitt värv under det år som gått. Jag är angelägen att uttala detta tack icke minst därför, att de meningsskiljaktigheter, som kommo till uttryck under fjolårets dechargede-batt, blevo något tillspetsade. Det är därför tillfredsställande, om man efteråt kan konstatera, att utvecklingen blivit betydligt gynnsammare än vad de som då spådde olyckor vågade tro. Att detta är en personlig tillfredsställelse för oss, som redan då vågade hoppas, att riksdagens rekommendationer skulle komma att ganska lätt genomföras, behöver jag ju icke säga.

Herr Paulsen har nu bidragit till fördrivandet av tråkigheten i riksdagen genom att taga avstånd från sig själv, en sak som jag ju icke missunnar honom. Om man har sitt namn under ett utskottsutlåtande, som behandlats i vanlig ordning, varvid de däri framförda synpunkterna vid flera tillfällen understrukits, brukar man ju anse det vara självklart, att man försöker stå för desamma. Jag skall icke begära denna prestation av herr Paulsen, men jag vill bara konstatera, att han hade haft många tillfällen i utskottet, om han hade kommit sig för att utnyttja dem, att taga avstånd från den mening utskottet anförde.

För att emellertid komma till den allvarligare sidan av saken, nämligen uttalandet om avbrottet i sparpropagandan och i kollektivteckningarna, vill jag utan vidare ge herr Lindqvist rätt i att det givetvis innebär stora tekniska svårigheter för fullmäktige att jämt och ständigt ha låneobligationer till hands — om man nu bortser från sparobligationerna, vilka ju utgöra just en sådan form, som när som helst kan komma i fråga — svårigheter, som kanske äro nästan omöjliga att övervinna. Men å andra sidan får man försöka se saken ur allmänhetens synpunkt. Om allmänheten under några månaders tid genom propaganda påverkas att teckna allt vad den har i statsobligationer och sedan finner, att propagandan plötsligt avbrytes, frågar den sig: behöver icke staten våra pengar längre? Det är klart, att en sådan fråga från allmänhetens sida icke är till fördel för de institutioner, som vilja ha allmänhetens pengar, och det är därför synnerligen angeläget, att man söker finna former, under vilka sparandet kan påverkas oavbrutet och utan uppehåll.

När det gäller de rent propagandatekniska medel, som därvidlag skola användas, kan det ju knappast vara rimligt, att riksdagen utfärdar direktiv för dessa. En propaganda, som slår med lika hårda trumslag varje dag, blir självfallet monotont och förlorar i effekt, medan en propaganda, som då och då återkommer utan alltför långa intervaller, utan tvivel har betydelse för det kontinuerliga sparande, som man vill ha fram. Särskilt olämpligt förefaller det vara att avbryta de avtal om löneavdrag, som arbetare och arbetsgivare kunna ha träffat i den mån inbetalning till försvarslånet sker genom avlöningskontoren. Det är givet, att en tjänsteman eller en arbetare, som har förbundit sig att lämna några kronor i veckan eller i månaden, nog kan förmås att göra detta året om, möjligen med undantag för någon särskilt skattetyngd månad eller för julmånaden, vilken ju för med sig alldeles särskilda utgifter. Att låta detta löneavdrag ske bara fyra, fem eller sex månader av året innebär säkerligen en förlust för staten.

Det är dessa synpunkter utskottet har velat trycka på. Vi ha icke ansett saken vara av den storlek, att man här bör framställa en anmärkning. De flesta utskottsledamöterna äro villiga att medgiva, att det icke varit så lätt att finna formerna härvidlag. Utskottets påpekande i detta avseende är endast att anse såsom ett uttalande av ett visst önskemål, och jag förutsätter, att utskottet blir

Ränte- och länepolitiken. (Forts.)

i tillfälle att i riksdagens fortsättning tillsammans med representanter för riksgäldsfullmäktige ytterligare överlägga om dessa ting. Nu är det ju alltid så, att den som uttalar ett önskemål anses ha en viss skyldighet att åtminstone ungefärligen angiva de vägar, på vilka han vill se det förverkligat. Jag vågar icke lova riksgäldsfullmäktige, att bankoutskottets ledamöter kunna stå till tjänst med anvisningar rörande de tekniska arrangemang, som därvidlag skola anlitas, men jag tror, att vi tillsammans med fullmäktige och de experter på området, som fullmäktige ha till sitt förfogande, ändå med litet god vilja skola kunna komma fram till ett resultat, som möjliggör, att man kan fortsätta sparpropagandan och fullfölja kollektivteckningarna, varigenom vinnes icke bara att staten tillföres länemedel, vilket i och för sig är bra, utan även det minst lika viktiga, att dessa penningmedel dragas undan varumarknaden.

Jag förutsätter, att kammaren icke reflekterar på att gå in för herr Paulsens förslag till ändring i den formulering, som utskottet givit sitt uttalande. Jag yrkar i varje fall, att utskottets utlåtande lägges till handlingarna i oförändrat skick.

I detta anförande instämde herr *Westman*.

Herr **Lindqvist**: Herr talman! Jag nödgas ge en liten replik till herr Hall, då jag vill ha den till protokollet. Herr Hall säger, att det icke är lyckligt med ett hastigt avbrott i länepropagandan. Det är alldeles riktigt. Ingen beklagar mer än vi, som fått en del svårigheter för den sakens skull, att vi under fjolåret nödgades göra ett så hastigt avbrott. Jag skall icke taga upp någon debatt om den saken. Både herr Hall och jag känna väl till hur det förhöll sig. Jag vill bara erinra om att den hastiga avslutning det hela fick berodde på det förändrade ränteläge, som inträtt.

Sedan skall jag passa på att säga, att vi kunna tala om för folk ute i landet, att på samma sätt skall det icke gå denna gången. Till den 15 maj får det tecknas, även om man då är uppe i rätt mycket över miljarden. Vi behöva pengar, och vi anse det från fullmäktiges sida icke vara någon vinst, att det blir ett avbrott före den utsatta tiden.

Beträffande sparpropagandan vill jag säga — jag kanske skulle ha sagt detta förut, men jag ville icke hålla ett långt anförande — att lyckligtvis är det så, att det icke bara är riksgäldskontoret, som driver propagandan. Våra sparbanker och även andra banker ha nedlagt ett mycket förtjänstfullt arbete på detta område. Det har också visat sig, att våra sparklubbar arbeta och växa. Mellan riksgäldsfullmäktige och bankoutskottet råda icke delade meningar om nyttan av sparande ur såväl den enskildes som samhällets synpunkt. Vi få väl alla hjälpas åt, när det gäller att komma framåt på den vägen.

Herr **Andersson** i Falkenberg: Herr talman! Jag hade egentligen icke tänkt yttra mig i detta ärende av den anledningen, att jag på grund av sjukdom förra året icke hade tillfälle att deltaga i bankoutskottets behandling av då föreliggande ärende, och eftersom det är delvis på det utlåtande, som då avgavs, som utskottet grundar sin framställning i år. I förbigående vill jag säga, att jag har litet svårt att fatta denna såsom någon direkt kritik mot riksgäldsfullmäktige. Jag hör till dem, som beundrat och fortfarande beundra riksgäldsfullmäktiges sätt att sköta denna sak, och jag hoppas, att de i fortsättningen skola lyckas lika bra som de gjort hittills.

Vad som föranledde mig att begära ordet var egentligen herr Paulsens yrkande. Jag kan icke tänka mig, att riksdagen skulle kunna ge sin anslutning till herr Paulsens yrkande, att man skall stryka hela ifrågavarande passus. Det

Ränte- och lånepolitiken. (Forts.)

är väl ingen, som kan motsäga vad utskottet uttalar i följande sats: »I nuvarande samhällsekonomiska och statsfinansiella läge synes det vara önskvärdt, att här avsedda verksamhet kontinuerligt bedrivs och erhåller största möjliga effektivitet, bl. a. genom organiserande av kollektiva insatser från olika grupper av anställda.» Vilken uppfattning man än har om statens lånepolitik, kan det väl ändå icke vara möjligt, att riksdagen går med på att stryka denna sats.

Jag kan icke, sedan jag suttit och hört på behandlingen i utskottet av detta ärende, undertrycka min förvåning över herr Paulsens framträdande här i dag. Det tillkommer icke mig att här gå in på vad som förekom i utskottet, men jag kan icke underlåta att säga detta.

Jag hemställer, herr talman, att utskottets utlåtande lägges till handlingarna.

Herr Paulsen: Herr talman! När herr Andersson förundrar sig över mina uttalanden här och i bankoutskottet, kan han i varje fall icke förundra sig över att jag icke i utskottet satte mig emot ifrågavarande passus, ty vi hade icke hunnit fram till den vid de tillfällen han tänker på. Det fanns en ledamot i utskottet — jag skall icke namnge någon — som talade för den, men jag trodde aldrig, att utskottet i dess helhet skulle nappa på den. Jag var icke närvarande vid behandlingen av den saken. I så fall skulle jag ha protesterat, och om jag icke hade lyckats få bort satsen, skulle jag ha reserverat mig.

Herr Andersson säger vidare, att han beundrar riksgäldsfullmäktiges sätt att sköta saken och att han icke vill påtala det. Men han har ändå varit med om att framhålla, att det varit till nackdel för sparandet, att icke riksgäldsfullmäktige beständigt slagit på trumman för sparandet. Det går dåligt i lås det där!

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav först propositioner beträffande utskottets motivering i denna punkt, nämligen dels på godkännande av utskottets motivering dels ock på bifall till det av herr Paulsen under överläggningen framställda yrkandet; och blev utskottets motivering i denna del av kammaren godkänd.

På av herr talmannen därå givna proposition lades därefter punkten till handlingarna.

Punkterna 2 och 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4 och 5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 12.

Föredrogos vart efter annat:

bankoutskottets utlåtanden:

nr 5, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning; och

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i visst fall i anledning av yrkessjukdom, m. m.; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av 8 kap. strafflagen, m. m. dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om anordnande av högmässogudstjänst såsom barn gudstjänst; och

nr 7, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 25 och 30 §§ ecklesiastik boställsordning.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

Inrättande av ett särskilt stift för Stockholm jämte vissa kringliggande områden.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition om inrättande av ett särskilt stift för Stockholm jämte vissa kringliggande områden, dels ock en i ämnet väckt motion, i vad ärendet hänvisats till behandling av lagutskott.

Genom en den 30 december 1941 dagteknad proposition, nr 13, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag samt Kungl. Maj:ts och kyrkomötets däri omförmälda skrivelser föreslagit riksdagen att i enlighet med vad i propositionen jämte bilagor närmare angivits

A) medgiva, att från och med den 1 juli 1942 vissa kring Stockholm belägna områden finge frånskiljas de stift, de för närvarande tillhörde, för att jämte huvudstaden bilda ett särskilt stift med benämningen Stockholms stift och med biskopssäte i Stockholm,

B) medgiva, att innehavaren av biskopsämbetet i det nya stiftet finge, tills vidare och intill dess tjänstebostad för honom, jämlikt vad därom vore stadgat, bleve anordnad, åtnjuta hyresersättning med ett belopp av högst 6,000 kronor för år,

C) godkänna en reglering övergångsvis av befodringsförhållandena för de av den nya stiftsbildningen berörda prästerna samt

D) under förutsättning av bifall till hemställan under A) antaga dels vid propositionen fogade, av kyrkomötet för dess del godkända förslag till

1) lag om ändrad lydelse av §§ 2, 4 och 5 förordningen den 16 november 1863 (nr 61, s. 3) angående allmänt kyrkomöte,

2) lag om upphörande av det särskilda domkapitlet för Stockholms stad och

3) lag om ändring i vissa delar av förordningen den 30 maj 1759 om biskops- och superintendentsval,

dels ock ett vid propositionen fogat förslag till

4) förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 27 november 1936 (nr 578) med ändrade bestämmelser för biskoparnas avlöande jämte nya grunder för dispositionen av därtill avsedda medel;

ävensom godkänna ett vid propositionen jämväl fogat förslag till

5) kungörelse om ändrad lydelse av 5 § 2 mom. familjepensionsreglementet för prästerskapet den 28 november 1941 (nr 904).

I anledning av propositionen hade inom första kammaren väckts en motion, nr 112, av herr *Ekman*. I motionen hade hemställts, att riksdagen måtte avslå vad Kungl. Maj:t i propositionen föreslagit.

Propositionen och motionen hade, såvitt anginge förslaget till lag om ändrad lydelse av §§ 2, 4 och 5 förordningen den 16 november 1863 (nr 61, s. 3) angå-

Inrättande av ett särskilt stift för Stockholm jämte vissa kringliggande områden. (Forts.)

ende allmänt kyrkomöte, hänvisats till behandling av konstitutionsutskottet. I övrigt hade propositionen och motionen hänvisats till lagutskott och behandlats av första lagutskottet.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å den i ämnet väckta motionen I: 112, såvitt ärendet hänvisats till behandling av lagutskott, bifalla förevarande proposition.

Reservation hade avgivits av herr *Theodor Magnusson*, som hemställt, att riksdagen måtte — med bifall till den i ämnet väckta motionen I: 112 — avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 13.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Hall**: Herr talman! Kammaren har tidigare i dag haft en lång överläggning i ett ärende, där det gällde att spara några tusen kronor. Nu kommer här ett ärende, där man skulle kunna spara många tusen kronor. Förmodligen skulle väl detta ärende icke ha kommit att i denna kammare föranleda någon överläggning, därest vanlig riksdagspraxis hade fått iakttagas. Det finns ju nämligen här ingen reservant med hemortsrätt i andra kammaren.

Om jag ändå tillåter mig att taga kammarens tid i anspråk ett par minuter, så gör jag detta utslutande i syfte att påpeka, att det här finns ett område, där vi ha ganska stora möjligheter att spara icke bara i fråga om denna biskopsinstitution utan även när det gäller tillsättandet av prästerliga tjänster i allmänhet, där det tyvärr tycks bli allt vanligare att tjänster tillsätts och nyinrättas på en ganska lös motivering, i vissa fall till och med mot församlingarnas bestämt uttalade vilja.

I det här avseendet fattade riksdagen redan under fjolåret ett principbeslut. Kungl. Maj:t föreslog då en omorganisation av pastorprimariusämbetet i Stockholm. Organisationsförändringen skulle kosta 4,400 kronor. Ecklesiastikministern framhöll, att han redan på grund av detta belopps storlek i tider som dessa ställde sig betänksam mot att komma med ett förslag till riksdagen. Riksdagens beslut blev emellertid i stället det, att ett nytt stift skulle inrättas och en biskop tillsättas här i Stockholm. Den kostnadsökning, som man kan emotse i och med inrättandet av detta ämbete, uppgår till minst 33,600 kronor, men kommer sannolikt icke att understiga ett belopp av 50,000 kronor för år.

Det är ganska uppseendeväckande, att ett förslag sådant som detta under de tidsförhållanden under vilka vi nu leva får så starkt stöd i utskottet, som det härvidlag är fråga om. Kyrkofondens läge i ekonomiskt avseende börjar ju bli bekymmersamt. Den avkastning, som de kyrkliga tillgångarna lämna, räcker icke längre till. Inom kort komma vi att befinna oss i det läget, att betydande belopp av skattemedel måste tillskjutas. I fjol hänvisade man till att det härvidlag icke var fråga om någon statsutgift i egentlig mening utan att det fanns tillgångar, som gävo tillräcklig avkastning. Så är nu icke längre fallet. Nu måste dessa utgifter även budgetmässigt sett bedömas på samma sätt som andra utgifter, och på grund härav yrkar jag, herr talman, bifall till den av herr Theodor Magnusson vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Hage, Mäler, Hallberg, Jonsson* i Alsen, *Sundberg, Lundberg* i Uppsala och *Falk*.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Redan när vi föregående år behandlade denna fråga, begärde jag ordet för att säga, att jag för min del ansåg inrättandet av ett särskilt stift för Stockholm vara onödigt. Jag fram-

Inrättande av ett särskilt stift för Stockholm jämte vissa kringliggande områden. (Forts.)

höll då, att enligt min åsikt det icke förelåg något sådant behov ens ur kyrklig synpunkt, ty Stockholms avstånd ifrån ärkebiskopsdömetts säte är ju icke större än att man ur geografisk synpunkt mycket väl kan upprätthålla kommunikationen. I det läge, vari frågan då befann sig, måste jag emellertid nöja mig med att instämma i den reservation, som då förelåg, och som innebar en viss framställning i ärendet. När nu frågan återkommer, efter det att riksdagen i fjol har fattat sitt principbeslut, har jag velat för min personlighets skull erinra om vad jag anförde i fjol och även här deklarerat, att jag ställer mig på samma ståndpunkt som reservanten i första lagutskottet och alltså instämmer i det yrkande, som nyss framställdes av herr Hall.

Herr Persson i Stockholm: Herr talman! Det är inte så synnerligen ofta jag har anledning att instämma i vad statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har att anförat. Nu vill jag emellertid göra det, d. v. s. i vad han anförde för ungefär ett år sedan, då han i proposition nr 201 som motivering för att han inte ville föreslå inrättandet av ett biskopsstift för Stockholm anförde: »Varje kostnadskrävande utökning av förvaltningsorganisationen bör givetvis om möjligt undvikas i en tid, då inskränkningar i förvaltningsverksamheten övervägas och alla tillfällen till besparingar och begränsningar måste tillvaratagas.» Voro dessa ord riktiga och kloka statsrådsord i fjol, måste de ovillkorligen vara ännu mer riktiga i år.

Statsrådet har i år inte kunnat påverkas till ett ändrat ståndpunktstagande av att andra tidsomständigheter inträtt. Det är ju också för alla bekant, att det var en annan sak, som kom honom att sig omvända. Det var den oväntade och tydligen för ecklesiastikministern själv inte minst överraskande kyrkliga drabanttjänsten från socialdemokratiskt håll, som kom honom att kasta alla statsfinansiella hänsynstaganden över bord, strunta i sina tidigare uttalade synpunkter och framföra nu föreliggande förslag om inrättandet av ett särskilt stift för Stockholm.

Varför skall det nu inrättas ett särskilt stift för Stockholm? Studerar man handlingarna för att få svar på den frågan, hittar man massor av de mest skiftande motiveringar. Men jag måste säga, att det är inga hållbara motive-ringar. Det är i stället så, att de flesta äro ytterst svaga, och en hel del av motiveringarna äro rent av befängda. Och de mest befängda motiveringarna komma — jag höll på att säga naturligtvis — från representanter för ett parti, som är invalt på ett program, som nämner om att statskyrkan bör avskaffas. Dessa representanter ha det svårt, ty de ha ingenting att stå på, när de söka rikta hugg mot motståndarna till inrättandet av ett nytt stift, ett särskilt stift för Stockholm.

Jag kan inte underlåta att beröra några av de motiveringar, som anfördes vid föregående års behandling av frågan och som kommo riksdagsmajoriteten att fatta det beslut, som stimulerat ecklesiastikministern till framläggandet av nu föreliggande förslag.

När frågan behandlades vid förra riksdagen, var lagutskottet nog ofint att framhålla, att huvudstaden som självständig kyrklig förvaltningsenhet är en »nödvändig betingelse för en bättre rekrytering av stadens prästerskap». Vad är det för fel på prästerskapet i Stockholm nu då? Jag vill inte draga någon lans för prästerna och behöver det nog inte heller, ty prästerna själva bruka kunna konsten att slåss för egna intressen. Men inte har jag funnit dem annorlunda här än på andra platser, trots att de rekryterats utan tillsyn av biskop under fyrahundra femtio år.

I första kammaren har landshövdingen Arthur Engberg anført ett annat

Inrättande av ett särskilt stift för Stockholm jämte vissa kringliggande områden. (Forts.)

argument. Han påstod, att vi måste ha en biskop i Stockholm därför att prästerna där nu — jag citerar ordagrant — »äro redovisningsskyldiga direkt inför vår Herre och icke inför någon överordnad världslig». Det var väl också — jag höll på att säga — märkvärdigt, om inte detta skulle räcka för en präst. Men han hade också ett annat argument, som förmodligen väger mycket tungt i en del socialdemokratiska ledarkretsar. Han yttrade nämligen, också ordagrant: »Om en lekman, exempelvis min ärade vän Rickard Lindström, skulle vilja som lekman uppträda och predika i en kyrka i Stockholm, så kan pastor primarius enligt gällande lag icke giva honom tillstånd därtill, utan tillståndet måste inhämtas hos ärkebiskopen.» Det var hans argument. Skola vi nu också behöva betala en biskopslön bara för att socialdemokratiska lekman skola slippa betala riksporto, när de i nyfrälst iver vilja bestiga predikstolarna?

Förre ecklesiastikministern förklarade vidare, att anledning till att man tidigare haft endast tolv stift var, att gångna tiders skrockfulla människor velat undvika talet 13. Men vår tids upplysta socialdemokratiska ledare frukta inte talet 13, så därför så . . . Inte var det vidskepelse, som föranledde arbetarrörelsen i yngre dagar att bland symbolerna för vad som motverkade dess intressen även räkna upp altaret. Det var arbetarnas egna verkliga erfarenheter, som föranledde detta. Och jag vågar påstå, att kyrkan har inte ändrat karaktär sedan dess. Och med anledning av herr Arthur Engbergs tal om att man inte skall vara skrockfull och vidskeplig inför talet 13, vill jag säga, att visst är det vackert tänkt av en arbetarledare, att man måste visa mod i handling genom att inte fästa avseende vid talet 13. Man skulle bara önska ett lika djärvt och storvulet uppträdande från arbetarledarnas sida, när det gäller arbetarnas intressefrågor, som när det gäller prästernas. Vad beträffar biskopstiftens antal ha för övrigt redan röster höjts i riksdagen för att även Kalmar stift skall återupplivas. Följderna av att räcka biskoparna ett finger tycks vara densamma som om man låter sig lockas till samma tillmötesgående mot den potentat, mot vilken biskoparna skola leda kampen.

För att något stanna vid argument, som anförts i denna kammare, vill jag erinra om att herr Hallén förra året uppträdde och förklarade, att det behövdes en biskop i Stockholm därför att »det stora inflytande, som Stockholm har på livet ute på landsbygden, bland annat genom pressen, gör det desto angelägnare, att de kyrkliga krafterna här bli utrustade med de bästa arbetsformer och arbetsorganisationer». Han tillade: »Detta är för mig ett övertygande skäl att med all kraft stödja utskottets förslag.»

Herr Halléns tankegång föreföll något oklar. Är det då meningen, att biskopsämbetet här i staden skall bli ett komplement till informationsstyrelsen? Eller skall biskopen i Stockholm komma att inrikta sina krafter på att bibringa pressmännen större respekt för budordet, som lyder: »Du skall icke bära falskt vittnesbörd mot din nästa?» Jag vet nu icke hur herr Hallén tänkte sig saken, men hans synpunkter kompletterades av herr Paulsen, som ansåg, att »det var nödvändigt att Stockholms präster fingo en ledare, som kunde sammankalla dem till sammankomster». Och han fortsatte: »När sålunda prästerna själva anse det vara nödvändigt, förmodar jag att det är nödvändigt. Det är det ena skälet för mitt ståndpunktstagande i denna fråga.» Så enkelt var det för honom.

Men, han hade ett skäl till. Han framhöll: »Så talar man om de ekonomiska skälen, men Stockholms stad betalar ju, som herr Hedlund i Östersund nämnde, 1,700,000 kronor om året till kyrkofonden. Dessa pengar få ju icke gå någon annanstans. Dessa pengar komma icke att sparas till nytta för samhäl-

Inrättande av ett särskilt stift för Stockholm jämte vissa kringliggande områden. (Forts.)

let i övrigt. Det finns väl ingen som inbillar sig någonting sådant? Varför då icke lägga av denna summa, som behövs för en biskopslön?»

Ja, så där överväldigande voro argumenten, som föranledde arbetarmajoriteten i riksdagen att stimulera ecklesiastikministern till att föreslå inrättandet av ett särskilt stift för Stockholm. Grundvalen för herr Paulsens ståndpunkts-tagande är emellertid raserad i och med att statsutskottet och kammarkollegiet upplyst om, att kyrkofonden är så hårt ansträngd, att den allmänna kyrkoavgiften måste höjas. Alltså böra vi alla och envar vara på det klara med, att om det nu inrättas ett biskopsstift för Stockholm, så måste utgifterna bestridas med skattemedel.

Var ha vi i den situationen dem, som så fort det gäller socialt sett nödvändiga utgifter, så ivrigt ropa på nödvändigheten av sparsamhet? Anse ni verkligt, att det icke räcker med det antal biskopar, som vi nu ha, nämligen tolv, vilka åtnjuta en årlig grundlön på sammanlagt 263,500 kronor, därtill dyrtids-tillägg, fria bostäder och bidrag med tre fjärdedelar av kostnaderna för uppvärmning av de palatsliknande bostäderna? Räcker icke detta? Nu skulle ytterligare tillkomma en biskopslön och hyresersättning på sammanlagt 27,000 kronor för år. Så kommer frågan om att anskaffa tjänstebostad, varom förberedande utredning redan blivit verkställd. Det vore önskvärt, att i varje fall Stockholms arbetare, som allt mer få tränga ihop sig i tränga kyffen, finge ta del av byggnadsstyrelsens redogörelse för hur en biskopsbostad bör te sig. Här hänvisar jag till bilaga 1 till Kungl. Maj:ts proposition nr 13. Enligt denna skall biskopsbostaden bestå av 3 representationsrum, 1 vardagsrum, 1 bibliotek, 2 tjänarum, 1 arbetsrum för biskopen, 1 gästrum, 2 sovrum och så därutöver 1 sovrum för biskopen och 1 sovrum för biskopinnan, summa 13 rum. Men, »vi äro icke längre vidskepliga», sade herr Engberg. Hur skulle det vara att överlämna frågan om inrättandet av ett nytt biskopsstift till besparingsutredningen, som ju är expert, då det gäller att inskränka på bostadsutrymmen, att minska skolrum och sjuksalar, spara på skyddsläkemedel o. s. v.?

Man har också sagt, att Stockholms befolkning krävt att få en biskop. Vilka äro de, som krävt detta? Icke är det arbetarna. Det är bara de, som tro att man skall kunna klara tidens svårigheter genom att ge folket kyrkliga skådespel i stället för bröd, som plädera för den saken. Arbetarna äro i behov av andra reformer än sådana som att få titta på en biskop i all hans prakt med kåpa, mitra och kräkla.

Det är för övrigt betecknande, att av de arbetarrepresentanter från Stockholm, som förra gången yttrade sig i frågan i denna kammare, ingen talade för saken. Tvärtom påpekade den äldste riksdagsmannen på Stockholmsbänken, herr Eriksson, som nyss hade ordet: »Herr Hedlund i Östersund yttrade, att Stockholm önskar en biskop. Jag måste förklara, att jag icke känner till denna stämning i Stockholm. Mig veterligt är det endast prästerskapet som önskar en biskop.» Herr Eriksson hade rätt. Det överväldigande flertalet av Stockholms befolkning önskar icke bli belastat med ökade utgifter för biskopslöner i innevarande nödtid. De arbetarrepresentanter, som gå in för nu föreliggande förslag, måste ta ställning till frågan med vetskap om vad Stockholms arbetare önska. Kanske, säger man också, att riksdagen nu icke kan göra annat än vad som här föreslås efter det beslut, som fjolårets riksdag fattade. Skulle man driva saken till sin spets, skulle detta alltså betyda, att den som en gång gjort ett fel icke kan ändra sig, om han en gång kommer på bättre tankar.

Jag tar emellertid icke ställning till frågan enbart från ekonomiska synpunkter, utan jag har också en annan grundval för mitt ställningstagande. Jag

Inrättande av ett särskilt stift för Stockholm jämte vissa kringliggande områden. (Forts.)

ansluter mig nämligen i princip oreserverat till det socialdemokratiska partiets program i den punkt, som lyder: »Statskyrkan avskaffas. Dess egendom stannar i samhällets ägo.» Detta är en mycket bra programpunkt, ty den uttrycker ingen religionsfientlighet, den syftar endast till verklig religionsfrihet. Men hur kunna de, som givit sin anslutning till denna programpunkt, vara tillfreds, när utvecklingen går i rakt motsatt riktning, efter det att de, som givit sin anslutning till programmet, fått majoritetsställning i riksdagens båda kamrar? Då gå dessa in för att förverkliga ett krav, som motståndarna till verklig religionsfrihet förgäves kämpat för i 450 år.

Herr Hall har här påmint om en annan sak, nämligen att prästerliga tjänster tillsättas till och med emot församlingarnas vilja. Stockholm tycks bli särskilt utsatt för de kyrkliga »nyordnarnas» vilja, ty just nu är ett lagförslag om ändrad församlingsstyrelse i huvudstaden ute på remiss, ett förslag, som syftar till avdemokratisering och ytterligare byråkratisering av den kyrkliga kommunens beslutande organ i huvudstaden. Jag är för min del avgjort motståndare till en sådan utveckling, och därför ber jag, herr talman, att få instämna i yrkandet om bifall till reservationen.

Herr Lindqvist: Herr talman! Man måste nog lida ganska stor brist på sakliga argument, när man kommer med sådana argument, som den föregående talaren anförde för sitt avslagsyrkande.

För min del anser jag, herr talman, att denna fråga blev både genomdiskuterad och i princip avgjord i och med föregående års riksdagsbeslut. Vi som då voro i minoritet få väl nu böja oss för majoritetens vilja.

I en reservation vid förra årets riksdag gjorde jag följande uttalande: »Goda skäl ha obestriddligen anförts för motionärernas uppfattning att den uppkomna vakansen å pastor primariusämbetet bör begagnas till att åvägabringa en definitiv lösning av den gamla frågan om en stiftsbildning för Stockholm. I likhet med departementschefen anser jag emellertid att en kostnadskrävande ökning av förvaltningsorganisationen så vitt möjligt bör undvikas under nu rådande tidsomständigheter, då inskränkningar i förvaltningsverksamheten övervägas och alla tillfällen till besparingar och begränsningar måste tillvaratagas.» Jag fick nu icke vare sig andra kammaren eller första kammaren med på min reservation, liksom icke heller statsrådet Bagge fick kamrarna med på sin proposition, — och till vilken jag yrkade bifall — utan riksdagen fattade ett beslut, som gick emot herr Bagges förslag.

Fjolårets riksdag begärde sålunda i skrivelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t skulle utreda frågan och komma fram med förslag om ett nytt stift för Stockholm med en biskop som ledare. Kungl. Maj:t har nu genom eklestiastikministern villfarit riksdagens begäran och låtit utarbeta en proposition. Ärendet har varit förelagt kyrkomötet och har fått dess godkännande, och nu har riksdagen att ta slutlig ställning till frågan. Under sådana förhållanden anser jag mig icke bunden av vad jag yttrade i fjol. Jag anser som sagt, att frågan avgjordes i fjol och att minoriteten nu får böja sig för vad förra årets riksdagsmajoritet beslutade.

Med den uppfattning jag har i sakfrågan, nämligen att det lämpligaste hade varit att fjolårets proposition bifallits, skall jag naturligtvis nu icke gå in på ett försvar av nu föreliggande proposition och utskottsutlåtande. Det hela är ju endast en ren expediering av vad föregående års riksdag beslutade. När nu riksdagens båda kamrar ha samma sammansättning som förra året, bör riksdagen också bifalla den föreliggande kungl. propositionen, som riksdagen själv begärt.

Inrättande av ett särskilt stift för Stockholm jämte vissa kringliggande områden. (Forts.)

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken Andersson: Herr talman! Här har man från flera håll försökt förringa den önskan, som finns i Stockholm, att ett särskilt stift måtte inrättas för huvudstaden. Jag tror nu för min del, att vederbörande i det avseendet i hög grad skjutit över målet. Jag skall här icke ingå på herr Perssons i Stockholm argumentering, som jag tycker talar för sig själv. Hans tal om religionsfrihet tycker jag lämpligen kan översättas med uttrycket frihet från religion eller, rättare sagt, förbud mot att överhuvud taget befatta sig med religion. Sådan är åtminstone stämningen i herr Perssons andliga hemland.

Sanningen är nu den, att det i mycket, mycket vida kretsar väckt ett enormt uppseende att här efter beslut, som riksdagen i fjol fattade, det överhuvud taget kunnat komma fram ett avslagsyrkande. På många håll har det också sagts, att det väl ändå ligger i demokratiens väsen att man böjer sig för majoriteten, även när en sak går en emot.

Jag skall nu icke dra upp hela den debatt, som fördes i denna kammare vid föregående års riksdag. Herr Lindqvist har redan framhållit, att frågan är genomdiskuterad. Andra ha emellertid gjort gällande, att den som förra året var emot inrättandet av ett särskilt stift för Stockholm i år måste finna ännu större anledning att vara emot förslaget i fråga. För min del tror jag nu, att saken förhåller sig precis tvärtom. Jag skall i detta sammanhang icke närmare gå in på läget i vårt västra grannland, men jag måste säga att jag tycker, att det som hänt där under de senaste veckorna i hög grad talar för den sak, som det härvidlag är fråga om. Vad som där hänt visar för all världen vad andliga ledare, vad kyrkans högsta ledare kunna uträtta, när staten söker utöva våldspolitik ifråga om värden, som kyrkan måste anses representera. Vi kunna icke — det veta vi alla — direkt stödja våra bröder där borta på andra sidan Kölen, men jag tror och jag är övertygad om — låt vara att det vid ett hastigt påseende kan verka som om dessa ting icke hade med varandra att göra — att det skulle väcka förvåning, om Sveriges riksdag nu skulle gå emot förslaget om tillsättandet av en högste kyrklig ledare här i Stockholm. Man bör dock icke, icke ens här i riksdagen, underskatta den betydelse, som folkets andliga ledare ha i svåra tider.

Stora summor och mycket prat läggs ned på den andliga beredskapen, eller vilket slagord man nu använder, men när det gäller att gå från ord till handling är man icke alls så snabb. Då talar man om sparsamhet, då hänvisar man till att tiderna icke äro sådana att man kan lägga ner pengar på sådana här ting. Men frågan är: är detta djupast sett en fråga om sparsamhet? Vi underskatta icke — jag tror jag sade detsamma vid förra årets riksdag — ledarens betydelse i materiella företag. Därvidlag är man nog på det klara med, att ledarskapet betyder ofantligt mycket. Men så fort det gäller den andliga beredskapen mäter man med andra mått och väger med andra vikter. Det talas så mycket om de stora summor, som läggas ut för kyrkliga ändamål i vår huvudstad. Ja, men detta är väl ändå, såsom det också på sina håll framhålles, ett ytterligare skäl för att tillsätta en biskop, som kan göra det kyrkliga arbetet mera effektivt än det nu är. Jag menar sålunda, att de stora summor, som redan nu läggas ned på detta område, tala för inrättandet av ett stift i Stockholm. Slutligen vill jag betona, att de summor, som det härvidlag är fråga om, icke äro av den storleksordningen att de motivera en negativ inställning till frågan från den svenska riksdagens sida.

Inrättande av ett särskilt stift för Stockholm jämte vissa kringliggande områden. (Forts.)

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Holmdahl* instämde häruti.

Herr **Voug**t: Herr talman! Det har i dagens debatt talats en del om den majoritet, som bildades i denna fråga i fjol, och jag begärde ordet därför att jag tillhörde den majoriteten. Jag talade då utan att stödja mig på någon enhetlig uppfattning av den grupp jag tillhör, och jag gör detsamma nu. Jag känner mig emellertid skyldig säga, att jag tycker, att det skulle vara egendomligt för att inte säga obegripligt, därest riksdagen efter att ha förmått ecklesiastikministern att ändra ståndpunkt och efter att ha föranlett en hel del beslut vid kyrkomötet nu skulle frånga den uppfattning, som riksdagen intog i fjol.

Jag skall inte ingå på det anförande, som nyss hölls av herr Persson i Stockholm, om vilken jag dock vill tro, att ingen av oss ett ögonblick har misstänkt, att han representerar proletariatet i detta lands huvudstad. Jag vill bara i anledning av hans anförande säga, att om riksdagen skulle fatta det beslut han önskar, skulle man i landet efter hans anförande få det mycket obehagliga intrycket, att den kommunistiska svansen styr.

Här har sagts, att det skulle vara huvudstadens prästerskap, som önskar en biskop. Jag har verkligen, herr talman, en helt annan uppfattning i saken. Om jag inte är alltför fel underrättad, ligger det snarare så till, att inom prästerskapet hyser man rätt stor betänksamhet mot ett överhuvud i denna form. Det har nyss nämnts av en talare här, att det däremot i ganska vida religiösa kretsar i Stockholm finns ett intresse för saken, och den uppfattningen kan väl knappast jävas, fastän det är väl ganska naturligt, att intresset för en biskop näppeligen kan finnas inom de kretsar, där man ställer sig likgiltig eller rent av fiendlig till de kyrkliga förhållandena överhuvud taget. I likhet med fröken Ebon Andersson måste jag säga, att vi väl ändå alla ha fått ett ganska starkt intryck av den förändrade betydelse, som kyrkan har numera i jämförelse med tidigare.

Det har talats om biskopar, herr talman, under den senaste tiden inte bara i vårt grannland Norge utan också här i Sverige. Och kyrkans högsta ämbetsmän, de andliga ledare, som kyrkan äger, ha visat sig ha mod att taga en klar och stark ställning i de tidsbrytningar, som det stora kriget har framkallat. Det kan hända, att detta inte kan sägas väga så särskilt tungt som argument i det sakliga spörsmål, som vi nu ha att behandla, men det tillhör i alla fall de faktorer, som för mig tala till förmån för ett positivt beslut.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få hemställa om bifall till det yrkande, som har ställts av första lagutskottets majoritet.

Häruti instämde herrar *Wallentheim*, *Ekdahl*, *Persson* i Undersvik, *Norén* och fru *Lindqvist-Petersson*.

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman! När denna fråga behandlades förra året, var jag bland dem, som talade för ett stift i Stockholm. Jag anförde då en del argument, som jag tror äro hållbara också i dag, men jag skall inte mer än hänvisa till dem. Det har nu vid behandlingen av detta ärende denna gång sagts, att har man kunnat nöja sig med en pastor primarius i Stockholm under några hundra år tidigare, borde det kunna vara på samma sätt även nu. Det skulle ju betyda, om man följer den vinken, att allting på det kyrkliga området har stannat i växten, och ingenting skulle förändras ifrån vad det var

Inrättande av ett särskilt stift för Stockholm jämte vissa kringliggande områden. (Forts.)

för exempelvis trehundra å fyrahundra år sedan. Nu veta väl alla, som något ha sysslat med de här frågorna i Stockholm, att pastor primariusinstitutionen inte var så särdeles lycklig i alla avseenden. Därför tycker jag för min del, att det är en tillräcklig motivering att få denna organisationsfråga löst på ett riktigt sätt. När det nu egentligen inte finns några andra chefer på det område, där kyrkan arbetar, än biskopar, så måste man ju i förevarande fall gå in för att ge Stockholm en biskop. Vi upprätta ju inte annars någon organisation någonstans utan att tillsätta ledare för den, och varför skulle inte samma princip vara gällande också här. Det kan sägas, att mina påståenden i det här stycket inte hålla streck. Stockholm sorterar ju nämligen under ärkestiftet, och följaktligen skulle ärkebiskopen ha skyldighet att svara för organisationsordningen så att säga också inom Stockholm. Emellertid veta vi ju allesammans, att frågan har ordnats på det sättet, att här har funnits en pastor primarius, en chef, som egentligen inte har varit någon chef annat än till namnet. Han har inte haft någon större befogenhet över de olika Stockholmsförsamlingarnas präster, utan de ha haft möjligheter att göra ungefär, som de ha velat, många gånger måhända i strid med uttalade önskemål från pastor primarius sida.

Med anledning av att det socialdemokratiska partiprogrammet här citerats, vill jag säga, att jag ju vet, att man många gånger och ifrån många håll har använt sig av den programpunkten för att tala om för oss socialdemokrater, att vi ju i själva verket skulle vilja ha bort statskyrkan, och frågat, varför vi icke göra det nu i dag. Man har sagt, att när vi kommo i majoritet, blev det någonting helt annat; då fråga vi inte längre efter partiprogrammet, som vi ha försvurit oss till den gången vi blevo socialdemokrater. Jag måste då för min del säga, att jag har betraktat partiprogrammets punkt om kyrkan på det sättet, att vi skulle ha full frihet att tillhöra den lutherska kyrkan, om vi ville det, eller någon annan, om vi det önskade, således inte att man partivägen skulle piska oss till att arbeta och verka för ett avskaffande av statskyrkan som sådan. Det är möjligt, att jag har fel på den punkten, men jag har uppfattat den så, och jag tror, att den håller för min personliga del i varje fall ett ganska långt stycke.

När emellertid herr Persson i Stockholm går in för reservationen, tycker jag, att det är en liten smula underligt, ty reservationen är byggd på en motion, som väcktes i första kammaren, där man som ett argument för att inte Stockholm skulle bli ett eget stift har alluderat på att pingstvännernas kyrka uppe vid S:t Eriksplan på en enda söndag tager mera åhörare än vad alla Stockholms kyrkor tillsammans göra. Det är en socialdemokrat, som har väckt denna motion. Jag trodde inte, att det tillhörde socialdemokratien att plädера för pingstvännrörelsen här i Stockholm. Jag kan i alla fall för min del inte vara med om att gå emot detta förslag, som vi själva här i riksdagen ha begärt, bara därför att det väckts en sådan motion i första kammaren och så mycket mindre som motionens yrkande är byggt på sådana motiv, som den i själva verket är.

Det kunde vara mera att invända mot herr Perssons yttrande. Han berörde bl. a. frågan hur många rum en biskop skulle ha, och jag förmodar att han ansåg detta vara en så pass stor kostnadsfråga, att man enbart av det skälet skulle kunna yrka avslag på det hela. Jag vet inte, om det antal rum biskopen skall ha, är för stort eller för litet; det är en fråga, som jag inte har direkt sysslat med. Ett vet jag emellertid, och det är, att man kan väl inte gärna låta en tjänsteman, som skall var överhuvud för kyrkan i ett visst område, bo i en lägenhet på ett rum och kokvrå eller två rum och kök. Det lär väl inte kunna gå för sig. Jag har, som jag sade, tidigare haft den uppfattningen, att frågan skall lösas på det sätt, som i utlåtandet föreslås, och att det inte längre skall råda någon

Inrättande av ett särskilt stift för Stockholm jämte vissa kringliggande områden. (Forts.)

halvhet på detta område, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Persson** i Stockholm: Herr talman! Det var herr Vougts uttalande som kom mig att begära ordet ännu en gång. Det var inte herr Lindbergs yttrande, ty man diskuterar icke med sådant folk som i sitt partiprogram läsa orden: »statskyrkan avskaffas», och sedan stiga upp och säga, att detta fattar jag så att vi skola göra motsatsen.

Herr Vougt har den underliga vanan att alltid tala om att han diskuterar inte med kommunister för att sedan ständigt diskutera med oss. Han fann sig föranlåten att tala om för mig, att jag representerade inte proletariatet i Stockholm. Nej, herr Vougt, jag representerar här 18,000 väljare i Stockholm — mer gör jag inte anspråk på — men jag antar, att de socialdemokratiska företrädarna här från Stockholm, som också äro motståndare till ett Stockholms stift, kunna anses representera en god del av Stockholms arbetare. Herr Vougt varnade för bifall till av egna partivänner väckta förslag med den motiveringen, att då skulle man ute i landet kunna få den uppfattningen, att det är den kommunistiska svansen som styr. Herr Vougt, jag tror att ni socialdemokrater i många stycken, av rädsla för att göra vad kommunisterna också äro med på, redan ha fört en politik, som lett er in i en återvändsgränd på många områden. Ni borde låta bli att driva en på sådana grunder baserad politik längre än vad ni gjort, ty ni komma att få sota för den saken.

Man har även i diskussionen åberopat de norska prästernas insats. Jag känner mig djupt tacksam mot dessa präster i Norge för den ställning de tagit och beundrar deras mod, men samtidigt vill jag säga, att det är inte antalet höga kyrkliga prelater som avgör, hur stort antal okuvliga kämpar för demokratin, som kommer att vara till finnandes, när den stunden kommer, då dessa kämpar skola ställas på prov. Jag tror, att man lika mycket riskerar att få in utvecklingen i motsatt riktning genom att föra en sådan politik i kyrkliga frågor, som en del socialdemokratiska ledare här företräda.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr **Hall**: Herr talman! Jag beklagar att diskussionen halkat ner från det praktiskt-ekonomiska och organisatoriska plan, där vi som inledde densamma försökte hålla den. Nu har det blivit något slags diskussion om det andliga ledarskapet i landet.

Innan jag säger några ord om den saken, vill jag för herr Lindqvist, som replikerade mig, påpeka, att här har ju ändå tillkommit ett nytt skäl av sådan beskaffenhet, att det i alla dylika situationer brukar påverka även riksdagens ställningstagande, nämligen upptäckten att kyrkofonden inte längre räcker till. Det var ett av huvudpåståendena i fjolårets överläggning i detta ärende, att kostnaderna för inrättandet av det nya biskopsämbetet inte vore att betrakta som en statsutgift, eftersom dessa kunna bestridas genom kyrkofondens tillgångar. Nu ha vi gjort den upptäckten, att kyrkofonden inte kan svara för dessa kostnader, och redan detta bör ju säga en hel del om det berättigade i ett ändrat ställningstagande.

Så har herr Vougt påpekat en annan sak, nämligen att vi äro på sätt och vis moraliskt förpliktade att i denna fråga stödja ecklesiastikministern, därför att det egentligen är riksdagen, som föranlett honom att framlägga detta förslag.

Hur förhåller det sig nu med dessa skrivelser till Kungl. Maj:t, som riksdagen levererar för varje år? Den som vill ha fram en sådan skrivelse säger

Inrättande av ett särskilt stift för Stockholm jämte vissa kringliggande områden. (Forts.)

till sina vänner och kamrater: Det här kunna ni väl alltid gå med på, det är ju bara en skrivelse. Vi få ta ställning till sakfrågan sedan, då utredningen blivit klar och kommer tillbaka. Vilja ni då gå på avslag, så kunna ni göra det — När skrivelsen sedan föranlett ett positivt resultat, säga alltid samma människor: Ni äro ju redan bundna, ni kunna inte göra annat än att gå med på saken nu, därför att vi skrev ju i fjol. — Taktiken är känd sedan många år tillbaka i riksdagen. Den är utan tvivel effektiv, ty i regel leder den till resultat, men det är inte sakligt riktigt att framställa saken på det sättet.

Om riksdagen nu enligt reservationen avslår förslaget om inrättandet av en biskopsinstitution i Stockholm, innebär ju icke detta, att frågan behöver bli oordnad för framtiden. Kungl. Maj:t kan då framlägga det förslag, som presenterades i fjol, om en förändring av pastorprimariusämbetets organisation, och jag förmodar, att detta inte kommer att ha någon nämnvärd inverkan på det andliga livet i landet.

För att nu komma över till den mera andliga sidan av saken vill jag säga, att det förefaller mig som om man här fört denna diskussion som om det vore meningen att detronisera den som hittills ansetts som svenska folkets ledare i andligt avseende, nämligen ärkebiskopen i Uppsala. Det skulle bli hans härlighet i Stockholm, som hädanefter skulle se till, att vi ha någon andlig ledning i vårt land, som skulle sprida ljus över den förmörkade tidningspressen och överhuvud taget vaka över att de andliga strömningarna löpa i lugna och jämna fåror i vårt rike. Är det någon som på allvar tror, att en så begränsad organisationsförändring inom kyrkan kommer att föranleda några sådana resultat? Jag bortser i detta sammanhang ifrån det mindre behagliga sätt, på vilket man här nu underrättar ärkebiskopen om att han inte längre är den andlige ledaren i landet. Detta må ju bli ett inbördes familjegräl mellan biskoparna, som vi här i riksdagen inte behöva lägga oss i. Men ligger det inte mycket av överdrift i hela detta resonemang, att man tror att man kan få det andliga livet i landet att blomstra, därför att man ökar lönen för en befattning, som redan i verkligheten finnes, fastän dess siste innehavare har avlidit, och som skall tillsättas på nytt. Den nye befattningshavaren skulle ju i stort sett fylla samma funktioner som sin bortgångne företrädare.

Man har vidare inte ansett sig ha tillräckligt stöd i vårt eget land för den här föreslagna reformen, utan man har för att hämta argument flyttat över till andra sidan Kölen, till det arma norska folket. Jag undrar om inte det fattiga och kämpande norska kyrkofolket kommer att betrakta den svenska vräkigheten som en smaklöshet i dessa tider. Jag skulle tro att för dem är det inte fråga om att lättsinnigt vräka ut 40- till 50,000 kronor för nya befattningar, utan för dem är det fråga om litet allvarligare ting. Äro de normalt funtade, beundra de oss sannerligen inte för det mod, vi i detta avseende äro på väg att visa.

Herr Lindqvist erhöi på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av att herr Hall gjorde gällande, att en riksdagsskrivelse till Kungl. Maj:t inte förpliktar till någonting. Jag vill då säga, att det är skillnad på riksdagsskrivelse och riksdagsskrivelse. I fjol låg det till på det sättet, att Kungl. Maj:t i proposition föreslog riksdagen vissa ändringar beträffande pastorprimariusämbetet här i Stockholm. Riksdagen sade nej till denna proposition och förklarade: Vi vilja inte ha det ordnat på det sättet. Vi vilja ha en biskop i Stockholm och ett nytt stift. — Riksdagen sade sålunda bestämt ifrån vad den ville ha. Den begärde inte någon utredning, som många gånger är fallet när det gäller

Inrättande av ett särskilt stift för Stockholm jämte vissa kringliggande områden. (Forts.)

en vanlig riksdagsskrivelse, utan ett bestämt förslag. Det är skillnad det, herr Hall!

Härefter anförde

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Bagge**: Herr talman! Jag skall inte närmare ge mig in på frågan om biskop eller inte biskop i Stockholm. Det är en fråga, som jag trodde var slutdebatterad i våras, då riksdagen hade långvariga debatter om den saken. Jag skulle bara vilja säga ett par ord om hur läget ter sig för mig för närvarande.

Det har ju gått till på det sättet, som här redan erinrats om, att jag lade fram ett förslag som gick ut på — det ber jag särskilt att få understryka — att försöka provisoriskt ordna så, att vi kunde få en chef för den kyrkliga verksamheten i Stockholm. Detta förslag innebar nämligen vissa förändringar, som skulle medföra, att pastor primarius skulle få en ställning, som — i många avseenden åtminstone — motsvarade en biskops. Det var ett provisorium och ett ganska dåligt provisorium för övrigt, men jag lade fram det på den grund att jag inte trodde, att man under rådande ekonomiska förhållanden hade möjligheter att kunna få igenom någonting bättre i riksdagen. Sedan ha riksdagens båda kamrar med stora majoriteter beslutat att förkasta denna utväg och att i stället begära att få ett förslag framlagt om biskop och om ett stift för Stockholm. På grund härav har jag förelagt kyrkomötet ett förslag till en sådan anordning och gjort de utredningar som behövdes, och kyrkomötet har för sin del uttalat sin anslutning till detta förslag.

Nu är alltså förhållandet det, att om riksdagen här i dag skulle gå emot den proposition, som nu har framlagts på grund av det beslut, som tädigare har fattats, så blir läget minst sagt besynnerligt. Jag har inte någon anledning att döma i frågan, hur ett sådant tillvägagångssätt skulle kunna inverka på riksdagens egen värdighet och på vad folk ute i landet skulle tänka om en riksdag, som beslutar än si och än så med ett halvårs mellanrum. Det är inte min sak att bedöma detta — det är herrarnas egen. Men vad jag har att bedöma är, hur jag skall bära mig åt, om det nu skulle bli fallet, att riksdagen avslår en proposition, som jag har tillrätt Kungl. Maj:t att lägga fram på grund av riksdagens eget beslut och dess begäran. Då ligger ju saken till på det sättet, att vi inte komma att ha någon chef alls för den kyrkliga verksamheten i Stockholm. Då föreligger inte längre möjligheten att bekläda pastor primarius med de befogenheter, som jag hade tänkt mig i mitt första förslag. Då kommer det att uppstå samma situation, som var rådande innan detta förslag framlades och som förmodligen skulle bli bestående under längre tid framåt, om det skall göras nya utredningar o. s. v., nämligen att det blir en vikarie, som får sköta ämbetet i dess gamla form som för närvarande är fallet. Denne befattningshavare har inte någon chefsställning, ty det förhåller sig inte på det sättet som herr Hall säger, att det förslag, som här framlagts, endast avser att öka lönen för en befattningshavare, som redan finnes. Detta uttalande visar, att herr Hall nog inte tillräckligt har satt sig in i frågan. Jag hoppas att herr Hall vid närmare övervägande skall finna, att så ligger det alls icke till, utan här är det fråga om att skapa en chefsbefattning för en stor verksamhet, en stor organisation, som icke blott har sin kyrkliga verksamhet utan också den materiella grundvalen för denna att förvalta i många olika avseenden. Det är en fullkomlig absurditet, att en sådan organisation skall sakna en chef — det tycker jag är en synpunkt som litet var borde kunna förstå.

Om riksdagen sålunda nu avslår detta förslag, komma vi in i samma situa-

Inrättande av ett särskilt stift för Stockholm jämte vissa kringliggande områden. (Forts.)

tion som vi förut befunnit oss i, nämligen att den kyrkliga verksamheten i Stockholm kommer att alltjämt sakna en chef. Då säger herr Hall: Ja, men då kan ju ecklesiastikministern lägga fram sin gamla proposition igen för riksdagen. Jag lägger således först fram en proposition, som riksdagen avslår, varvid den begär en annan lösning; så lägger jag fram denna nya lösning för kyrkomötet, som godtar densamma, och så lägger jag fram denna nya lösning i en proposition, som riksdagen avslår, sedan den själv begärt den. Därpå skulle jag gå och lägga fram den gamla avslagna propositionen från förra året igen. Det vore ju om något en verklig karusell. Jag får säga, att om riksdagen skulle anse att detta skulle stå i överensstämmelse med dess egen värdighet, får man väl en liten smula tänka även på regeringens. Det skulle vara en ytterst besynnerlig historia om man skulle förfara på det sättet. Nej, slutet blir naturligtvis, att man får göra nya utredningar och se varthän man kan komma. Och följden blir, att under utredningstiden blir det som för närvarande. Jag skulle endast vilja stryka under att detta är läget sådant jag ser det.

Slutligen endast ett par ord angående kyrkofonden. Herr Hall har sagt, att nu är läget ett helt annat än förut. De behövlige medlen kunna nämligen inte längre tagas av kyrkofondens avkastning utan måste läggas på skattedragarna i form av en höjning av den allmänna kyrkoavgiften. Saken ligger inte riktigt till på det sättet. Kyrkofondens natur är nämligen sådan, att den åtminstone i viss mån är en utjämningsfond och har tillkommit såsom sådan. Man behöver därför icke genast tillgripa en höjning av den allmänna kyrkoavgiften. Om det är så, att utgifterna göra, att avkastningen av kyrkofonden plus den nu utgående kyrkoavgiften inte räcker till, då får man överväga hur pass mycket man vill ta av kyrkofonden ytterligare, innan man går över till en höjning av den övre gränsen för den allmänna kyrkoavgiften. Det är så saken ligger till. Och då är det ganska klart att ett belopp på 36,000 kronor inte kan bli på något sätt avgörande på frågan om hur, när och i vilken omfattning gränsen för den allmänna kyrkoavgiften skall behöva höjas.

Herr **Hall**, som nu på begäran erhöi ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Jag finner det ganska värdefullt, att ecklesiastikministern här i alla fall bekräftat, att det inte möter något absolut hinder att få tillbaka det gamla förslaget beträffande pastor-primariusinstitutionen i Stockholm. Det är, såvitt jag kunnat läsa ut ur statsrådets anförande, möjligt att få igen detta förslag, även om statsrådet efter vad som hänt finner en sådan ordning för tillkomsten av ett beslut i enlighet med detta förslag besynnerlig och underlig.

Jag vill visst hålla med statsrådet om den saken. Normalt handlar man inte på det sätt, som statsrådet här beskrivit, nämligen att man ena året intar en ståndpunkt för att sedan det andra året förkasta denna ståndpunkt. Men är det ett normalt läge, som vi nu befinna oss i, när statens ekonomiska ställning på olika områden blir mer och mer trängd för varje månad och det visar sig absolut nödvändigt att iakttaga sparsamhet även med tusenlappar och hundralappar och var man än kan komma åt att spara? Kan inte detta vara tillräcklig motivering för att falla ifrån en ståndpunkt, som man intagit tidigare, då det ekonomiska läget inte var fullt så bekymmersamt som det för närvarande är?

Vad kyrkofonden beträffar, är jag naturligtvis villig medge, att vad statsrådet här anför är alldeles riktigt. Men det är också självklart, att om de tillgångar, som kyrkofonden innehar, inte längre lämna så stor avkastning för varje år, att den kan täcka samtliga de utgifter, som påvåla kyrkofonden, blir det nödvändigt, antingen att man höjer kyrkoavgiften eller att riksdagen skju-

Inrättande av ett särskilt stift för Stockholm jämte vissa kringliggande områden. (Forts.)

ter till pengar av skattemedel. Fondens tillgångar kanske kunna svara för dessa utgifter under ett eller två år, men sedan är det utan tvivel nödvändigt att öka beskattningen.

Vidare anförde:

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Bagge**: Herr talman! Jag vill bara framhålla, att den siste ärade talaren har läst fel, om han ur mitt anförande läst ut, att jag anser det möjligt att nu lägga fram en proposition igen rörande pastor primariusämbetet. Det anser jag sannerligen inte vara möjligt, så som sakerna nu ligga till.

Beträffande frågan om ekonomin vill jag bara säga, att jag har den uppfattningen, att det ur organisatorisk synpunkt är fullkomligt nödvändigt att sätta till en chef för Stockholms kyrkliga verksamhet och att det därför är en sak, som också ur ekonomisk synpunkt mycket väl låter försvara sig. Jag vill också än en gång understryka, att min ståndpunkt aldrig varit, att vi inte skulle ha en chef för Stockholms kyrkliga verksamhet, utan jag har endast försökt lirka mig fram till någon möjlig lösning av denna chefsfråga.

Herr **Hage**: Herr talman! Jag är mycket angelägen att det inte skall kunna sägas om riksdagen, och framför allt inte om riksdagens andra kammare, att den ena året intar en ståndpunkt och andra året en annan.

Jag vill då först påpeka, att det uttalande, som gjordes av 1941 års riksdag — jag har handlingarna här framför mig — utformades på det sättet, att man anhöll, att Kungl. Maj:t ville taga under förnyat övervägande frågan om inrättande av ett särskilt stift för Stockholm, och så sade man, att efter den ytterligare utredning, som sålunda kunde framkomma, skulle man intaga sin ståndpunkt till frågan. Detta uttalande är således visserligen skrivet ganska positivt till fördel för åstadkommandet av ett stift för Stockholm, men det säges bestämt ifrån, att man *principiellt* inte tagit ståndpunkt till saken. Jag menar därför, att även den, som varit med om detta uttalande, kan i dag inför de upplysningar, som framkommit rörande de ekonomiska konsekvenserna, mycket väl ha anledning att överväga, vilken ståndpunkt han bör intaga.

Men det är även en annan sak, som jag vill peka på. Statsrådet sade, att det var en glänsande majoritet i riksdagen för detta uttalande vid 1941 års riksdag. Då måste verkligen statsrådet ha små pretentioner, ty denna fråga avgjordes i andra kammaren med 84 jaröster mot 56 nejroster. Alltså endast något litet över tredjedelen av andra kammarens 230 ledamöter uttalade sig därför. För min del måste jag säga, att enligt vanlig riksdagskutym borde väl åtminstone de ledamöter, som inte inbegripas i dessa 84, ha full rätt att i dag fritt intaga sin ståndpunkt. De äro inte bundna av det utlåtande, som avgivits genom dessa 84 jaröster.

Sedan tillkommer det en hel del andra saker. Det gäller här inte en religionsfråga, utan en prästerlig befordringsfråga, och när vi på grund av de ekonomiska förhållandena måste inom olika delar av statsförvaltningen avböja en hel del framställningar om befordringar och tjänster, som kunna vara ganska befogade, finns det inte någon anledning att göra ett undantag i detta fall. Jag vill påminna om, att vi ha här i dag avvisat en så befogad framställning som att antalet tjänsteläkare runt om ute i landet skulle ökas. Tillkomsten av ett större antal sådana läkare är mycket befogad, och det längtar folket efter. Men skulle det bli en verklig omröstning här i Stockholm an-

Inrättande av ett särskilt stift för Stockholm jämte vissa kringliggande områden. (Forts.)

gående inrättandet av ett stift, är jag inte alls säker på, att det bleve majoritet därför.

Från dessa utgångspunkter, herr talman, ber jag att för min del få yrka bifall till reservationen.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag hade verkligen inte för avsikt att lägga mig i denna diskussion, men när jag hörde herr Hages motivering, kunde jag inte underlåta att taga till orda.

Det kan väl inte vara på det sättet, att den enskilde riksdagsmannen är utan ansvar för hur riksdagen förfar. Om en stor del av riksdagens ledamöter vid ett visst tillfälle behagar vara borta, motiverar det ju inte, att dessa ledamöter sedan lämna åsido alla hänsyn till den av riksdagen intagna ståndpunkten. Jag kunde förstå den argumentationen, om det gällde en fråga, som först behandlats av en riksdag, men val därefter förrättats och riksdagen därigenom hade en annan sammansättning, när frågan åter togs upp. Men jag måste säga mig, att nog skulle det verka ganska egendomligt på det svenska folket, om riksdagen i en fråga som denna ena gången begärde ett visst förslag av regeringen och sedan andra gången samma riksdag avböjde detta förslag. Man skall inte, så som herr Hage gjort, driva den advokatyren, att riksdagen endast principiellt begärt en utredning. Alla veta vi, hur det låg till vid förra riksdagen. Det fördes då en mycket ingående diskussion, och regeringen måste otvivelaktigt tolka riksdagens skrivelse så, att riksdagen önskade ett förslag om ett stift i Stockholm. Detta uppdrag har regeringen nu fullgjort.

Jag kan lika litet som herr Bagge uttala mig om, huruvida enskilda av riksdagens ledamöter anse det förenligt med riksdagens anseende att förfara så som här ifrågasatts, men jag måste säga såsom riksdagsman: om jag i föl hade tillhört den sida, som stannade i minoritet, skulle jag ändock av hänsyn till riksdagens anseende nu biträtt den ståndpunkt, som riksdagen begärt att regeringen skulle intaga.

Herr **Hage** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag vill framhålla, att utgångspunkten för mitt anförande var bl. a. ecklesiastikministerns upplysning att denna framställning från riksdagens sida åstadkommits med en betydande majoritet. Detta är ju inte förhållandet.

Vidare är det inte alls säkert, att det var många, som voro *borta* vid tillfället i fråga, utan det är mycket möjligt, att det var många, som inte röstade, därför att de inte ville taga ståndpunkt i frågan.

Man kan naturligtvis ha olika meningar i detta fall. Men jag måste säga, att när ett uttalande från en föregående riksdag inte innebär något definitivt ställningstagande i frågan och dessutom vilar på ett så oerhört ringa antal medlemmar av andra kammaren, som här är fallet, då anser jag mig fullt grundlagsenligt ha rätt att i år gå emot det förslag, som nu framlagts.

Härpå anförde:

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag medverkade förra året inom första lagutskottet till den framställning, som lagutskottet då gjorde, och jag måste säga, att jag blev inte litet överraskad, när jag i dag hörde den debatt uppkomma, som inleddes av herr Hall.

Hans excellens herr statsministern har redan förklarat, vad det skulle betyda för parlamentets anseende, om riksdagen nu ändrade uppfattning. Jag skulle förstå en ändrad uppfattning, om några nya argument i år kunde an-

Inrättande av ett särskilt stift för Stockholm jämte vissa kringliggande områden. (Forts.)

föras till förmån för avslag på framställningen, men det har inte kunnat göras. Herr Hall kan inte leva i den föreställningen, att riksdagen i fjol bortsåg från de ekonomiska konsekvenserna av att inrätta ett stift i Stockholm. Det var ju i fjol, herr Hall, som den frågan mycket grundligt ventilerades. De synpunkter, som i det avseendet nu anföras för ett avslag, äro därför mycket väl kända.

Det allmänna ekonomiska läget är givetvis litet sämre i år än i fjol, men riksdagen i fjol var tillräckligt framsynt för att kunna förstå, att det ekonomiska läget skulle komma att något förvärras tills i år. Det oaktat beslöt riksdagen, på grund av vinsten av att inrätta ett stift i Stockholm, att begära ett avgörande i frågan detta år.

Frågan om ett stift aktualiserades inte av någon nyck. Ecklesiastikministern var, på grund av att pastor primariusämbetet var vakant, tvingad att få frågan om ledarskapet för den kyrkliga verksamheten i Stockholm ordnad. När ecklesiastikministern framlade sin proposition härom, anmälde han till riksdagen, att han gärna önskat föreslå inrättandet av ett stift för Stockholm med omnejd men tidsläget härför var mindre gynnsamt. Riksdagen önskade emellertid, att steget skulle tagas fullt ut och begärde därför att ett stift skulle inrättas för Stockholm. Det har inte sedan detta riksdagens beslut inträffat en enda händelse, som ger riksdagen anledning att ändra uppfattning. Jag skulle ha förstått, ifall en diskussion hade uppkommit om stiftsindelningen, om man inte hade varit tillfreds med det förslag beträffande stiftets omfång, som ligger till grund för den kungl. propositionen i år. Men när man är enig om, att skall det bli ett stift för Stockholm, skall det se ut så som Kungl. Maj:t nu föreslagit, då förstär jag inte meningen med yrkandet om avslag på propositionen.

Herr Hall försökte som en sista räddning att värna ärkebiskopens anseende. Detta förslag innebär, säger herr Hall, en prickning mot ärkebiskopen. Men — herr Hall — ett av skälen till att riksdagen i fjol ville få ett särskilt stift för Stockholm var ju omtanken om ärkebiskopen, som tryckes av en svår arbetsbörda. Visserligen har icke ärkebiskopen klagat men alla som känna förhållandet vet, att det är nödvändigt med en minskning av arbetsbördan inom ärkestiftet. Inte skall väl herr Hall tro, att ärkebiskopen har så dåligt omdöme att han, när riksdagen gör honom denna väntjänst, skulle betrakta det som en prickning mot sig.

Om inte ytterligare skäl för avslag kunna anföras än dem herr Hall anfört — herr Persson i Stockholm tala vi väl ändå inte om — tycker jag att riksdagens anseende kräver, att vi så enhälligt som möjligt biträda första lagutskottets hemställan, vilket är liktydigt med ett bifall till propositionen.

Jag yrkar sålunda, herr talman, bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Hall: Så enkelt är det inte, herr Hedlund, att trollo bort fakta i den här saken som herr Hedlund tror. Det finns en ny upplysning, som inte förelåg i fjol. Det är riktigt, att de totala kostnaderna för inrättande av ett biskopsämbete i Stockholm voro kända i fjol, men däremot var inte det faktum känt, att inte kyrkofondens medel räckte till för att bestrida dessa kostnader.

Jag skall vidare bara säga några ord om den förlust i anseende, som riksdagen här skulle göra genom att gå på sparsamhetslinjen. Om det är hos svenska folket, som riksdagen eftersträvar att bevara sitt anseende, tror jag att riksdagen utan tvivel gör det bäst genom att iakttaga en smula återhållsamhet med den kyrkliga vräkighet, som nu väller över alla bräddar. Det är

Inrättande av ett särskilt stift för Stockholm jämte vissa kringliggande områden. (Forts.)

utan tvivel det säkraste sätt, på vilket riksdagen bevarar sitt anseende hos folket, när det gäller sådana angelägenheter.

Dessutom kan jag inte låta bli att säga, att här driver man riksdagsmännens lojalitetsförpliktelse till det allra yttersta. Nu är det inte nog med, att den riksdagsman, som det ena året intar en ståndpunkt, är, vad som än händer, skyldig att året därpå intaga samma ståndpunkt, utan även de riksdagsmän, som varit av en annan mening än majoriteten, skulle få lov att också i fortsättningen vara solidariska med denna majoritet. Man har sålunda inte längre rätt att hävda samma avvikande mening, som man haft ett tidigare år, bara därför att denna mening då stannade i minoritet.

Jag tror att om vi driva det resonemanget alltför långt, kommer riksdagens arbete hädanefter att bli i hög grad stelbent. Man bör nog inte begränsa riksdagsmännens frihet på ett så snävt sätt. Riksdagens anseende kan då lida svårare men än som skulle bli fallet, om vi försökte förbilliga den kyrkliga förvaltningen så mycket som möjligt.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Med anledning av vad herr Hall sist sade vill jag endast påpeka, att jag inte förmenat någon riksdagsman hans fria omdöme. Jag har endast talat om, hur jag såsom riksdagsman skulle ha handlat.

Herr **Hedlund** i Östersund: Inte var det väl, herr Hall, någon särskild upplysning, som vi nu fingo om kyrkofondens belägenhet, ty den saken kände vi till redan i fjol. Om inte herr Hall hade vetskap om det, visste i varje fall lagutskottet, att kyrkofonden är rätt ansträngd. Och lagutskottet i år vet, att kyrkofonden är mycket ansträngd, men samtidigt vet också lagutskottet, att när från kyrkofonden så småningom avlastas vissa utgifter, kommer fonden att bli mycket stark igen.

Och dessutom, herr Hall: är det värdigt att i en sådan fråga som denna tala om vräkighet för att man vill ha en ledare, en chef för ämbetet i Stockholm? Då är det också vräkigt att ha landshövdingar och statsråd, och då är det vräkigt att ha ombudsmän för partidistrikt! Är det inte så, att vi måste ha ledare på alla områden?

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning.

Inrättande av ett särskilt stift för Stockholm jämte vissa kringliggande områden. (Forts.)

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Persson i Stockholm, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 110 ja och 40 nej, varjämte 24 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om inrättande av ett särskilt stift för Stockholm jämte vissa kringliggande områden ävensom en i ämnet väckt motion, i vad de hänvisats till konstitutionsutskottet.

Utskottets hemställan bifölls.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 15.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående periodisk efterbesiktning av gengasdrivna motorfordon m. m., dels ock en i ämnet väckt motion.

*Periodisk
efterbesiktning
av gengas-
drivna motor-
fordon m. m.*

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! Jag har i denna fråga väckt en motion rörande efterbesiktning av lastbilar. Denna efterbesiktning togs ju bort för några år sedan och i stället infördes flygande besiktning, vilket visat sig gå bra. Jag anser därför, att de kostnader, som äro förenade med efterbesiktning, skulle komma att bli en onödig börda för lastbilstrafiken.

Utskottet har emellertid, då det behandlat denna fråga, ställt sig mycket välvilligt till de synpunkter jag anført, och jag är utskottet mycket tacksam för det uttalande, som göres i motiveringen, där det heter: »Till någon del torde den tidsutdräkt och de kostnader, som äro förenade med skyldigheten att inställa fordonet till efterbesiktning hos besiktningsmännen, kunna minskas genom att besiktning, i synnerhet inom de större tjänstgöringsdistrikten, sker å skilda orter inom distriktet», och så fortsätter utskottet: »I detta sammanhang vill utskottet jämväl understryka departementschefens uttalande, att efterbesiktningsskyldigheten må upphöra, därest utvecklingen å gengasdriftens område sedermera skulle visa, att farorna och olägenheterna av denna drift icke längre motiverade upprätthållandet av besiktningsstämman.» Med detta utskottets uttalande känner jag mig, såsom jag nyss sade, mycket nöjd.

Såsom frågan nu ligger till har jag icke något yrkande, men jag hoppas i varje fall, herr talman, att det gjorda uttalandet kommer att respekteras, så att bördorna icke bli alltför tunga för lastbilägare.

Herr **Hage**: Herr talman! Jag kan inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag. Men jag vill emellertid i detta sammanhang framhålla, att det nog funnits inom utskottet en del representanter, som varit ganska tveksamma inför det föreliggande förslaget. Vi ha ju alla den känslan, att kunna

Periodisk efterbesiktning av gengasdrivna motorfordon m. m. (Forts.)
vi undvika att lägga på bilägarna ökade bördor i en tid som den nuvarande, skola vi göra det. När det emellertid påpekats, vilka oerhört stora risker, som äro förenade med användningen av gengas, och vilka många olycksfall som därvid inträffat, ansågo vi oss icke kunna stå till svars för att gå emot Kungl. Maj:ts förslag.

Med denna enkla motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 16.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om viss ändring av stadgan angående hotell- och pensionatrörelse.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17.

Åstadkommande av en undervisnings- och upplysningsfilm, belysande regeringens och riksdagens arbetsförhållanden.

Föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående åstadkommande av en undervisnings- och upplysningsfilm, belysande regeringens och riksdagens arbetsförhållanden.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 127, hade herrar *Persson* i Undersvik och *Wallentheim* föreslagit, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning om och i vad mån det kunde anses lämpligt åstadkomma en undervisnings- och upplysningsfilm, belysande Sveriges regering och riksdag och hur de arbetade, samt därefter vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hemställde, att andra kammaren för sin del måtte, i anledning av ifrågavarande motion, nr 127, besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning om och i vad mån det kunde anses lämpligt åstadkomma en undervisnings- och upplysningsfilm, belysande Sveriges regering och riksdag och hur de arbetade, samt därefter vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr von Friesen: Herr talman! När vi komma till denna fråga om filmning av regeringens och framför allt riksdagens arbetsförhållanden, som vi ha anledning att intressera oss för, är det klart, att redan utskottets ledamöter försökt göra klart för sig, hur en sådan film skall vara beskaffad. Det förefaller mig då, som om man har två vägar att välja. Den ena är den, som utskottets ärade ordförande tycks ha varit inne på i det uttalande i dagens nummer av Dagens Nyheter, där han säger, att med hänsyn till svårigheterna att filma arbetet i sådana sammanslutningar som statsrådsberedningen eller utskott, vilkas förhandlingar äro konfidentiella, måste man tänka sig att vissa anföranden skola vara fingerade. Utskottets ordförande är förmodligen där inne på den tankegången, att en alldeles bestämd regi skall föregå dessa filmupptagningar. För egen del tycker jag, att det, om man väljer den vägen, skulle smaka alltför mycket av teater, och att syftet med filmen, som ju avser att skapa en

Åstadkommande av en undervisnings- och upplysningsfilm, belysande regeringens och riksdagens arbetsförhållanden. (Forts.)

bild av det verkliga arbetet, icke riktigt skulle kunna uppfyllas. Då förefaller det mig bättre, om man engagerade verkliga skådespelare att göra en historisk film i känd genre.

Den andra vägen, som tydligen skolöverstyrelsen varit inne på, är den, att man om möjligt skall visa statliga institutioner och deras vardagliga arbete, d. v. s. visa dem sådana de äro och huru de arbeta utan någon alltför vägleddande regi. Ja, herr talman, om vi skulle tänka oss ett återgivande på film av ett plenum och vardagens arbete i denna kammare, hur skulle det se ut? Åtminstone när vissa frågor behandlas, skall åskådaren få en bild av en talare, som efter att resignerat inför det överröstade sorl, som råder i kammaren, överlåter till stenograferna och det blivande protokollet sina tankemödor. Om, såsom det förutsatts, någon lärare eller lärarinna skall visa denna film för sina skolbarn, måste han eller hon ge dem följande anvisning: »Så får man icke bära sig åt. Det kan man göra i svenska riksdagen, men på det sättet få icke ni göra.»

Detta alltså, herr talman, om vardagens arbete. Jag tror icke, att det är lämpligt att återge det på det sättet. Därmed har jag självfallet icke sagt, att jag på något sätt utskottar det arbete, som utföres vare sig i kamrarna eller i utskott, men det är väl på det sättet, att med hänsyn till de säregna arbetsformer, som utmärka vårt parlament, märker man så oerhört litet av utanverken. Det är själva kärnan, man ser till, det mödosamma och ofta tråkiga arbete, som skall visas för offentligheten.

Av dessa anledningar, herr talman, är jag ganska tveksam, om kammaren bör taga ställning till frågan, låt vara att det är på ett så tidigt stadium som detta, eftersom utskottet blott begärt hos Kungl. Maj:t en utredning. Fråga är emellertid, om det ens är nödvändigt att göra en sådan utredning. Det förefaller mig i stället, som om riksdagen gjorde klokt i att hålla på den återhållsamhet vis-à-vis dessa tekniska hjälpmedel, som riksdagen förut visade, när det gällde radiering av kammarens förhandlingar, och som om riksdagen ännu så länge bör hålla sig avvaktande.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att med den motivering, jag anfört, yrka avslag på utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Persson* i Falla, *Svedman*, *Wiberg*, *Olson* i Göteborg, *Sefve* och *Larsson* i Karlstad.

Herr Ljungberg: Herr talman! Herr von Friesen har begagnat tillfället att i samband med denna fråga något beröra den åtminstone för en utomstående underliga disciplin, som råder i denna kammare under överläggningarna. I detta tror jag att herr von Friesen har oss alla bakom sig, och det är bra, att den frågan någon gång kommit på tal.

Vad beträffar själva sakfrågan, kan man hysa betänkligheter i det ena eller andra avseendet. I den mån det rör den tekniska sidan, måste jag erkänna, att jag själv icke är tillräckligt kunnig på detta område för att kunna fälla ett omdöme, och jag kan också säga, att vi i utskottet icke haft tillgång till sakkunskap. Vi ha emellertid trott, att en utredning i detta avseende skulle kunna komma fram med positiva uppslag, hur det skall ordnas, så att man så långt det är görligt kan tillgodose skolöverstyrelsens önskemål, att denna film skall framställa regering och riksdag och deras vardagliga arbete. Detta är otvivelaktigt syftet med densamma. Att på detta stadium vidare gå in på den tekniska sidan av saken, tror jag icke kan leda till någon fruktbar diskussion.

Om man sedan av principiella skäl icke anser, att en utredning bör komma

Astadkommande av en undervisnings- och upplysningsfilm, belysande regeringens och riksdagens arbetsförhållanden. (Forts.)

till stånd, är det en sak för sig. Utskottet har emellertid för sin del ansett, att några principiella skäl icke borde hindra riksdagen att bifalla den i ämnet väckta motionen.

Under hänvisning till vad jag anfört, herr talman, ber jag får yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Jag delar de synpunkter, åt vilka herr von Friesen tidigare givit uttryck. Man har i utskottets utlåtande använt sig av en term, som är ytterst gångbar under nuvarande förhållanden, när man vill särskilt främja det ena eller andra syftet. Man talar om att detta skall tjäna till folkberedskapens höjande. Jag ifrågasätter dock i någon mån, huruvida detta syfte kan uppnås med en åtgärd som den föreslagna. Det är väl dock icke kunsken om riksdagens arbetssätt och kamrarnas arbetsformer, som är ägnad att eventuellt ställa svenska folket i en tid som denna. Det är väl de beslut, som fattas i detta hus, och de gärningar, som där utföras, som skola vara ägnade till att bidra till ett dylikt mål.

Men, herr talman, även om man accepterar denna folkberedskapssynpunkt på det föreliggande förslaget, har jag litet svårt att förstå, varför man skall skriva till Kungl. Maj:t och begära en utredning beträffande denna angelägenhet. Jag är rätt överraskad över att konstatera, att i utskottets utlåtande finns icke ett enda ord om det förhållandet, att Kungl. Maj:t i juni förra året tillkallat särskilda sakkunniga, vilka antagit namnet filmutredningen. I departementschefens direktiv för denna sakkunnigutredning, som för närvarande arbetar, utsäges, att frågan om stöd åt nationellt värdefull svensk film bör upptagas till ingående prövning och att man bör undersöka, huruvida man icke kan finna vägar för främjande av sådan filmproduktion, som under rådande förhållanden är av särskilt värde för vårt land och som det därför är ett intresse att frambringa. Departementschefen syftar på filmer, som »framhålla nationella värden och verksamt främja landets intressen och vilkas framställningssätt samtidigt är präglad av kultur och konstnärlighet». Jag vill hoppas, att detta även gäller riksdagen. Så fortsätter departementschefen: »Från statens sida ha visserligen på sistone vidtagits anstalter för att stimulera produktionen av sådan film. Det kan emellertid ifrågasättas, om dessa åtgärder äro tillräckliga och om det icke är ur det allmännas synpunkt välbetänkt att på längre sikt och i mer ordnade former verka för framställandet av sådan film.»

Såvitt jag kan finna, skulle hela denna sak kunna ordnas på ett ganska behändigt sätt, nämligen genom att skriva ett brev till denna filmutredning, som då säkerligen skall ägna all möjlig uppmärksamhet åt denna angelägenhet. Och med den sakkunskap, som där är representerad — någon speciell sakkunskap fanns ju icke företrädd i utskottet, enligt vad utskottets ordförande meddelade — skulle man kanske kunna komma fram till en lösning utan att behöva besvara Kungl. Maj:t.

Jag hemställer, herr talman, om avslag på utskottets hemställan.

Herr **Persson** i Undersvik: Herr talman! Motionärerna ha medvetet avhållit sig från att ingå på en diskussion av frågan, huru en sådan film bäst skall kunna åstadkommas. Man har letts uteslutande av den övertygelsen, att en sådan film är synnerligen nyttig och har en uppgift att fylla, och därför har man föreslagit en utredning, och när denna utredning satts i gång blir det plats för olika uppslag. Om ledamöterna i utskottet eller motionärerna själ-

Åstadkommande av en undervisnings- och upplysningsfilm, belysande regeringens och riksdagens arbetsförhållanden. (Forts.)

va sedan ha personliga synpunkter på hur en dylik film bör läggas i fortsättningen, kunna dessa synpunkter sedan upptagas i utredningen.

Jag skall således icke heller gå in på frågan, efter vilka linjer man eventuellt kan lägga en dylik film, utan endast säga några ord om nyttan av densamma.

Vi se, hur på olika områden inom industrien och inom olika organisationer och verksamhetsgrenar man i våra dagar söker bibringa kunskap om dem och deras arbete o. s. v. genom filmer, som kunna ge en levande bild av ifrågavarande arbetsområden. Det kan ifrågasättas, varför riksdagen icke tidigare för att levandegöra det arbete, som här utföres, kommit på samma tanke. När det nu är ett faktum, att skolöverstyrelsen, som bör ha möjligheter att kunna bedöma värdet och behovet av en dylik film, när det gäller vår folkundervisning, och vidare den samlade folkbildningsrörelsen i landet stå på samma linje i denna fråga och anse det önskvärt med en dylik filmupptagning, då förefaller det mig, som om man även inom riksdagen skulle kunna tillmötesgå en önskan, som framställts av två för vår folkundervisning representativa organ.

När herr Hagberg i Malmö upptagit ett uttryck, som utskottet i sin motivering anfört, och vilket uttryck det tydligen är farligt att i dessa dagar använda, nämligen att tala om folkberedskap och dylikt, må man väl ha olika meningar om den saken. Om vi emellertid äro ense om att en dylik film är av betydelse för folkundervisningen, mena vi väl ändå, att detta ger styrka åt vårt folk andligt och nationellt. Om man sedan för att ge uttryck för detta använder ett ord, som just nu tolkas på mycket olika sätt, bör man väl ändå ge en rimlig tolkning åt ett dylikt uttryck.

Herr Hagberg i Malmö har vidare anfört, att vi ha ju filmutredningen, till vilken man kunde hänvisa. Såvitt jag kan förstå, är det frågan om film i allmänhet och de eventuella åtgärder, som från statsmakternas sida böra vidtagas för att stödja den, som denna har till uppgift att utreda. Här gäller det däremot en speciell sak, som i viss mån kan höra samman med men som väsentligt skiljer sig från den uppgift, som filmutredningen har.

Vad sedan gäller rent personliga synpunkter på hur en sådan film skulle kunna utföras, skulle jag vilja instämma i vad representanten från Göteborg framhöll, att en historisk film skulle ha sin stora och viktiga betydelse. Härvidlag måste det givetvis bli fråga om en framställning av skådespelare. Jag förmodar, att en film av denna art skulle kunna åstadkommas, även om riksdagen icke ginge in för saken. Vi ha anfört i motionen, att ett dylikt historiskt avsnitt i filmen skulle kunna ges som bakgrund till en framställning av regeringens och riksdagens arbete. Jag tror, att det skulle ha stor betydelse, och att det skulle vara möjligt, att på olika sätt i film illustrera det svenska folkstyrets utveckling. Jag erinrar om 500-årsjubiléet och det krönikespel, som då ägde rum. Jag erinrar om Sten Selanders ståtliga kantat, som i ord och toner gav oss bilder ur det svenska folkstyrets historia. Allt detta borde kunna ge uppslag till en utomordentlig historisk film som bakgrund till en framställning av regeringens och riksdagens arbete.

Hur den senare delen av filmen skulle utformas vill jag icke ingå på, men jag är övertygad om att det skall vara möjligt att ge en utomordentlig framställning av arbetet inom ett utskott och även inom riksdagen. Jag är övertygad om att en sådan film skulle ha oerhört stor betydelse för folkundervisningen och det svenska folkbildningsarbetet. Även om det kan råda delade meningar om bästa sättet för utförandet av en sådan film, förstår jag icke, att man kan vara emot själva tanken att söka åstadkomma en dylik film just nu.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Astadkommande av en undervisnings- och upplysningsfilm, belysande regeringens och riksdagens arbetsförhållanden. (Forts.)

Herr von Friesen: Herr talman! Eftersom varken utskottets ordförande eller motionären tilltror sig förmåga att ens skissera upp hur de tänka sig, att en sådan film skulle se ut, förefaller det mig närmast en smula förmätet att komma till Kungl. Maj:t med begäran om en utredning. Skall riksdagen göra en sådan viljeytring, som ett bifall till motionärernas framställning innebär, så förutsätter det väl också, att riksdagen bestämt önskar och bestämt fordrar, att en sådan film skall komma till stånd. Jag tycker, att det är på alltför lösa boliner som man, bara därför att man har ett vagt önskemål, begär en sådan utredning hos Kungl. Maj:t. Det är alldeles klart, att vi i en hel massa frågor skulle kunna ha mycket goda och mycket vackra önskemål, som vi gärna skulle vilja ha förverkligade, men det är därför icke säkert, att det lämpar sig vare sig att motionera eller att skriva till Kungl. Maj:t om det.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om avslag på utskottets hemställan.

Herr Wallentheim: Herr talman! Då jag tillåtit mig att skriva under den föreliggande motionen har det varit två motiv, som för mig varit vägledande.

Det första motivet var önskan att för vår skolundervisning få ett hjälpmedel, då det gäller undervisningen i medborgarkunskap. Jag tror, att alla, som ha förmånen att sitta i en skolstyrelse, eller alla, som ha förmånen att vara lärare på något håll, skola vara villiga att vittna om de stora svårigheter, som möta, när det gäller att aktualisera ämnet medborgarkunskap. Icke minst gäller detta folkskolan, därför att det elevmaterial, som det där är fråga om, delvis befinner sig i rätt låg levnadsålder, varför det är förfärligt svårt att kunna lägga fram det hela på ett för dem begripligt sätt. Jag undrar, om det icke just där skulle visa sig vara av utomordentligt värde att ha tillgång till en film som ett hjälpmedel för att söka förklara och samla intresset kring dessa frågor. Den erfarenhet, som vi ha av filmanvändning i skolundervisningen i övrigt, ger väl belägg för att filmen är ett av de bästa hjälpmedel, som vi kunna tänka oss. Den uppfattning, som motionärerna i detta avseende ha haft, bestyrkes ju också därav, att när den högsta skolmyndigheten i riket, skolöverstyrelsen, haft att yttra sig över motionen, har den för sin del hemställt om bifall till densamma.

Den andra utgångspunkten för motionen har varit, att man ville ge en hjälp åt det frivilliga folkbildningsarbetet, när det gäller samma ämne, medborgarkunskap. De, som ha haft tillfälle att vara ledare och lärare i studiecirklar eller som haft tillfälle att vara ute och föreläsa i dessa ämnen, ha säkerligen måst säga sig, att det icke har funnits material av sådan beskaffenhet, som man borde ha för att kunna få fram en verkligt tillfredsställande framställning av det ämne, som man vill försöka framlägga. Den organisation, som kan anses representera bildningsorganisationerna i detta land, nämligen samverkande bildningsförbunden, har för sin del med utgångspunkt från sina erfarenheter funnit, att tillgången på en film av den art, som här har föreslagits, vore av värde.

När alltså både den högsta skolmyndigheten i landet och även samorganisationen för de frivilliga folkbildningsanstalterna äro ense på denna punkt, förstår jag verkligen icke, hur man kan resa betänkligheter och säga, att det föreliggande förslaget är något, som man icke bör reflektera på. Jag medger, att det naturligtvis kan finnas svårigheter, men det är ju på alla områden så, att det finns hinder att övervinna. Det är väl dessa saker, som man får taga itu med och söka bringa till en lösning. Har man klart för sig, att något

Åstadkommande av en undervisnings- och upplysningsfilm, belysande regeringens och riksdagens arbetsförhållanden. (Forts.)

behöver göras på detta område, skall man väl icke vara sämre än att man skall kunna våga taga itu med uppgiften att söka finna en rimlig lösning.

Det kan icke vara en uppgift för kammaren att gå in på en detaljdiskussion av hur filmen i alla dess olika epapper skall se ut. Vad det här gäller för riksdagen är, såvitt jag kan förstå, att understryka, att det behövs ett hjälpmedel, när det gäller att popularisera och aktualisera medborgarkunskapen för vårt folk. Jag undrar, om man icke många gånger gör alldeles för litet för att överhuvud taget söka få vårt folk att följa med och komma in i de allmänna angelägenheterna. Demokratien gör för litet för att överhuvud taget aktualisera sig själv och för att ställa fram problemen för medborgarna.

Nu säger man, att det finns en utredning, som redan sysslar med dessa frågor, och att det hade varit lika bra att bara skicka en skrivelse till denna utredning. Ja, det kan man ju alltid säga, men har det icke mycket större verkan, om denna skrivelse kommer från Kungl. Maj:t och med ett understrykande från riksdagens sida, att man verkligen bör göra en allvarlig undersökning på detta område och försöka åstadkomma något.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Olsson* i Mellerud.

Herr **Thapper**: Herr talman! Jag skall gärna vitsorda att vi i utskottet ha varit fullt medvetna om svårigheten att framställa en sådan film, men vi ha dock varit eniga om efter de överläggningar, som vi ha haft, att värdet av en dylik film dock borde vara så pass stort, att svårigheterna skulle gå att övervinna. Vi ha således icke betraktat det som vår uppgift att kunna skissera på vad sätt det skall ske. Den saken skulle naturligtvis överlåtas åt personer med större kompetens än vi i utskottet kunna besitta.

I likhet med herr Wallentheim tror jag, att vi böra göra allt för att popularisera våra demokratiska institutioner särskilt i en tid som denna, och jag tror, att en film i detta avseende skulle kunna ha en mycket stor mission att fylla.

När herr von Friesen vänder sig emot utskottets utlåtande och med anledning av det allmänna sorl o. s. v., som kan förekomma i kammaren, anser saken vara orealiserbar, så tycker jag, att om kammaren av denna anledning skulle avslå utskottets hemställan, skulle det vittna bra mycket om ett dåligt samvete.

Jag har sett åtskilliga sådana filmer från andra institutioner och har funnit, att de äro upplysande och värdefulla, och jag tror därför, att man även skulle kunna åstadkomma något av regeringens och riksdagens och utskottens arbete.

Man kan väl icke heller i likhet med herr von Friesen säga, att det skulle vara förmätet att begära en sådan utredning i en skrivelse till Kungl. Maj:t. Det är dock endast en begäran om en utredning, som vi komma med. När vi nu ha tillstyrkanden både från skolöverstyrelsen och de samverkande bildningsförbunden, tror jag det är fullt befogat att begära en utredning av frågan.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Jag har samma uppfattning som herr Wallentheim, nämligen att vi icke här i kammaren böra ge oss in på alltför mycken detaljdiskussion av denna fråga, men å andra sidan är det ganska rimligt, förmodar jag, att kammaren har någon liten kännedom om vad det är som kammaren går att begära. Man har här sport, hur utskottet har tänkt sig denna sak, men vi ha icke fått något svar på den frågan. Det

Åstadkommande av en undervisnings- och upplysningsfilm, belysande regeringens och riksdagens arbetsförhållanden. (Forts.)

har bland annat talats om att man skulle ljudfilma statsrådsberedningen, men vilka skola utgöra statsrådsberedningen? Jag kan icke tänka mig, att man har för avsikt att ljudfilma Kungl. Maj:ts nuvarande regering och den diskussion, som den för i statsrådsberedningen. Det går helt naturligt icke. Man måste sålunda anställa skådespelare. Man måste ha en skådespelare, som föreställer hans excellens statsministern, en annan, som föreställer hans excellens utrikesministern o. s. v. Jag måste tycka, att detta blir ganska besynnerligt.

Nu har man emellertid tryckt på skolöverstyrelsens utlåtande. Man får nog läsa detta aktstycke med något förstånd. Jag skall be att få draga två avsnitt ur detsamma. I det ena uttalar sig skolöverstyrelsen sålunda:

»För att en film av här avsett slag skall bliva av verkligt värde borde den såvitt möjligt visa de statliga institutionerna i vardagens arbete. Helst borde den dessutom giva möjlighet att följa en eller flera samhällsfrågors behandling hos olika myndigheter. Det undandraget sig överstyrelsens bedömande, om vid en undervisningsfilms framställande båda här nämnda synpunkter låta sig förena med varandra.»

Sedan fortsätter överstyrelsen:

»Den upplysningsfilm, som i motionen avses, måste emellertid, om den skall få verkligt värde, framställas som ljudfilm. Men härigenom blir också utnyttjandet av densamma, vad skolorna beträffar, i regel begränsat till sådana fall, där man har möjlighet att utnyttja biograflokal för filmundervisning. I städer och tätbebyggda orter torde detta icke möta några svårigheter. Däremot skulle en sådan film sannolikt icke kunna visas i större omfattning på den rena landsbygden.» Alltså skulle en stor del av landsbefolkningen icke kunna komma i åtnjutande av den beredskapstjänst, som här avses.

Jag pekade i mitt förra anförande på den omständigheten, att här redan arbetar en filmutredning och att man lämpligen kunde hänskjuta detta ärende till denna. Om man icke vill göra det, vill jag erinra om att vi ävenledes ha en informationsstyrelse, som också låter framställa film och gör det utan att riksdagen anser sig behöva gå till Kungl. Maj:t för att be om det. Jag är ganska övertygad om att om de, som äro särskilt intresserade för denna sak, vände sig till informationsstyrelsen, komme den med allt möjligt intresse att undersöka de möjligheter, som eventuellt kunna föreligga att ordna detta spörsmål.

Hur jag än ser på denna angelägenhet kan jag icke komma till någon annan uppfattning än att detta ärende icke är av den beskaffenhet, att man bör besluta en högtidlig skrivelse till Kungl. Maj:t i frågan.

Herr Ekdahl: Herr talman! Som mångårig undervisare i folkskolan och fortsättningsskolan ber jag att få uttala mitt tack till utskottet för dess positiva utlåtande. Det är förfärligt lätt att komma med kritiska anmärkningar, men vi, som knoga med detta ämne i fortsättningsskolan eller folkskolans sjunde klass och inför en elevkår, vilken, såsom herr Wallentheim nyss anmärkte, i stor utsträckning saknar förutsättningar att följa med alltför teoretiska resonemang, vi äro mycket tacksamma, om denna skrivelse kan komma till stånd. De tekniska detaljerna få klaras upp sedan. Vi äro ju alla överens om att det är av stor vikt, att vår ungdom växer in i vårt demokratiska samhälle och lär sig förstå och värdera det demokratiska samhällets livsformer. Den som försöker på mera teoretisk väg bibringa ungdom i 14—15 års åldern de kunskaper, som skola ligga till grund för ett sådant inväxande, vet hur värdefullt det skulle vara att ha en sådan undervisningsfilm, som här avses, till hjälp.

Jag tror icke, att vare sig skolöverstyrelsens eller herr Hagbergs i Malmö

Åstadkommande av en undervisnings- och upplysningsfilm, belysande regeringens och riksdagens arbetsförhållanden. (Forts.)

betänkligheter beträffande den rena landsbygden väga så särskilt tungt. Skoldistriktet skaffa sig allt mer och mer filmapparater. Biograflokaler med filmapparater och ljudfilmsanläggningar finnas nästan överallt i vårt land. Svårigheter på detta område behöva alltså icke stå hindrande i vägen.

Med detta, herr talman, ber jag kort och gott att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr von Friesen begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

Herr förste vice talmannen övertog nu ånyo ledningen av förhandlingarna.

§ 18.

Herr andre vice talmannen erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren för sin del ville besluta, att ett särskilt utskott, bestående av tjugufyra ledamöter, tolv från vardera kammaren, skall tillsättas för behandling av ej mindre Kungl. Maj:ts proposition, nr 122, angående förstatligande av den allmänna väghållningen på landet än även de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor, ävensom att första kammaren skall inbjudas att i detta beslut förena sig med andra kammaren.

Under förutsättning att denna inbjudan från andra kammaren bifalles av första kammaren, hemställer jag, att andra kammaren för sin del måtte besluta, att antalet suppleanter i detta särskilda utskott från andra kammaren skall vara tolv.

Vad herr andre vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Protokollsutdrag angående detta beslut justerades och avsändes till första kammaren.

§ 19.

Interpellation. Ordet lämnades på begäran till

Herr **Hammarlund**, som yttrade: Herr talman! I livsmedelskommissionens cirkulär nr 423 stadgas, att ingen som förfogar över förråd av stråfoder äger rätt att inköpa sådant. Följden härav är att jordbrukare icke erhåller tillåtelse att inköpa stråfoder förrän hans egna tillgångar äro förbrukade, under det att inom orten befintligt överskott genom inköp av auktoriserade försäljare bortföres. När sedan foderbrist inträder hos lantbrukarna inom området finnes inget foder att uppbringa.

Har man således lyckats skaffa sig licens för inköp av stråfoder, nödgas man konstatera att sådant icke finnes inom området. Även om man i undantagsfall skulle lyckas uppbringa ett mindre parti sådant, utgöres detta i regel av gammal strid råghalm.

På grund av cirkulärets bestämmelser har man, innan man erhåller rätt att inköpa detta, fått uppfostra de sista resterna av sitt eget foder. För att sköta vårbruket har man således endast att tillgå detta sämre foder, och det har nu blivit ett allvarsamt problem, hur man skall kunna hålla erforderliga dragare i tillräckligt god kondition för vårbrukets utförande. Särskilt i nordvästra Skåne hota förhållandena att bli rent katastrofala, och jordbrukarna fråga sig allvarligt, huruvida de skola sända sina djur till slakteriet hellre än nödgas svältföda dessa den ytterligare tid, som återstår till betesgången.

Det är beklämmande för dessa orters jordbrukare att se att ganska stora mängder stråfoder medelst järnväg och automobil bortforslats därifrån, under det att foder saknas inom området. Detta tyckes även stå i strid med av Svenska spannmålsaktiebolaget till samtliga kristidsnämnder i Kristianstads län utsänd cirkulärskrivelse av den 17 februari 1942. Vid förfrågan hos vederbörande fodergrossist inom området erhåller man det beskedet, att något foder icke står att uppbringa vare sig inom eller utom området.

I anledning av vad jag ovan anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få framställa följande fråga:

Kan fodertilldelning till de av mig påtalade områdena ske så skyndsamt, att jordbrukarna redan nu kunna taga ställning till huruvida de skola kunna behålla sina besättningar eller nedslakta desamma?

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 20.

Interpellation. Herr **Skoglund** i Doverstorp erhöi på begäran ordet och anförde: Herr talman! Vårt land nödgas säkerligen under rätt lång tid framåt hålla en omfattande militär beredskap, med påföljd att en stor del av den yngre och bästa arbetskraften undanryckes produktionen. Detta sker samtidigt som exempelvis anskaffningen av inhemskt bränsle och tillverkningen av försvaret nödvändig materiel m. m. kräva ett avsevärt ökat antal dagsverken. I ett sådant läge måste mobilisering och dirigering av arbetskraft till de ur försvars- och försörjningssynpunkt viktigaste produktionsområdena bli en samhällsangelägenhet av första ordningen.

Jag betvivlar ingalunda, att arbetsmarknadskommissionen och andra statliga myndigheter, som ha med arbetsmarknadens problem att skaffa, noggrant följa utvecklingen och söka sitt bästa för att avhjälpa svårigheterna. Man saknar dock kännedom om, till vilka slutsatser deras överblick fört dem. Den fråga man ibland tycker sig ha anledning ställa är: ha vi ännu här

Interpellation. (Forts.)

i landet gjort klart för oss, vilket allvarligt spörsmål arbetskraftsproblemet kan komma att bli och vad det betyder för vår möjlighet att hålla ut, om vi lyckas bemästra detta problem, om möjligt utan att behöva tillgripa så drastiska åtgärder som exempelvis nuvarande tjänstepliktslag?

Vi smågråla allt som oftast på de militära och administrativa myndigheterna för att de icke på ett för näringslivet smidigare sätt kunna ordna frikallelser, permitteringar o. s. v. Vi hålla folkmöten med vackra ord och propagera för löv- och vasstäkt m. m. Men någon verklig plan för att dels lösgöra arbetskraft å för tillfället icke särdeles angelägna arbetsplatser, dels söka överföra den samma till för folkhushållet livsviktiga områden har mig veterligt ännu icke offentliggjorts. Vi veta därför ganska litet om hur man i ett kritiskt läge tänkt sig samarbetet först mellan de statliga institutionerna själva och sedan mellan staten och näringslivet.

Det är en mångfald stora uppgifter inom det produktiva livet, som vårt samhälle instundande vår och sommar ställas inför och som måste finna sin lösning. Vi måste ha folk för vårsådden, som kanske försenas och försvåras av en sen vår. I år är det mer än någonsin angeläget, att vårbruket kan skötas på ett sådant sätt, att landets livsmedelsförsörjning tryggas. Därefter gäller det, att skörden kan bärgas väl, att allt kan omhändertas och att intet i dessa ransoneringstider får förfaras. Vi måste även ha folk för den tillverkning, som avser stärkandet av vår försvarsberedskap och som ej kan få stå tillbaka för något annat. Vi måste också ha arbetskraft för den nödvändiga industriella produktionen, icke minst för de ersättningstillverkningar som till följd av avspärrningen blivit nödvändiga och varmed vår offensivlystna industri i stigande tempo är sysselsatt till hela folkhushållets fromma. Vi måste vidare räkna med det behov av arbetskraft, som igångsättandet av ett nödvändigt bostadsbyggande framkallar. Vi måste ytterligare förstå, att svårigheterna inom transportväsendet även kunna skärpa kravet på arbetskraft. Och så ha vi vedavverkningen, där behovet av folk just nu är särskilt stort och som blivit nödvändig lika mycket för att förse industrien med råvara som för att tillförsäkra jordbrukarna tillgång till fodercellulosa m. m. Och slutligen anmäler sig särskilt i vår och på försommaren behovet av arbetskraft för en ökad torvupptagning.

Utän tvivel kommer det att fordras mycket anpassning och rörlighet på arbetsmarknaden, för att vi i denna tid skola kunna gå i land med att lösa alla dessa försörjningsproblem. Man frågar sig också, om de sakkunniga myndigheterna anse, att tjänstepliktslagen i dess nuvarande skick är ett tillräckligt smidigt instrument för att motsvara ett skärpt läges krav.

Jag tillåter mig därför till hans excellens statsministern rikta följande fråga:

Kan ers excellens lämna kammaren upplysningar om de åtgärder, som myndigheterna med hänsyn till inkallelser och försörjningsläget måste planera för att trygga vårsådden och skörden, bränsleanskaffningen samt driften i för vår industriella försörjning och försvarsberedskap vitala produktionsgrenar?

Denna anhållan blev av kammaren bifallen.

§ 21.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 56, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde.

Vidare anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från första lagutskottet:

nr 59, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av 8 kap. strafflagen, m. m., dels ock en i ämnet väckt motion;

från andra lagutskottet:

nr 58, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående periodisk efterbesiktning av gengasdrivna motorfordon m. m., dels ock en i ämnet väckt motion; samt

från sammansatta stats- och andra lagutskottet:

nr 57, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om dyrtidstillägg under första halvåret 1942 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 22.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.55 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Fredagen den 13 mars.

Kl. 7.30 e. m.

§ 1.

På förslag av herr-talmanen, som förklarade sig hava om tiden för valen samrått med första kammarens talman, beslöt kammaren att vid plenum onsdagen den 18 innevarande mars företaga val av ledamöter och suppleanter i det andra särskilda utskott, som på grund av kamrarnas samstämmiga beslut skulle tillsättas.

§ 2.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 109, med förslag till förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln;

nr 112, med förslag till förordning angående offentliga insamlingar;

nr 114, angående förvärv av en Jämtlands fältjägarregementes lägerkassa tillhörig soldathemsbyggnad;

nr 118, angående bidrag och lån av statsmedel för anordnande av allmänna samlingslokaler;

nr 125, angående dyrtidshjälp åt vissa pensionärer vid av staten övertagna enskilda järnvägar;

nr 129, angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.;

nr 130, med förslag till kungörelse angående ändring i vissa delar av allmänna resereglementet den 27 juni 1929 (nr 210);

- nr 131, angående temporär utsträckning av rätten för fiskefartyg att intaga gods från provianteringsfrilager i vissa städer;
- nr 132, angående tillstånd till skatteköp av den av aktiebolaget Västergötlands förenade kalkindustrier innehavda kronolägenheten Carlsfors nr 2, en äng, i Bergs socken av Skaraborgs län;
- nr 133, angående överskridande av den i avlöningsstaten för lots- och fyrstaten upptagna anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal;
- nr 134, med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;
- nr 135, angående anslag till utbyte av transformator vid Ulriksdals kungsgård m. m.;
- nr 136, angående anslag till utövande av statskontroll å krigsmaterieltillverkningen;
- nr 137, angående ersättning av statsmedel för taxeringsarbete i Stockholms stad för tiden 1 oktober 1942—30 september 1943;
- nr 138, angående åtgärder för stödjande av odlingen av matärter och bruna bönor;
- nr 139, angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;
- nr 140, angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;
- nr 141, angående inrättande av en lånefond för bevattningsanläggningar m. m.;
- nr 142, med förslag till lag angående användande i vissa fall av prästlönefond m. m.;
- nr 143, angående anslag å tilläggsstat II för budgetåret 1941/42 till omkostnader för experiment- och försöksverksamhet genom Svenska gengasaktiebolaget;
- nr 144, med förslag till lag om ändring i vissa delar av ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932 (nr 400) m. m.;
- nr 145, angående anslag till länsnykterhetsnämnderna för budgetåret 1942/43, m. m.;
- nr 146, angående anslag till statens polisskola;
- nr 147, angående ytterligare anslag till uppförande av byggnader för flygtekniska försöksanstalten;
- nr 148, angående dyrtidstillägg å vissa från handelsflottans pensionsanstalt utgående pensioner;
- nr 149, angående anslag till luftskyddsanordningar för vissa länsstyrelser;
- nr 150, angående anslag ur kyrkofonden till särskild prästerlig verksamhet utom riket;
- nr 151, angående försäljning av vissa lektorsprebendefastigheter;
- nr 152, angående ytterligare statsunderstöd till Getåns vattenavledningsföretag i Hallands län;
- nr 153, angående anslag till bostadshus för postverkets räkning i Krylbo;
- nr 154, med förslag till kungörelse om ändring av 58 § 3 mom. 7 punkten civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8) m. m.;
- nr 155, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;
- nr 156, angående gäldande av vissa haverikostnader;
- nr 157, angående anslag för budgetåret 1942/43 till avlöningar vid musikaliska akademien;
- nr 158, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;

- nr 159, angående anslag till djupborrning efter salt och olja m. m. vid Höllviken i Skåne;
- nr 160, angående bestridande från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. av viss livränta m. m.;
- nr 161, angående anslag till inventarier för sjökrigsskolan;
- nr 162, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation;
- nr 163, med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 § lagen den 27 juni 1924 (nr 321) angående införande av lagen om förmynderskap;
- nr 164, angående anslag till undersökningar rörande vissa möjligheter att framställa äggvittehaltiga fodermedel;
- nr 165, angående anslag till tullverket för budgetåret 1942/43;
- nr 166, med förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1942/43 m. m.;
- nr 167, angående överföring av fastighet från statens järnvägars familjepensionsfond till statens allmänna fastighetsfond;
- nr 168, angående vidgad disposition av de till statens krigsförsäkringsnämnds förfogande ställda medlen;
- nr 169, angående anslag för budgetåret 1942/43 till bidrag till anordnande av skolbarnsbespisning;
- nr 171, angående anslag för budgetåret 1942/43 till centrala verkstadsskolor m. m.;
- nr 172, med förslag till lag om straff för överträdelse av vissa ransoneringsförfattningar, m. m.;
- nr 173, med förslag till lag om ändring i vissa delar av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293) samt om fortsatt giltighet av lagen;
- nr 174, angående anslag till valutakontoret för budgetåret 1942/43;
- nr 175, angående anslag för budgetåret 1942/43 till folk- och småskoleseminarier m. m.;
- nr 176, angående anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;
- nr 177, med förslag till förordning om ändring av 3 § förordningen den 21 juli 1937 (nr 737) med vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m.;
- nr 178, angående anvisande av medel till byggande av skogsvägar m. m.;
- nr 179, angående anslag till om- och tillbyggnad av länsresidenset i Vänersborg;
- nr 180, angående statens bosättningslån;
- nr 181, angående förvärv av Blekinge kustbanor;
- nr 182, angående avstående i vissa fall från krav om återbäring av utanordnat tillskott ur kyrkofonden till gäldande av prästlönekostnader;
- nr 183, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 21 juni 1940 (nr 645) om skyldighet att bortföra varuförråd, m. m.;
- nr 184, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 951) angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.;
- nr 185, angående anslag till förlagskapital för inköp av förnödenheter, m. m.;
- nr 186, angående ändrade grunder för främjande av vedproduktionen, m. m.;
- nr 187, angående anvisande av anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 för vissa fortifikatoriska anordningar m. m.; och
- nr 188, angående försäljning till stiftelsen Kronobergs regementes soldat hem av visst kronan tillhörigt område.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 91, angående reglering av sjöar inom Indalsälvens flodområde m. m.;

nr 105, angående anslag till anskaffning av baracker m. m. för vissa staten tillhöriga torvmossar;

nr 111, angående anslag till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk; och

nr 113, angående indragning av ersättningarna åt vissa församlingar till följd av lindring i främmande trosbekännares skattskyldighet;

till andra särskilda utskottet propositionen, nr 122, angående förstatligande av den allmänna väghållningen på landet;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 127, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 (nr 55 s. 1) om ekonomiska föreningar; samt

till statsutskottet propositionen, nr 128, angående anslag till iståndsättande av fjällstugorna vid färdleden Karesuando—norska gränsen.

§ 4.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om inrättande av ett särskilt stift för Stockholm jämte vissa kringliggande områden ävensom en i ämnet väckt motion, i vad de hänvisats till konstitutionsutskottet;

från statsutskottet:

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till inredning och utrustning m. m. av nybyggnad för marinens myndigheter; och

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 till anordningar för lastning och lossning av sockerbeter; samt

från första lagutskottet:

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om anordnande av högmässogudstjänst såsom barn gudstjänst; och

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om inrättande av ett särskilt stift för Stockholm jämte vissa kringliggande områden, i vad ärendet hänvisats till behandling av lagutskott.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

§ 6.

Herr *Werner* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 94, angående anslag till Häradsrätterna: Avlöningar.

Denna motion bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 7.42 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Lördagen den 14 mars.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas, att riksdagsmannen m. m. redaktör *Em. Olovson* sedan den 10 mars är intagen å härvarande kirurgiska avdelning för operation av dubbelsidigt bråck samt att han därför är oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet från och med nämnda datum och tills vidare.

Västerås den 12 mars 1942.

Harald Lundberg,
docent, t. f. överläkare.

Kammaren beviljade herr *Olovson* i Västerås ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare från och med den 10 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 124, med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänknings-skatt å spritdrycker, m. m.;

nr 170, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket; och

nr 189, med förslag till förordning om visst undantag från bestämmelserna i 25 § första stycket förordningen den 15 december 1939 (nr 887) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker.

Propositionen nr 124 remitterades omedelbart till bevillningsutskottet.

De övriga propositionerna bordlades.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionen, nr 109, med förslag till förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 112, med förslag till förordning angående offentliga insamlingar;

till statsutskottet propositionerna:

nr 114, angående förvärv av en Jämtlands fältjägarregementes lägerkassa tillhörig soldathemsbyggnad; och

nr 118, angående bidrag och lån av statsmedel för anordnande av allmänna samlingslokaler;

till bankoutskottet propositionen, nr 125, angående dyrtidshjälp åt vissa pensionärer vid av staten övertagna enskilda järnvägar;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 129, angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 130, med förslag till kungörelse angående ändring i vissa delar av allmänna resereglementet den 27 juni 1929 (nr 210);

till bevillningsutskottet propositionen, nr 131, angående temporär utsträckning av rätten för fiskefartyg att intaga gods från provianteringsfrilager i vissa städer;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 132, angående tillstånd till skatteköp av den av aktiebolaget Västergötlands förenade kalkindustrier innehavda kronolägenheten Carlsfors nr 2, en äng, i Bergs socken av Skaraborgs län;

till statsutskottet propositionen, nr 133, angående överskridande av den i avlöningsstaten för lots- och fyrstaten upptagna anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 134, med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 135, angående anslag till utbyte av transformator vid Ulriksdals kungsgård m. m.; och

nr 136, angående anslag till utövande av statskontroll å krigsmaterieltillverkningen;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 137, angående ersättning av statsmedel för taxeringsarbete i Stockholms stad för tiden 1 oktober 1942—30 september 1943;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 138, angående åtgärder för stödjande av odlingen av matärter och bruna bönor;

till statsutskottet propositionen, nr 139, angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 140, angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter; och

nr 141, angående inrättande av en lånefond för bevattningsanläggningar m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 142, med förslag till lag angående användande i vissa fall av prästlönefond m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 143, angående anslag å tilläggsstat II för budgetåret 1941/42 till omkostnader för experiment- och försöksverksamhet genom Svenska gengasaktiebolaget;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 144, med förslag till lag om ändring i vissa delar av ekklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932 (nr 400) m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 145, angående anslag till länsnykterhetsnämnderna för budgetåret 1942/43, m. m.;

nr 146, angående anslag till statens polisskola; och

nr 147, angående ytterligare anslag till uppförande av byggnader för flygtekniska försöksanstalten;

till bankoutskottet propositionen, nr 148, angående dyrtidstillägg å vissa från handelsflottans pensionsanstalt utgående pensioner;

till statsutskottet propositionen, nr 149, angående anslag till luftskyddsanordningar för vissa länsstyrelser;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 150, angående anslag ur kyrkofonden till särskild prästerlig verksamhet utom riket;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 151, angående försäljning av vissa lektorsprebendefastigheter; och

nr 152, angående ytterligare stadsunderstöd till Getåns vattenavledningsföretag i Hallands län;

till statsutskottet propositionerna:

nr 153, angående anslag till bostadshus för postverkets räkning i Krylbo; och

nr 154, med förslag till kungörelse om ändring av 58 § 3 mom. 7 punkten civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8) m. m.;

till bankoutskottet propositionen, nr 155, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 156, angående gäldande av vissa haverikostnader; och

nr 157, angående anslag för budgetåret 1942/43 till avlöningar vid musikaliska akademien;

till bankoutskottet propositionen, nr 158, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;

till statsutskottet propositionen, nr 159, angående anslag till djupborrning efter salt och olja m. m. vid Höllviken i Skåne;

till bankoutskottet propositionen, nr 160, angående bestridande från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. av viss livränta m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 161, angående anslag till inventarier för sjökrigsskolan;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 162, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation; och

nr 163, med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 § lagen den 27 juni 1924 (nr 321) angående införande av lagen om förmynderskap;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 164, angående anslag till undersökningar rörande vissa möjligheter att framställa äggvitehaltiga fodermedel;

till statsutskottet propositionerna:

nr 165, angående anslag till tullverket för budgetåret 1942/43;

nr 166, med förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1942/43 m. m.;

nr 167, angående överföring av fastighet från statens järnvägars familjepensionsfond till statens allmänna fastighetsfond;

nr 168, angående vidgad disposition av de till statens krigsförsäkringsnämnds förfogande ställda medlen;

nr 169, angående anslag för budgetåret 1942/43 till bidrag till anordnande av skolbarnsbespisning; och

nr 171, angående anslag för budgetåret 1942/43 till centrala verkstadsskolor m. m.;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 172, med förslag till lag om straff för överträdelser av vissa ransoneringsförfattningar, m. m.; och

nr 173, med förslag till lag om ändring i vissa delar av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293) samt om fortsatt giltighet av lagen;

till statsutskottet propositionerna:

nr 174, angående anslag till valutakontoret för budgetåret 1942/43;

nr 175, angående anslag för budgetåret 1942/43 till folk- och småskoleseminarier m. m.; och

nr 176, angående anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 177, med förslag till förordning om ändring av 3 § förordningen den 21 juli 1937 (nr 737) med vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m.; och

nr 178, angående anvisande av medel till byggande av skogsvägar m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 179, angående anslag till om- och tillbyggnad av länsresidenset i Vänersborg;

nr 180, angående statens bosättningslån; och

nr 181, angående förvärv av Blekinge kustbanor;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 182, angående avstående i vissa fall från krav om återbäring av utanordnat tillskott ur kyrkofonden till gäldande av prästlönekostnader;

nr 183, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 21 juni 1940 (nr 645) om skyldighet att bortföra varuförråd, m. m.; och

nr 184, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 951) angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 185, angående anslag till förlagskapital för inköp av förnödenheter, m. m.;

nr 186, angående ändrade grunder för främjande av vedproduktionen, m. m.;

nr 187, angående anvisande av anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 för vissa fortifikatoriska anordningar m. m.; och

nr 188, angående försäljning till stiftelsen Kronobergs regementes soldat- hem av visst kronan tillhörigt område.

§ 4.

Föredrogs och remitterades till statsutskottet den på bordet liggande motionen nr 269 av herr *Werner m. fl.*

§ 5.

Herr **Persson** i Falla erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att kammaren ville med hänsyn till ärendets synnerliga omfattning medgiva utsträckning av tiden för avgivande av motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 122 till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionens avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

§ 6.

Till bordläggning anmälades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av väckt motion om underlättande i visst hänseende för svenskfödda personer, som förlorat sitt svenska medborgarskap, att återvinna detsamma;

nr 3, i anledning av väckt motion angående ändring av 45 § lagen om val till riksdagen; och

nr 4, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande dagtraktamente och resekostnadsersättning åt landstingsmän m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1942/43 under riksstatsens sjätte huvudtitel avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1942/43 under riksstatsens åttonde huvudtitel, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av Härnösands stifts byggnadskassa;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till bidrag till ljus- och vedkassorna vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående emottagande av ett donerat institut för forskning rörande cement och betong m. m.;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande kapitalinvesteringsanslag å riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde: och

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till skolöverstyrelsen för budgetåret 1942/43 jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 6, i anledning av väckta motioner avseende förordningen om allmän omsättningsskatt; och

nr 7, i anledning av väckta motioner angående åvägbringande av ett särskilt skattesystem för sjöfolk m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i fråga om bestridande av en fru Nelly Håkansson tillkommande årlig livränta;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående delaktighet i lärarinnornas pensionsanstalt för vissa lärarinnor vid dels kommunala flickskolor, dels ock Ateneums skolköksseminarium; och

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för f. d. folkskolinspektören, filosofie doktorn K. B. Kjellmark m. fl. till tjänstårsberäkning i pensionshänseende;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 1 mars 1940 (nr 117) rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av utsökningslagen, m. m.; och

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur kyrkofonden för budgetåret 1942/43 för biträde vid handläggning av boställsärenden och vad därmed äger samband;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot bebyggelse till hinder för försvaret;

nr 10, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 17 juni 1938 (nr 287) om semester, dels ock en i ämnet väckt motion; och

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 11 juni 1918 (nr 375) angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättande till nationalpark av viss del av det s. k. Muddusområdet i Norrbottens län jämte i ämnet väckta motioner;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om viss tillämpning i fråga om kött av älg med flera djur av lagen den 11 maj 1934 (nr 140) angående köttbesiktning och slakthus, m. m.;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelssfond; och

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till värmeisoleringsförsök i växthus;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion angående utredning om skyldighet för ogifta personer att från viss ålder avsätta viss andel av sin inkomst att lyftas i händelse av giftermål;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av motion angående viss ändring av Kungl. Maj:ts reglemente för ecklesiastik medelsförvaltning; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående hävande av gällande transportförbud rörande vissa tidningar.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.17 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Lördagen den 14 mars.

Kl. 7.30 e. m.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Till bordläggning anmäldes bevillningsutskottets betänkande, nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 7.31 e. m.

In fidem
Sune Norrman.